

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ και Ασφάλεια Ενεργειακού Εφοδιασμού

Η περίπτωση της Ανατολικής Μεσογείου»

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Φαραντούρης

Φοιτήτρια: Μπακέλλα Αλεξάνδρα

Αριθμός μητρώου: ΜΘ/12014

Πειραιάς, 2014

Αφιερώνεται στην οικογένειά μου

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Ευχαριστίες

Με την περάτωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας,θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου,κ.Ν.Φαραντούρη,για την αμέριστη επιστημονική του καθοδήγηση και την υποστήριξή του, καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας αυτής.Επίσης,θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ.Π. Ήφαιστο,καθηγητή και Πρόεδρο του τμήματος ,καθώς και τα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς επιτροπής,καθηγητές κ. Α.Κότιο και κ. Γ.Παραβάντη για τις οξυδερκείς και γόνιμες παρατηρήσεις τους.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συνοτομογραφίες και Ακρωνύμια.....	6
Περίληψη.....	7
Κεφάλαιο 1 ⁰ - Εισαγωγή.....	8
1.1 Αντικείμενο και Στόχοι της διπλωματικής εργασίας.....	8
1.2 Μεθοδολογία.....	8
1.3 Δομή διπλωματικής εργασίας.....	9
Κεφάλαιο 2 ⁰ – Η ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ.....	10
2.1 Γενικά.....	10
2.2 Η σημασία της ενέργειας για την Ευρώπη.....	11
2.3 Ενεργειακή Πολιτική Ευρώπης.....	12
2.3.1 Υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.....	13
2.3.2 Εγγυημένη ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού.....	15
2.3.3 Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.....	16
2.3.4 Τεχνολογική ανάπτυξη.....	18
2.3.5 Το μέλλον της πυρηνικής ενέργειας.....	19
2.3.6 Διεθνής Συνεργασία.....	19
Κεφάλαιο 3 ⁰ - Οι διαστάσεις της ενεργειακής ασφάλειας.....	20
3.1 Η έννοια της εθνικής ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις.....	20
3.2 Ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού.....	22
3.3 Παράγοντες που καθορίζουν την ασφάλεια εφοδιασμού.....	23
3.4 Πολιτικές ενεργειακής ασφάλειας.....	25
3.4.1 Διαφοροποίηση.....	26
3.4.2 Ευελιξία ενεργειακού συστήματος	26

3.4.3	Στρατηγικά αποθέματα.....	26
3.5	Η Γεωγραφία ως παράγων ισχύος.....	27
3.6	Γεωπολιτικό παίγνιο.....	29
3.7	Το αέριο της Μεσογείου εναλλακτική στη ρωσική εξάρτηση..	32
	Κεφάλαιο 4 ⁰ - Η περίπτωση της Ανατολικής Μεσογείου.....	36
4.1	Πλαίσιο.....	36
4.1.1	Συρία.....	37
4.1.2	Λίβανος.....	38
4.1.3	Αίγυπτος.....	39
4.1.4	Παλαιστινιακή Αρχή-Λωρίδα της Γάζας.....	42
4.1.5	Ισραήλ.....	43
4.1.6	Κύπρος.....	47
4.1.7	Τουρκία.....	50
4.1.8	Ελλάδα.....	54
4.1.8.1	Αγωγός Φυσικού Αερίου South-Stream.....	58
4.1.8.2	Αγωγός Φυσικού Αερίου Ισραήλ-Κύπρου-Ελλάδας.....	59
4.1.8.3	Αγωγός Φυσικού Αερίου TAP(Trans-Adriatic Pipeline).....	61
4.2	Οριοθέτηση ΑΟΖ στην Α.Μεσόγειο-η ελληνική ευκαιρία.....	65
	Κεφάλαιο 5 ⁰ - Ενεργειακές προοπτικές και προκλήσεις στην Ελλάδα της κρίσης	73
	Κεφάλαιο 6 ⁰ - Επίλογος και Συμπεράσματα.....	76
	Βιβλιογραφία-Πηγές.....	79

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

ΔΟΕ	Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
bcf /tcf	δισεκατομμύρια/τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια
bcm/tcm	δισεκατομμύρια/τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών
ΟΠΕΚ	Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών
LNG	Υγροποιημένο Φυσικό Αέριο
CNG	Συμπιεσμένο Φυσικό Αέριο
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΟΖ	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
EURATOM	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΣΛΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΛΠΕ	Ελληνικά Πετρέλαια
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΔΔΧ	Διεθνές Δικαστήριο Χάγης
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Ενέργειας,Κλιματικής Αλλαγής και Περιβάλλοντος
ΔΕΠΑ	Δημόσια Επιχείρηση Παροχής Αερίου
ΔΕΣΦΑ	Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου
ΤΔΒΚ	Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου
ENSREG	Ομάδα Ρυθμιστικών Φορέων πυρηνικής ασφάλειας της Ευρώπης
ΠΑΣΟΚ	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κόμμα
τχιλ	τετραγωνικά χιλιόμετρα
τμ	τετραγωνικά μέτρα
ν.μ.	ναυτικά μίλια
ΔΘ	Δίκαιο Θάλασσας
ΕΑΔ	Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ενέργεια είναι πολύτιμο αγαθό, καθώς όχι μόνο είναι άρρηκτα δεμένη με την καθημερινή ζωή των πολιτών αλλά αποτελεί και την «ατμομηχανή» της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας. Οι ολοένα αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες της ΕΕ καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας και των οδών εφοδιασμού. Ως εκ τούτου, η ασφάλεια εφοδιασμού βρίσκεται πολύ ψηλά στην πολιτική ατζέντα των κρατών μελών της ΕΕ.

Με τα κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο μπορεί να λυθεί το πρόβλημα της τροφοδοσίας της Ευρώπης στον απόηχο του ρωσοουκρανικού πολέμου. Στο επίκεντρο της προσοχής βρίσκεται η Ελλάδα, αφού η ανάδειξή της σε διαμετακομιστικό κέντρο θα έχει τόσο γεωπολιτικό όσο και οικονομικό όφελος, λειτουργώντας ως «αντίδοτο» στην κρίση.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής είναι να εξεταστεί εάν, ενόψει των προσφάτως ανακαλυφθέντων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, είναι εφικτή η σύγκλιση των συμφερόντων των εμπλεκόμενων κρατών της περιοχής, σε μια προσπάθεια εξομάλυνσης των εχθροπραξιών και εκτόνωσης του εχθρικού κλίματος που επικρατεί (συριακή κρίση, ανατροπή καθεστώτων, εκρηκτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, Αραβική Άνοιξη, εκκρεμή ζητήματα οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών) χάριν εγγύησης της οικονομικής σταθερότητας και της κοινωνικής ευημερίας.

Το συμπέρασμα στο οποίο θα καταλήξουμε είναι ότι υπό το πρίσμα των τρεχουσών εξελίξεων και τη γενικότερη ρευστότητα της κατάστασης στην περιοχή, η Μεσόγειος δεν μπορεί να λειτουργήσει ως ασφαλές καταφύγιο για επίτευξη ευρύτερων συνεργασιών μεταξύ των δρώντων της περιοχής.

Λέξεις-Κλειδιά: συνεργασία, γεωπολιτική, ασφάλεια εφοδιασμού, φυσικό αέριο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Αντικείμενο και Στόχοι της διπλωματικής εργασίας

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται το ρόλο της Ανατολικής Μεσογείου στην ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια βάσει μιας επιστημονικά τεκμηριωμένης συλλογιστικής. Απώτερος στόχος είναι να διερευνηθούν τα διλήμματα και οι προοπτικές που διανοίγονται για τα κράτη της περιοχής, αλλά και τους διεθνείς ισχυρούς δρώντες που εισέρχονται δυναμικά στο μεγάλο ενεργειακό παιχνίδι, καθώς και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν, υπό το φως μιας ιδιαίτερα μεταβατικής περιόδου και καθοριστικής για το μέλλον τόσο της Μ.Ανατολής όσο και της Α.Μεσογείου.

Αντικείμενο της εν λόγω μελέτης είναι να καταδειχθεί κατά πόσον η ανακάλυψη κοιτασμάτων στη Μεσόγειο μπορεί να αποτελέσει ισχυρό κίνητρο για ευρύτερη ενεργειακή σύμπραξη των κρατών της περιοχής, με γνώμονα το κοινό συμφέρον και την προώθηση ενός γόνιμου και εποικοδομητικού διαλόγου, όσον αφορά την εξόρυξη, την εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων και την εξαγωγή τους στις ευρωπαϊκές αγορές μέσω αγωγών και πλοίων.

1.2 Μεθοδολογία

Η χρήση της περιπτωσιολογικής ανάλυσης(case studies) ως ερευνητικής μεθοδολογίας είναι ευρέως διαδεδομένη στον ακαδημαϊκό χώρο και θεωρείται η πλέον ενδεδειγμένη ποιοτική μέθοδος για να δώσει απαντήσεις σε καίρια ερευνητικά ερωτήματα. Το πλεονέκτημα της εν λόγω μεθόδου έγκειται στο ότι τα αποτελέσματα κάθε περίπτωσης που καταγράφονται στη διατριβή αλληλοσυμπληρώνονται και είναι συγκρίσιμα. Η εξέταση των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο εδραιώνει την ακρίβεια και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της διατριβής, συμπεριλαμβανομένων όλων των μεταβλητών, ανεξάρτητων και εξαρτημένων.

1.3 Δομή της διπλωματικής εργασίας

Η δομή της παρούσας διπλωματικής διαρθρώνεται ως εξής:

Αρχικά, παρουσιάζεται η περίληψη της εργασίας, όπου αναφέρονται συνοπτικά τα βασικά σημεία της εργασίας.

Στο κεφάλαιο πρώτο, το οποίο αποτελεί την εισαγωγή, συγκεκριμενοποιούνται ο σκοπός και το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, καθώς και η ερευνητική μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί.

Ακολούθως, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια αναδρομή-επισκόπηση της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ αναφορικά με τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, την περιβαλλοντική προστασία, τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, τα οφέλη από την εξάπλωση των ΑΠΕ ενώ τονίζεται και η ανάγκη οικοδόμησης μιας κοινής ενεργειακής πολιτικής.

Εν συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας και οι βασικές αρχές της, με παράλληλη παρουσίαση των κατηγοριών ενεργειακού κινδύνου. Επιπλέον, θα ερμηνεύσουμε τις γεωπολιτικές και διεθνολογικές πτυχές της ασφάλειας εφοδιασμού σε συνάρτηση με τις ενεργειακές εξελίξεις στην Α. Μεσόγειο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα μελετήσουμε τις σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ των γεωγραφικών δρώντων της Α. Μεσογείου, εστιάζοντας κυρίως στα νομικά ζητήματα (οριοθέτηση ΑΟΖ) που υπάρχουν ανάμεσα στις εμπλεκόμενες χώρες, καθιστώντας αδύνατη την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της περιοχής.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, έμφαση δίνεται στην Ελλάδα, η οποία ταλανίζεται από την οικονομική κρίση, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν θα μπορέσει η χώρα να

ανταποκριθεί στις μεγάλες ενεργειακές προκλήσεις, δεδομένης της θέσης της στο Νότιο Διάδρομο φυσικού αερίου και της δυνητικά δυναμικής της παρουσίας στον τομέα των ΑΠΕ.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο εξάγονται τα συμπεράσματα από την έρευνα και επιχειρείται αποτίμηση της χρησιμοποιηθείσας ερευνητικής μεθόδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

2.1 Γενικά

Το γεγονός ότι η ενεργειακή ασφάλεια είναι στενά συνυφασμένη με την αειφορία και την ανταγωνιστικότητα σε συνδυασμό με την εξάρτηση της ένωσης από εξωτερικούς προμηθευτές για την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών έθεσαν επί τάπητος την ανάγκη χάραξης μιας ενιαίας ενεργειακής πολιτικής.¹

Γρήγορα προσδιορίστηκαν οι πρώτοι στόχοι της ένωσης σχετικά με τη δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς ενέργειας, την ασφάλεια του εφοδιασμού και την προστασία του περιβάλλοντος από την παραγωγή και κατανάλωση της ενέργειας.²

Αναμφισβήτητα, η ενέργεια αποτελεί μια σημαντική παράμετρο της καθημερινής ζωής. Η Ευρώπη καλείται να απαντήσει στις μεγάλες προκλήσεις της εποχής, δηλαδή την κλιματική αλλαγή, την εξάρτηση από εισαγόμενη ενέργεια, την εξάντληση των συμβατικών ενεργειακών πόρων και τέλος την εξασφάλιση φθηνής και ασφαλούς ενέργειας, καλύπτοντας όλο το φάσμα των πηγών ενέργειας από τα ορυκτά καύσιμα (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακας) στην πυρηνική ενέργεια και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

---

¹ www.defencenews.gr, "Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ"

² *ibid*

(ηλιακή,αιολική,γεωθερμική,υδροηλεκτρική,παλιρροιακή) και βάζοντας πλήρη για την Τρίτη Βιομηχανική Επανάσταση, με απώτερο στόχο την εφαρμογή μιας οικονομίας χαμηλής κατανάλωσης ενέργειας και χαμηλών εκπομπών άνθρακα,ασφαλέστερης,ανταγωνιστικότερης και βιωσιμότερης.³

2.2 Η σημασία της ενέργειας για την Ευρώπη

Κατά κοινή ομολογία, η ενέργεια αποτελεί μοχλό οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, αφού η ορθή και χωρίς λογικές αποκλεισμού αξιοποίησή της δύναται να επιφέρει σταθερότητα και ευημερία.⁴

Η ιδέα της κοινής ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής έχει τις ρίζες της στις κοινοτικές Συνθήκες ΕΚΑΧ(1951) και EURATOM(1957).⁵ Την εποχή ίδρυσης της ΕΚΑΧ η ενεργειακή επάρκεια της Ευρώπης διασφαλιζόταν χάρη στα αποθέματα του φθηνού και άφθονου άνθρακα, περιορίζοντας την εξάρτηση από τρίτες χώρες, ενώ με τη συνθήκη της EURATOM τα έξι ιδρυτικά κράτη αναζήτησαν το μέσο επίτευξης της ενεργειακής ανεξαρτησίας στην πυρηνική ενέργεια,προορισμένης μόνο για ειρηνικούς σκοπούς.⁶

Μέχρι τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70 η ανάγκη μιας κοινής ή ακόμη και εθνικής πολιτικής δεν ήταν τόσο αισθητή λόγω της χρυσής εποχής του πετρελαίου που βασιζόταν αφενός στις τεράστιες πετρελαϊκές ανακαλύψεις σε Μ. Ανατολή και Αφρική από δυτικές εταιρείες και αφετέρου στο νομικό καθεστώς εκμετάλλευσης των πετρελαϊκών πόρων.⁷

---

³ Λ. Γούτα, "Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική" & www.defencenews.gr, "Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ"

⁴Κ.Φίλης,Ενέργεια:Εργαλείο Σύγκλισης ή προϊόν ανταγωνισμού;Η περίπτωση της Α.Μεσογείου,σ435,τόμος Ενέργεια Δίκαιο,Οικονομία & Πολιτική(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2012,Αθήνα

⁵Ευγορα, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

⁶Ν.Φαραντούρης(επιμ), Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας,σ4-5,τόμος Ενέργεια Δίκαιο,Οικονομία & Πολιτική,Νομική Βιβλιοθήκη,2012,Αθήνα

⁷ www.defencenews.gr, "Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ"

Τα δεδομένα όμως άλλαξαν όταν γύρω στο 1970 σημειώθηκε αύξηση στη ζήτηση του πετρελαίου με αποτέλεσμα η κατάσταση να αρχίσει να μεταβάλλεται προς όφελος των παραγωγών και σε βάρος των καταναλωτών. Ελάχιστα όμως κοινοτικά μέτρα είχαν ληφθεί στον τομέα των υδρογονανθράκων πριν από την πετρελαϊκή κρίση, τα οποία αφορούσαν κυρίως την υποχρέωση διατήρησης ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή και προϊόντων πετρελαίου από τη μεριά των κρατών μελών ως μέτρο ασφάλειας και την αμοιβαία πληροφόρηση για τις επενδύσεις στους τομείς του πετρελαίου, φυσικού αερίου και ηλεκτρισμού.⁸

2.3 Ενεργειακή πολιτική Ευρώπης

Με το άρθρο 194 ΣΛΕΕ η ενέργεια αναβαθμίζεται *expressis verbis* σε πολιτική της ένωσης, η οποία αποτελεί τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας με τα κράτη μέλη, όπως το περιβάλλον, οι μεταφορές, η εσωτερική αγορά και τα διευρωπαϊκά δίκτυα.⁹ Επιπλέον, η εισαγωγή στη ΣΛΕΕ ειδικού κεφαλαίου για την ενέργεια έχει κυρίως πολιτική σημασία, διότι τονίζεται η προσήλωση της ΕΕ στην υλοποίηση μιας συνεκτικής πολιτικής.¹⁰ Έχει όμως παράλληλα και σημαντικές νομικές προεκτάσεις, αφού θεσπίζεται για πρώτη φορά συγκεκριμένη και αυτοτελής νομική βάση για ανάληψη δράσεων από την ένωση στο πεδίο αυτό.¹¹

Συγκεκριμένα, το νέο νομοθετικό πλαίσιο εστιάζει στην εύρυθμη λειτουργία της ενιαίας αγοράς ενέργειας, την ασφάλεια του εφοδιασμού, τη μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την καθιέρωση μιας ενιαίας φωνής στην ενεργειακή διπλωματία.¹²

---

⁸ *ibid*

⁹ όπως αναφέρεται στο Ν. Φαραντούρης, βλ. παραπάνω, σ9

¹⁰ Ν. Φαραντούρης, βλ. παραπάνω, σ9

¹¹ όπως αναφέρεται στο Ν. Φαραντούρης, βλ. παραπάνω, σ9

¹² www.defencenews.gr, "Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ" & Λ. Γούτα, "Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική"

Η υλοποίηση των στόχων της πολιτικής αυτής θα στηριχθεί σε εργαλεία βασιζόμενα στην αγορά(φόροι,επιδότησεις,σύστημα εμπορίας εκπομπών άνθρακα),στην ανάπτυξη ενεργειακών τεχνολογιών(ειδικά για ενεργειακή απόδοση, ΑΠΕ και ενέργεια χαμηλής σε άνθρακα)και στα κοινοτικά χρηματοδοτικά μέσα.¹³

2.3.1 Υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας

Η υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας σε κοινοτικό επίπεδο έχει ως απώτερο στόχο να δώσει στους καταναλωτές τη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής προμηθευτών, έτσι ώστε να εξασφαλίζονται χαμηλές και ανταγωνιστικές τιμές.¹⁴ Ωστόσο, σχετικά με τις προοπτικές της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και την κατάσταση του ανταγωνισμού στους τομείς φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, δεν έχουν ακόμη αρθεί τα εμπόδια και οι φραγμοί που να επιτρέπουν στην οικονομία και στους Ευρωπαίους καταναλωτές να επωφεληθούν πλήρως από τα πλεονεκτήματα του ανοίγματος των αγορών αυτών.¹⁵ Μετά από ενδελεχή έρευνα στην αγορά ενέργειας, η Επιτροπή στην προσπάθειά της να θεραπεύσει τις αδυναμίες του υπάρχοντος συστήματος, προχώρησε στην έγκριση ενός σχεδίου δέσμης μέτρων,η εφαρμογή των οποίων αποσκοπεί στην περαιτέρω απελευθέρωση των αγορών, αλλά και την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης.^{16,17} Τα σημαντικότερα εκ των μέτρων¹⁸ είναι τα ακόλουθα:

- 1. Πρέπει να γίνει σαφέστερος διαχωρισμός της διαχείρισης των δικτύων φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας από τις δραστηριότητες της παραγωγής και της διανομής.*

---

¹³ Euractiv.gr, “Η Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ”

¹⁴ Europa, Σύνοψη της νομοθεσίας “Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη”

¹⁵ ibid

^{16,17} Europa-Energy Efficiency & Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Ενεργειακή Πολιτική για την Ευρώπη{sec(2007)12}

¹⁸ www.defencenews.gr, “Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ”

2. Όταν μια επιχείρηση ασκεί παράλληλο έλεγχο στη διαχείριση και τις δραστηριότητες παραγωγής και διανομής, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος διακριτικής μεταχείρισης και καταχρήσεων. Πράγματι, μια καθετοποιημένη επιχείρηση δεν έχει ουσιαστικό συμφέρον να αυξήσει τη δυναμικότητα του δικτύου και να εκτεθεί έτσι σε μεγαλύτερο ανταγωνισμό στην αγορά ώστε να μειώσει τις τιμές.
3. Ο διαχωρισμός της διαχείρισης των δικτύων από τις δραστηριότητες παραγωγής και διανομής θα ωθήσει τις επιχειρήσεις να επενδύσουν περισσότερο στα δίκτυα, ευνοώντας έτσι την είσοδο νεοεισερχομένων στην αγορά και ενισχύοντας την ασφάλεια εφοδιασμού.
4. Ο διαχωρισμός μπορεί να στηριχτεί είτε στην εγκατάσταση ενός ανεξάρτητου διαχειριστή δικτύου που θα εξασφαλίζει τη συντήρηση, ανάπτυξη και εκμετάλλευση των δικτύων, η κυριότητα των οποίων παραμένει στις καθετοποιημένες επιχειρήσεις, είτε σε πλήρη διαχωρισμό της κυριότητας.
5. Η εσωτερική αγορά ενέργειας εξαρτάται ουσιαστικά από το διασυνοριακό εμπόριο ενέργειας. Πλην όμως, οι εμπορικές αυτές συναλλαγές αποδεικνύονται συχνά δυσχερείς εξαιτίας των διαφορών μεταξύ εθνικών τεχνικών προδιαγραφών καθώς και ως προς την πυκνότητα των δικτύων.
6. Απαιτείται αποτελεσματική ρύθμιση σε κοινοτικό επίπεδο. Τα κύρια ζητούμενα είναι να εναρμονιστούν οι αρμοδιότητες και η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών ενέργειας, να ενισχυθεί η συνεργασία τους, να υποχρεωθούν να εξετάσουν τον κοινοτικό στόχο υλοποίησης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και να καθοριστούν σε κοινοτικό επίπεδο οι κανονιστικές και τεχνικές πτυχές καθώς και τα κοινά πρότυπα ασφάλειας που είναι απαραίτητα για το διασυνοριακό εμπόριο.
7. Για να γίνει πραγματικότητα το ευρωπαϊκό δίκτυο της ενέργειας, το σχέδιο διασυνδέσεων προτεραιότητας επιμένει στη σημασία μιας πολιτικής και χρηματοδοτικής στήριξης για υλοποίηση των υποδομών που χαρακτηρίζονται ουσιαστικές, καθώς και στη σημασία του διορισμού Ευρωπαίων συντονιστών οι οποίοι θα παρακολουθούν τα προβληματικότερα έργα προτεραιότητας.

8. Η ΕΕ προτίθεται να επιμείνει στη μάχη για καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας και να εκπονήσει σχετικά ένα χάρτη των δικαιωμάτων του πελάτη στον τομέα της ενέργειας. Ο χάρτης θα ωθεί κυρίως σε μια κατεύθυνση δημιουργίας καθεστώτων ενίσχυσης των πολιτών που θίγονται περισσότερο από τις αυξήσεις των τιμών της ενέργειας, καθώς επίσης και βελτίωσης της ενημέρωσης των καταναλωτών σχετικά με τους διάφορους παρόχους και τις δυνατότητες εφοδιασμού.

2.3.2 Εγγυημένη ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού

Η εξάρτηση από μία μόνο μορφή ενέργειας ή από λίγες προμηθεύτριες χώρες εκτός ΕΕ ενέχει κινδύνους για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της ένωσης, καθώς είναι πιθανόν χώρες παραγωγής ή διαμετακόμισης να χρησιμοποιήσουν την ενέργεια ως μέσο άσκησης πολιτικών πιέσεων.¹⁹ Ο άναρχος χαρακτήρας του διεθνούς συστήματος, δηλαδή η απουσία μιας ανώτερης ρυθμιστικής αρχής, επιβάλλει στην ΕΕ να είναι σε θέση να έχει εναλλακτικές πηγές προμήθειας φυσικού αερίου σε περιόδους κρίσης.²⁰

Η νέα ενεργειακή πολιτική επιμένει στην προώθηση της περιφερειακής αλληλεγγύης, απαιτώντας τη συνεργασία των κρατών μελών σε περίπτωση σοβαρών διαταράξεων του εφοδιασμού σε φυσικό αέριο, συντονίζοντας τα εθνικά μέτρα εκτάκτου ανάγκης και αναπτύσσοντας διασυνδέσεις φυσικού αερίου.²¹ Πρέπει να ενισχυθούν οι μηχανισμοί των στρατηγικών αποθεμάτων πετρελαίου και να αναζητηθούν τρόποι βελτίωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο και με ηλεκτρική ενέργεια, που παραμένει ουσιαστικής σημασίας.²²

---

¹⁹ http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1349:2011-06-14-14-20-32&catid=177:previous&Itemid=279

²⁰ ibid

²¹ http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.7.2.html

²² www.defencenews.gr , "Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ"

2.3.3 Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

Ο τρίτος κατά σειρά πυλώνας της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ περιλαμβάνει τα ακόλουθα:^{23,24}

Το 80% των εκπομπών στην ΕΕ προέρχονται από τον τομέα της ενέργειας. Σε αυτή την κατεύθυνση η ΕΕ ορίζει τους περίφημους στόχους 20-20-20 για το 2020, δηλαδή για μείωση των εκπομπών κατά 20%, εισαγωγή των ΑΠΕ στο ενεργειακό της μίγμα σε ποσοστό 20% και εξοικονόμηση ενέργειας κατά 20%. Οι δύο πρώτοι στόχοι είναι δεσμευτικοί για κάθε χώρα, όπως και ο στόχος για 10% ανανεώσιμα καύσιμα στις οδικές μεταφορές. Ως προς τη μείωση των εκπομπών της μάλιστα καλεί σε σύναψη μιας διεθνούς συμφωνίας που να δεσμεύει τις αναπτυγμένες χώρες για ακόμα μεγαλύτερη μείωση μέχρι το 2020 κατά 30%. Οι στόχοι αυτοί εντάσσονται στον πυρήνα της στρατηγικής της ΕΕ για ανάσχεση των κλιματικών αλλαγών. Πλην όμως, η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου προϋποθέτει μειωμένη κατανάλωση ενέργειας και αύξηση της κατανάλωσης καθαρών μορφών ενέργειας.

Μείωση ενεργειακής κατανάλωσης

Βασικός στόχος για την ΕΕ είναι να έχει μειώσει κατά 20% μέχρι το 2020 την ενέργεια που καταναλώνει, στα πλαίσια του σχεδίου δράσης για την ενεργειακή απόδοση (2007-2012).²⁵ Η ενεργειακή απόδοση επικεντρώνεται στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών στον τομέα των μεταφορών, της βιομηχανίας, της παραγωγής και διανομής θερμικής και ηλεκτρικής ενέργειας, των κτιρίων αλλά και στην ευαισθητοποίηση των καταναλωτών για ορθολογική χρήση της ενέργειας.²⁶ Η ΕΕ προτίθεται επίσης να προχωρήσει στη σύναψη διεθνούς συμφωνίας για ενεργειακή απόδοση.²⁷

---

^{23,24} Λ. Γούτα, " Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική" & Euroρα, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

²⁵ Euroρα, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

²⁶ Λ. Γούτα, " Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική"

²⁷ Euroρα, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

ΑΠΕ

Οι ανανεώσιμες ή ήπιες μορφές ενέργειας(αιολική,ηλιακή/φωτοβολταϊκά, βιομάζα και βιοκαύσιμα,γεωθερμική και αντλίες θερμότητας)είναι μορφές εκμεταλλεύσιμης ενέργειας που προέρχεται από διάφορες φυσικές διαδικασίες χωρίς να απαιτείται διενέργεια εξόρυξής τους, καθότι αποτελούν καθαρές μορφές ενέργειας.²⁸

Είναι σαφές ότι συγκεντρώνουν πολλά πλεονεκτήματα, δεδομένου ότι είναι άφθονες ή και ανεξάντλητες,δεν είναι εισαγόμενες και δε δημιουργούν εξαρτήσεις,παράγονται αποκεντρωμένα,συνεισφέρουν στην οικονομική μεγέθυνση και στη δημιουργία απασχόλησης στην Ευρώπη, αφού και η ενέργεια παράγεται και καταναλώνεται τοπικά.^{29,30} Παρόλα αυτά, εξακολουθούν να παραμένουν στο περιθώριο του ενεργειακού μίγματος της Ευρώπης,καθώς το κόστος τους,μολονότι μειώνεται συνεχώς, παραμένει ακόμα υψηλότερο από το κόστος της συμβατικής ενέργειας.³¹

Για να καθιερώσει περισσότερο τις ΑΠΕ, η ΕΕ έχει θεσπίσει το «χάρτη πορείας της για τις ΑΠΕ»,όπου έχει θέσει το δεσμευτικό στόχο να αυξήσει το ποσοστό συμμετοχής τους στο 20% του ενεργειακού της μίγματος μέχρι το 2020.³² Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος,θα χρειαστεί να συντελεστεί πρόοδος και στις 3 συνιστώσες, τις οποίες κυρίως αφορούν οι ΑΠΕ³³:

- 1. Ηλεκτρική ενέργεια: αύξηση ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ και αειφόρος παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, χάρη κυρίως σε συστήματα δέσμευσης και αποθήκευσης CO₂*
- 2. Βιοκαύσιμα: μέχρι το 2020 θα πρέπει να καλύπτουν το 10% των καυσίμων που προορίζονται για οχήματα*
- 3. Συστήματα θέρμανσης και δροσισμού*

²⁸ Βικιπαίδεια-ορισμός ΑΠΕ & Euroρα, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

^{29,30} βλ. παραπάνω, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη" & Λ.Γούτα, "Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική"

³¹ ibid

³² Euroρα, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

³³ ibid

2.3.4 Τεχνολογική ανάπτυξη

Η βελτίωση των συμβατικών ενεργειακών τεχνολογιών για χαμηλές εκπομπές CO₂, δέσμευση και αποθήκευση του άνθρακα σε όλη τη διαδικασία της καινοτομίας, από τη βασική έρευνα ως την αγορά, θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο, καθώς ακόμη κι αν πετύχει η ΕΕ τους φιλόδοξους στόχους για εξοικονόμηση ενέργειας και ΑΠΕ, θα παραμείνει για πολλά χρόνια ακόμα και σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από το πετρέλαιο και τον άνθρακα.³⁴

Η Επιτροπή θα υποστηρίξει το «7^ο πρόγραμμα-πλαίσιο έρευνας», βάσει του οποίου προβλέπεται αύξηση των ετήσιων δαπανών για έρευνα στον τομέα της ενέργειας κατά 50%, καθώς και το πρόγραμμα «Ευφυής ενέργεια-Ευρώπη».³⁵

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 40% της τελικής κατανάλωσης ενέργειας οφείλεται στα κτίρια. Με τον εκσυγχρονισμό των ηλεκτρικών συσκευών, της θερμομόνωσης, των συστημάτων θέρμανσης και ψύξης και των εγκαταστάσεων εξαερισμού θα έχουμε σαφώς μικρότερη κατανάλωση ενέργειας αλλά και μικρότερη ρύπανση από τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.³⁶

---

³⁴ Λ. Γούτα, "Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική" & Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

³⁵ βλ. παραπάνω, Σύνοψη της νομοθεσίας "Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη"

³⁶ όπως αναφ. στο http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1349:2011-06-14-14-20-32&catid=177:previous&Itemid=279

2.3.5 Το μέλλον της πυρηνικής ενέργειας

Όσον αφορά τη μελλοντική χρήση της πυρηνικής ενέργειας, η ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ προβλέπει τα εξής³⁷:

Η πυρηνική χρησιμοποιείται ευρέως στην ΕΕ, αφού έχει το πλεονέκτημα να είναι μια από τις πηγές ενέργειας χαμηλών εκπομπών άνθρακα, οι οποίες εμφανίζουν τη μεγαλύτερη σταθερότητα από πλευράς κόστους και εφοδιασμού. Η πρόσφατη όμως πυρηνική κρίση της Ιαπωνίας έφερε ξανά στο προσκήνιο το θέμα της επικινδυνότητας της πυρηνικής ενέργειας, διχάζοντας τα ευρωπαϊκά κράτη σχετικά με το αν η ένωση θα πρέπει κάποια στιγμή στο μέλλον να απεξαρτηθεί από τη χρήση της. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογραμμίζει πως θα πρέπει να ξεκινήσει μια διαδικασία εκτίμησης του βαθμού ασφάλειας των πυρηνικών εγκαταστάσεων με τη συνδρομή της ENSREG. Οι δοκιμές αντοχής, οι οποίες θα πραγματοποιηθούν στις εγκαταστάσεις της Ευρώπης αποσκοπούν στη διαπίστωση της ανθεκτικότητας αυτών σε συνθήκες κρίσης όπως σεισμοί, τσουνάμι κτλ. Το Συμβούλιο τονίζει επίσης πως οι έλεγχοι αυτοί απαιτούν πλήρη διαφάνεια. Τα ειδικά μέτρα που θεσπίστηκαν σε επίπεδο ΕΕ αποσκοπούν, ιδίως, στην εξασφάλιση της προστασίας της υγείας των απασχολουμένων στον τομέα αυτό και στην προστασία του περιβάλλοντος από τους κινδύνους που συνδέονται με τη χρήση των πυρηνικών καυσίμων και αποβλήτων που προκύπτουν.

2.3.6 Διεθνής συνεργασία

Η ανάπτυξη των εξωτερικών ενεργειακών σχέσεων χάριν ενίσχυσης της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού αποτελεί άμεση προτεραιότητα για την ΕΕ, η οποία καλείται να αναλάβει πρωτοβουλίες, προκειμένου να δοθεί μια νέα ώθηση στις εξωτερικές της σχέσεις με χώρες που διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στους τομείς παραγωγής, κατανάλωσης και διαμετακόμισης των πρωτογενών υλών της ενέργειας.³⁸

³⁷ www.defencenews.gr, "Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ"

³⁸ http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1349:2011-06-14-14-20-32&catid=177:previous&Itemid=279

Επομένως, η συνεργασία με τρίτες χώρες καθίσταται επιτακτική στο πλαίσιο θωράκισης της οικονομίας, έτσι ώστε να αντιμετωπισθεί η αστάθεια στις τιμές και η πιθανότητα διακοπής της παροχής ενέργειας, καθώς και να προωθηθεί η διαδικασία εύρεσης νέων εναλλακτικών οδών διαμετακόμισης ενεργειακών πόρων.³⁹ Οι σχέσεις της ΕΕ τόσο με χώρες που καταναλώνουν ενεργειακούς πόρους(ΗΠΑ,Ινδία,Βραζιλία ή ακόμα και η Κίνα)όσο και με χώρες που παράγουν(Ρωσία,Νορβηγία,ΟΠΕΚ και Αλγερία)ή χώρες διαμετακόμισης(Ουκρανία)θα πρέπει να επεκταθούν και να καλύψουν ένα μεγάλο φάσμα ενεργειακών θεμάτων.⁴⁰ Ειδικά σε σχέση με τις ΑΠΕ, η ένωση έχει οικονομικό και πολιτικό όφελος,εάν συνεργαστεί,τουλάχιστον με τις όμορες χώρες,αφού είναι αδύνατον από οικονομικής πλευράς να πραγματοποιήσει στροφή προς τις ανανεώσιμες πηγές χωρίς διεθνή συνεργασία και συνεπώς κρίνεται ως αναγκαία η συγκρότηση υποδομών πέραν των συνόρων της.⁴¹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Οι διαστάσεις της ενεργειακής ασφάλειας

3.1 Η έννοια της εθνικής ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις

Το νέο τοπίο που διαμορφώθηκε μεταψυχροπολεμικά συνέβαλε καθοριστικά στην αναθεώρηση του περιεχομένου της έννοιας της ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις.⁴² Τέθηκε,δηλαδή,το ερώτημα αν η σύνδεση της ασφάλειας αποκλειστικά με το φαινόμενο του πολέμου και την ανάλυση στρατιωτικών απειλών ενάντια στην κυριαρχία και την επικράτεια ανεξάρτητων κρατών, παραμένει επίκαιρη και αναλυτικά ωφέλιμη σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο.⁴³

---

³⁹ ibid

⁴⁰ www.defencenews.gr, "Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ"

⁴¹ όπως αναφ. στο http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1349:2011-06-14-14-20-32&catid=177:previous&Itemid=279

⁴² "Η κατασκευή της ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις",Ν.Τζιφάκης, Αγορά Χωρίς Σύνορα,Τόμος 10, τεύχος 1,2004,σ92

⁴³ όπως αναφέρεται στο Ν.Τζιφάκης,βλ.παραπάνω,σ92

Πολλοί αναλυτές επιχείρησαν να συμπεριλάβουν σε μια διευρυμένη θεώρηση της έννοιας της διεθνούς ασφάλειας θέματα, όπως η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ο κίνδυνος εξάντλησης μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, το δημογραφικό πρόβλημα, η μετανάστευση, η φτώχεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η άνοδος του εθνικισμού και η τρομοκρατία.⁴⁴

Ως εκ τούτου, αναδεικνύονται δύο διακριτές προσεγγίσεις. Η πρώτη, κλασική ή διαχρονική εξετάζει την ασφάλεια από τη σκοπιά της στρατιωτικής επιστήμης και ανάγεται στις απαρχές του πολιτικού ρεαλισμού (Sun Tzu, Machiavelli, Clausewitz, Mackinder κτλ). Η δεύτερη προσέγγιση, μοντέρνα ή διευρυμένη μετατοπίζει το ενδιαφέρον της, προσδίδοντας στην ασφάλεια μια πιο ανθρωποκεντρική διάσταση.

Η έννοια της ασφάλειας διευρύνεται ούτως ώστε να συμπεριλάβει εξίσου πολιτικές, οικονομικές, «κοινωνι(α)κές» (societal), περιβαλλοντικές και θρησκευτικές απειλές ενάντια σε ένα ευρύ φάσμα αντικειμένων για τα οποία δύναται να τεκμηριωθεί το δικαίωμα στην επιβίωση.⁴⁵ Η διευρυμένη θεώρηση προτάσσει ότι ανάλογα με τη φύση της εκάστοτε απειλής, συνήθη «αντικείμενα αναφοράς της ασφάλειας» είναι -πέρα από το κράτος - το περιβάλλον και η προστασία του σύγχρονου επιπέδου πολιτισμού, η παγκόσμια φιλελεύθερη οικονομική τάξη, μεγάλες κοινωνικές ομάδες που πολλές φορές έχουν συλλογικές μνήμες και αξίες, όπως τα έθνη και οι μειονότητες, οι θρησκείες και οι θεμελιώδεις διεθνείς αρχές, όπως το απαραβίαστο των συνόρων και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁴⁶

---

⁴⁴ ibid

⁴⁵ όπως αναφέρεται στο Ν.Τζιφάκης, βλ. παραπάνω, σ94

⁴⁶ ibid

Η ενασχόληση με τις παραπάνω απειλές οδήγησε τους ερευνητές στη δημιουργία αντίστοιχων τομέων ανάλυσης(security sectors),καθένας από τους οποίους αναφέρεται στη μελέτη συγκεκριμένων ειδών σχέσεων: ο στρατιωτικός τομέας σε σχέσεις καταναγκασμού,ο πολιτικός τομέας σε σχέσεις εξουσίας,διακυβέρνησης και αναγνώρισης, ο οικονομικός τομέας σε σχέσεις εμπορίου και παραγωγής, ο «κοινωνικός» τομέας σε σχέσεις συλλογικών ταυτοτήτων,ο θρησκευτικός τομέας σε σχέσεις θρησκειών και ομάδων πιστών και ο περιβαλλοντικός τομέας σε σχέσεις ανάμεσα στην ανθρώπινη δραστηριότητα και την πλανητική βιόσφαιρα.⁴⁷

3.2 Ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού

Επιχειρώντας να οριοθετήσει κανείς την έννοια της ενεργειακής ασφάλειας ή ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού, οφείλει να συνυπολογίσει τέσσερα προσδιοριστικά στοιχεία : α) τη διαθεσιμότητα - την ύπαρξη,δηλαδή, φυσικών ενεργειακών πόρων σε μια οικονομία, β) την προσβασιμότητα που συνδέεται με γεωπολιτικές παραμέτρους, γ) την οικονομική «προσιτότητα» που αφορά το κόστος της ενέργειας και τέλος, δ) το βαθμό αποδοχής που αναφέρεται στην περιβαλλοντική διάσταση και την ευρύτερη κοινωνική «ανεκτικότητα».⁴⁸

Αν και η σχετική βιβλιογραφία βρίθει ορισμών της ασφάλειας του εφοδιασμού,ένας από τους πιο εύστοχους δίνεται από την IEA(International Energy Agency):Σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο,η ασφάλεια του εφοδιασμού καλύπτει την επάρκεια εφοδιασμού και την ικανότητα να αποφευχθούν απρόβλεπτες διακοπές υπό σπάνια και ακραία καιρικά φαινόμενα. Μακροπρόθεσμα,περιλαμβάνει τη δυνατότητα να κινητοποιηθούν επενδύσεις για την ανάπτυξη της προσφοράς και των υποδομών,καθώς και να εξασφαλισθεί ένας αξιόπιστος εφοδιασμός.⁴⁹

---

⁴⁷ ibid

⁴⁸ όπως αναφέρεται στο Μ. Χαροκόπος,Ενεργειακός εφοδιασμός της ΕΕ: Απελευθερώνοντας τον δέσμο Γκιούλιβερ,σ446,τόμος Ενέργεια Δίκαιο,Οικονομία&Πολιτική(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2012

⁴⁹ όπως αναφέρεται στο Α. Αλιγιζάκη,Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς σχέσεις, σ502, τόμος Ενέργεια,Δίκτυα & Υποδομές(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

Πάντως, όποιες κι αν είναι εν τέλει οι εκφάνσεις της, η ενεργειακή ασφάλεια είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εθνική ασφάλεια, καθώς μια παρατεταμένη διακοπή των ενεργειακών ροών πλήττει πάντοτε την οικονομική παραγωγή ενός έθνους, την πολιτική σταθερότητα, την προσωπική ποιότητα ζωής των πολιτών, την πολεμική άμυνα και εν γένει τα εθνικά συμφέροντα.⁵⁰

Οι δομικές αλλαγές ανέδειξαν την ενεργειακή ασφάλεια σε προτεραιότητα, “κλονίζοντας” την αποκλειστικότητα του ιδεολογικού σχήματος απελευθέρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.⁵¹ Οι δομικές αυτές αλλαγές αφορούν:⁵²

- 1) τη μεταβολή της σχέσης και ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ παραγωγών και αγοραστών σε διεθνές επίπεδο
- 2) την έλλειψη απαραίτητων επενδύσεων σε υποδομές
- 3) την αυξημένη επίδραση της πολιτικής στις ενεργειακές σχέσεις ως απόρροια της υψηλής ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ από συγκεκριμένες χώρες

3.3 Παράγοντες που καθορίζουν την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού

Δεδομένου ότι η ενεργειακή ασφάλεια ανάγεται σε μείζον διακύβευμα της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ, θα πρέπει να διερευνηθούν σε βάθος οι παράγοντες κινδύνου που επηρεάζουν την ενεργειακή ασφάλεια.

Πιο αναλυτικά, η ενέργεια δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως ένα χαμηλής φύσεως θέμα (οικονομία, εμπόριο) αλλά και ως ένα υψηλό πολιτικό ζήτημα (ασφάλεια). Οι εντάσεις μεταξύ των παραγωγών και καταναλωτριών χωρών και γενικότερα η πολιτική αστάθεια που επικρατεί μπορούν να επιφέρουν διαταραχές στον ομαλό εφοδιασμό (π.χ. εκρηκτική κατάσταση στη Μ. Ανατολή).⁵³

---

⁵⁰ Α. Αλιγιζάκη, Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς σχέσεις, σ508, τόμος Ενέργεια, Δίκτυα & Υποδομές (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

⁵¹ Μ. Χαροκόπος, Ενεργειακός εφοδιασμός της ΕΕ: Απελευθερώνοντας τον δέσμο Γκιούλιβερ, σ447, τόμος Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2012

⁵² όπως αναφέρεται στο Μ. Χαροκόπος, βλ. παραπάνω, σ448

⁵³ Εισαγωγή στην ενεργειακή ασφάλεια, Μέρος Β΄, Ι. Βιδάκης, Γ. Μπάλτος, Φ. Χωματά, περ. Ελληνική Άμυνα και Τεχνολογία, Μάιος 2012, σ109

Ακολούθως, τόσο ο πόλεμος όσο και τα φαινόμενα τρομοκρατίας ή πειρατείας δυσχεραίνουν την παραγωγή και μεταφορά των φυσικών πόρων. Πρωταρχικούς στόχους επιθέσεων είναι λογικό να αποτελούν χώρες πλούσιες σε ενεργειακούς πόρους, προκειμένου να πληγούν οι υποδομές τους, να αποσταθεροποιηθεί η αγορά (αύξηση ασφαλίσεων) και να διαταραχθεί η κοινωνική ζωή του τόπου. Τα στοιχεία που δόθηκαν από τον ΔΟΕ μαρτυρούν το μέγεθος της οικονομικής καταστροφής: *τα τελευταία 30 χρόνια υπήρξαν 17 περιπτώσεις αναταραχής στην προμήθεια πετρελαίου που αφορούσαν περισσότερα από μισό εκατομμύριο βαρέλια χαμηλότερη παραγωγή την ημέρα.*⁵⁴

Πέρα όμως από τις πολιτικές παραμέτρους, και μία σωρεία οικονομικών λόγων δύνανται να προκαλέσουν διαταραχές στον εφοδιασμό. Μία από τις σημαντικότερες απειλές είναι η απροσδόκητη αύξηση των τιμών της ενέργειας, είτε στις διεθνείς αγορές (ενεργειακές κρίσεις) είτε με την επιβολή των αυξήσεων των τιμών από ένα ολιγοπώλιο ή μονοπώλιο (προμηθευτή, καρτέλ ή χώρα). Στο Δυτικό κόσμο ο αιφνιδιασμός μπορεί να προέλθει από την ενεργειακή υπερδύναμη Ρωσία, στον απόηχο της Ρωσο-Ουκρανικής διαμάχης.⁵⁵

Επιπροσθέτως, ο έντονος ανταγωνισμός για τις πηγές ενέργειας εξαιτίας του αυξανόμενου ρυθμού ανάπτυξης των αναδυόμενων αγορών (BRICS), μπορεί να απειλήσει την ενεργειακή ασφάλεια, οδηγώντας σε συμβιβασμό συμφερόντων μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων σε βάρος των λιγότερο αναπτυγμένων οικονομιών.⁵⁶

Αναστολή του εφοδιασμού μπορεί επίσης να προκύψει ως απόρροια των παγκόσμιων διεθνών κυρώσεων (εμπάργκο) εναντίον μιας χώρας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πετρελαϊκή κρίση του 1973 που προκλήθηκε από περιορισμούς των εξαγωγών που έγιναν από τον ΟΠΕΚ.⁵⁷

---

⁵⁴ ibid, σ110-111

⁵⁵ ibid, σ109

⁵⁶ ibid

⁵⁷ ibid, σ109-110

Τέλος, οι φυσικές καταστροφές, τα ατυχήματα, περιβαλλοντικοί ή τεχνικοί λόγοι είναι μερικοί ακόμη παράγοντες που συνιστούν απειλή για την ενεργειακή ασφάλεια. Η αιτία εμφάνισης των ακραίων καιρικών φαινομένων αποδίδεται κυρίως στην κλιματική αλλαγή, πλήττοντας κυρίως περιοχές ευάλωτες, όπου εντοπίζεται μεγάλο μέρος των παγκόσμιων αποθεμάτων σε υδρογονάνθρακες, με πιο αξιοσημείωτες περιπτώσεις εκείνη του τυφώνα «Katrina» που οδήγησε σε καταστροφικές βλάβες στις υποδομές ενέργειας των ΗΠΑ σε συνδυασμό με το ξύπνημα του πυρηνικού εφιάλτη στην Ιαπωνία που φέρεται να προκαλεί την αναθεώρηση των σκέψεων σε ό,τι αφορά την πυρηνική πολιτική που ακολουθείται.⁵⁸

3.4 Πολιτικές Ενεργειακής Ασφάλειας

Μελέτη του Ινστιτούτου Clingendael υποστηρίζει ότι υπάρχουν διάφορα είδη πολιτικών, τα οποία είναι σε θέση να βελτιώσουν και να προστατεύσουν την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού. Αυτά τα είδη μπορούν να διακριθούν ανάλογα με τις παρακάτω σκοπιμότητες⁵⁹:

1. Η *πρόληψη*, είναι δυνατόν να δημιουργήσει ένα ασφαλές πολιτικό περιβάλλον, το οποίο θα είναι σε θέση να περιορίσει τις πιθανότητες για διαταράξεις στην παροχή ενέργειας.
  2. Η *αποτροπή*, παρέχει τα μέσα μέσω των οποίων εμποδίζει τους παραγωγούς από το να διακόπτουν τον ενεργειακό εφοδιασμό για πολιτικούς λόγους.
  3. Η *ανάσχεση*, είναι σε θέση να μειώσει τις επιπτώσεις από μια παρεμπόδιση στην προσφορά ενέργειας για την εθνική ασφάλεια και την οικονομία.
- Ωστόσο, παρακάτω αναλύονται οι κατ'έξοχήν πολιτικές ενεργειακής ασφάλειας.

---

⁵⁸ *ibid*, σ111&113

⁵⁹ όπως αναφέρεται στο Κολοκούρης Κυριάκος, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, Πτυχιακή Εργασία, Η ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ «Η περίπτωση του φυσικού αερίου», Ιούνιος 2009, σ20-21

3.4.1 Διαφοροποίηση

Η πιο σημαντική πολιτική για τη διασφάλιση του απρόσκοπτου ενεργειακού εφοδιασμού μιας χώρας είναι η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας, των προμηθευτών, των μορφών ενέργειας, των χωρών και των οδών εφοδιασμού. Επομένως, πηγές όπως ο άνθρακας, το φυσικό αέριο και οι ΑΠΕ θεωρούνται ως διαφοροποίηση πηγών - εργαλεία για τη μείωση της υφιστάμενης εξάρτησης από το πετρέλαιο.⁶⁰

3.4.2 Ευελιξία του ενεργειακού συστήματος

Η ευελιξία μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους. Αυτοί είναι τεχνικής, λειτουργικής ή ακόμα και οικονομικής φύσης. Για παράδειγμα, τα περισσότερα οχήματα χρησιμοποιούν αποκλειστικά βενζίνη ή ντίζελ και κάποια άλλα περισσότερα του ενός καύσιμα.⁶¹ Στην περίπτωση της ηλεκτροπαραγωγής, όπου κατευθύνεται το μεγαλύτερο μέρος των πρωτογενών ενεργειακών πόρων μπορεί να εφαρμοστεί η ευελιξία του ενεργειακού συστήματος, με τη μετατροπή των σταθμών ηλεκτρικής ενέργειας από μονής καύσης σε διπλής ακόμη και πολλαπλής, ούτως ώστε να υπάρχει διαφοροποίηση καυσίμων.⁶²

3.4.3 Στρατηγικά αποθέματα

Μετά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση, ο ΔΟΕ έθεσε στα μέλη του την υποχρέωση τήρησης ορίου ελαχίστης ποσότητας αποθεμάτων πετρελαίου ως μια πολιτική διασφάλισης των επιπτώσεων μετά από μια απρόσμενη αύξηση των τιμών ή διακοπή του εφοδιασμού (κάλυψη τρεχουσών αναγκών για 90 μέρες),

---

⁶⁰ Εισαγωγή στην ενεργειακή ασφάλεια, Μέρος Β', Ι. Βιδάκης, Γ. Μπάλτος, Φ. Χωματά, περ. Ελληνική Άμυνα και Τεχνολογία, Μάιος 2012, σ115

⁶¹ όπως αναφέρεται στο Κολοκούρης Κυριάκος, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, Πτυχιακή Εργασία, Η ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ «Η περίπτωση του φυσικού αερίου», Ιούνιος 2009, σ21-22

⁶² Κολοκούρης Κυριάκος, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, Πτυχιακή Εργασία, Η ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ «Η περίπτωση του φυσικού αερίου», Ιούνιος 2009, σ22

εν αντιθέσει με το φυσικό αέριο(η διαδικασία αποθήκευσής του είναι σαφώς πιο κοστοβόρα και πιο πολύπλοκη συγκριτικά με εκείνη του πετρελαίου),όπου ο ΔΟΕ μπορεί να μην ορίζει συγκεκριμένες ελάχιστες απαιτήσεις, αλλά οι χώρες που το χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό έχουν κατασκευάσει εγκαταστάσεις αποθήκευσης στο εσωτερικό τους ή ακόμα και στο εξωτερικό.⁶³

3.5 Η Γεωγραφία ως παράγων ισχύος

Ο πλέον σταθερός παράγων από τον οποίο εξαρτάται η ισχύς ενός έθνους είναι η γεωγραφία,η οποία είναι προφανές ότι επηρεάζει τις επιλογές της εξωτερικής πολιτικής του,παρέχει πλεονεκτήματα ή επιβάλλει περιορισμούς.⁶⁴ Υπό την ευρεία της έννοια,έχει να κάνει με την περιγραφή της γήινης επιφάνειας: τη διαίρεσή της σε περιοχές,ηπείρους και χώρες,κλίμα,χλωρίδα και πανίδα,φυσικούς πόρους,βιομηχανίες,μεγάλα τεχνητά έργα,λαούς,πολιτισμό, γλώσσες,θρησκείες, κλπ.⁶⁵

Η γεωγραφική θέση θεωρείται συστατικό στοιχείο γεωπολιτικής σημασίας και ισχύος,καθώς από αυτήν εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η επιβίωση ενός κράτους.⁶⁶ Παράλληλα προς αυτήν,το οικονομικό δυναμικό του χώρου,ως συνισταμένη των πλουτοπαραγωγικών πηγών του και της συνολικής οικονομικής του ανάπτυξης,δηλαδή η γεωοικονομία του χώρου,καθώς και η ισχύς του,ως συνισταμένη της στρατιωτικής και λοιπής ισχύος του,δηλαδή η γεωστρατηγική του χώρου,προσδιορίζουν τη γεωπολιτική σημασία του,αφού γεωοικονομία και γεωστρατηγική συνιστούν τους βασικούς πυλώνες της γεωπολιτικής.⁶⁷

---

⁶³ Εισαγωγή στην ενεργειακή ασφάλεια,Μέρος Β΄,Ι.Βιδάκης,Γ.Μπάλτος,Φ.Χωματά,περ.Ελληνική Άμυνα και Τεχνολογία,Μάιος 2012,σ115

⁶⁴ όπως αναφέρεται στο Ι.Παρίσης, «Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα»,σ11,Εκδόσεις Ινφογνώμων,Δεκέμβριος 2011

⁶⁵ Ι.Παρίσης, «Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα»,σ11,Εκδόσεις Ινφογνώμων, Δεκέμβριος 2011

⁶⁶ ibid

⁶⁷ όπως αναφέρεται στο Ι.Παρίσης, βλ.παραπάνω,σ12

Ο Colin Gray, τοποθέτησε τη γεωγραφία στο κέντρο των διεθνών σχέσεων και επιχείρησε να καταγράψει τους παράγοντες που ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των κρατών.⁶⁸ Ο Brzezinski έλεγε ότι «οι αυτοκρατορίες οικοδομήθηκαν μέσα από την προσεκτική κατάληψη και διατήρηση ζωτικών γεωγραφικών σημείων όπως το Γιβραλτάρ, η Διώρυγα του Σουέζ ή η Σιγκαπούρη που χρησίμευαν ως βασικά ρυθμιστικά κέντρα ή σημεία σύγκρουσης των μερών σε ένα σύστημα αυτοκρατορικού ελέγχου».⁶⁹ Ο Sir Halford Mackinder όρισε τη γεωπολιτική ως τη γεωγραφική δύναμη που δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα ανάμεσα στα κράτη.⁷⁰

Η γεωγραφική θέση επομένως έχει σημαντική επίδραση στη θέση της κάθε χώρας στην παγκόσμια σκηνή και στη διαμόρφωση των σχέσεων με τους γείτονές της. Έχει, για παράδειγμα, σημασία για την κάθε χώρα εάν είναι νησιωτική ή ηπειρωτική, εάν γειτνιάζει με περιοχές συγκρούσεων, εθνοτικές διενέξεις ή στρατηγικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων, αν η ίδια η χώρα διαθέτει ή όχι στρατηγικές πρώτες ύλες ή σημεία στρατηγικής σημασίας (λιμάνια, αεροδρόμια, θαλάσσια στενά, κλπ).⁷¹ Στην «ανασχετική δύναμη του νερού» αναφέρεται ο Mearscheimer, την οποία θεωρεί ως ιδιαίτερης σημασίας, όχι μόνο επειδή αποτελεί μια κεντρική πτυχή της χερσαίας ισχύος, αλλά επίσης επειδή έχει σημαντικές συνέπειες για την έννοια της ηγεμονίας, σε αναφορά προς τις μεγάλες δυνάμεις.⁷²

Ειδικά σε σχέση με τις εξελίξεις στο ενεργειακό επίπεδο, χώρες που δε διαθέτουν αποθέματα υδρογονανθράκων μπορούν να αξιοποιήσουν τη γεωγραφική τους θέση, ώστε να αναδειχθούν σε περιοχές διακίνησης, διασύνδεσης και μεταφοράς πόρων ή και σε ενεργειακά κομβικά κέντρα, συνυπογράφοντας συμβόλαια με τις χώρες παραγωγούς, αγοράς και μεταφοράς ενεργειακών πόρων με αμοιβαία οφέλη σε μια προσπάθεια ενεργειακής απεξάρτησης.⁷³

⁶⁸ όπως αναφέρεται στο Α. Νικηφοράκη, Η γεωπολιτική των δικτύων και υποδομών Υδροποιημένου Φυσικού Αερίου, τόμος Ενέργεια, Δίκτυα & Υποδομές (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σ552

⁶⁹ ibid

⁷⁰ ibid

⁷¹ ibid, σ553

⁷² όπως αναφέρεται στο <http://www.elzoni.gr/html/ent/226/ent.14226.asp>, Ι. Παρίσης, " Η Γεωγραφία ως παράγων ισχύος"

⁷³ Εισαγωγή στην ενεργειακή ασφάλεια, Μέρος Β', Ι. Βιδάκης, Γ. Μπάλτος, Φ. Χωματά, περ. Ελληνική Άμυνα και Τεχνολογία, Μάιος 2012, σ114

Εφ'όλης της ύλης, «η γεωγραφική θέση είναι “δώρο Θεού” που μπορεί να δώσει στον κατέχοντα πλεονεκτήματα ισχύος(πλούτο)και ευδαιμονία,αλλά μπορεί να καταστεί και στοιχείο προβληματικών καταστάσεων στις διακρατικές σχέσεις. Η γεωγραφική “φτώχεια” μπορεί να έχει επίσης δυσμενείς συνέπειες στην ανάπτυξη ,όπως συνέβη στην περίπτωση της Αφρικής, όπου ο φτωχός οριζόντιος διαμελισμός της με την ανυπαρξία πολλών και σημαντικών λιμανιών ήταν μία από τις αιτίες της υπανάπτυξης και της πολιτισμικής,οικονομικής και τεχνολογικής υστέρησης,δεδομένου ότι στερούσε στην ήπειρο τη δυνατότητα επικοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο αλλά και την ανάπτυξη του εμπορίου».⁷⁴

3.6 Γεωπολιτικό παίγνιο

Σύμφωνα με έρευνα που διηξήχθη από το Ινστιτούτο Clingendael, δύο είναι τα επικρατέστερα σενάρια για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού.Το πρώτο που φέρει τον τίτλο «Περιφέρειες και Αυτοκρατορίες» προβλέπει τη διάσπαση του κόσμου σε πολιτικά και οικονομικά «μπλοκ» που θα ανταγωνίζονται μεταξύ τους για τις αγορές και τις πηγές ενέργειας. Υπό το συγκεκριμένο σενάριο,η σημασία της διατήρησης του συστήματος πολυμερούς συνεργασίας υποβαθμίζεται υπό την πίεση των ισχυρών συμφερόντων των πολιτικών και οικονομικών «μπλοκ». Υπό το δεύτερο σενάριο,που αποκαλείται «Αγορές και Θεσμοί»,η υπόθεση προβλέπει τη συνέχιση και ενίσχυση της διεθνοποίησης των αγορών και της συνεργασίας στους διεθνείς πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς. Στοιχείο κλειδί της υπόθεσης αποτελεί η παραδοχή ότι η ανάπτυξη του συστήματος πολυμερούς συνεργασίας θα συνεχίσει να διέπει τις διεθνείς σχέσεις.⁷⁵

Εκ των ανωτέρω,προκύπτει ότι στην επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων αναμετρώνται τα δύο βασικά ρεύματα σκέψης,ο νεορεαλισμός και ο νεοφιλελευθερισμός. Ανεξάρτητα από τα ποιο από τα δύο ρεύματα θα υπερασπιστεί η Γεωπολιτική,οφείλουμε να εξετάσουμε τι πρεσβεύει η καθεμία σχολή σκέψης χωριστά.

⁷⁴ <http://www.elzoni.gr/html/ent/226/ent.14226.asp>, Ι.Παρίσης, “Η Γεωγραφία ως παράγων ισχύος”

⁷⁵ όπως αναφέρεται στο Μ. Χαροκόπος,Ενεργειακός εφοδιασμός της ΕΕ: Απελευθερώνοντας τον δέσμο Γκιούλιβερ,σ460,τόμος Ενέργεια Δίκαιο,Οικονομία&Πολιτική(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2012

Η Γεωπολιτική είναι η επιστήμη που ασχολείται με σχέσεις ανταγωνισμού και σύγκρουσης περί ενός υλικού αντικειμένου, δηλαδή σχέσεις αποκλεισμού, αφού σε ενδεχόμενη ανακατανομή εδαφών και πόρων, τα οφέλη ενός παίκτη προκύπτουν από τις απώλειες ενός άλλου παίκτη, παραπέμποντας σε παίγνιο μηδενικού αθροίσματος.⁷⁶

Ο νεοφιλελευθερισμός υπογραμμίζει ότι η οποιαδήποτε οικονομική συνεργασία και η προκύπτουσα εξ' αυτής οικονομική ανάπτυξη παρέχουν οφέλη στο σύνολο των παικτών, δίνοντας την εντύπωση ότι στο πλαίσιο τέτοιων συνεργασιών, παρακάμπτονται ή έστω μετριάζονται οι γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί ισχύος.⁷⁷ Εντούτοις, ακόμη και οι Keohane και Nye, βασικοί εκφραστές του νεοφιλελευθερισμού, παραδέχονται ότι για ζητήματα ζωής και θανάτου στα οποία κρίνεται η επιβίωση ενός κράτους ο ρεαλισμός δικαιώνεται, καθώς η ασφάλεια γίνεται η μοναδική προτεραιότητα.⁷⁸

Η άνιση κατανομή των οφελών μιας οικονομικής αναπτυξιακής συνεργασίας γεννά το αμείλικτο ερώτημα: ποιος προσπορίζεται το μεγαλύτερο μερίδιο από αυτή την οικονομική συνεργασία;⁷⁹ Δεδομένου ότι η ενεργειακή ασφάλεια είναι σύμφυτη με την εθνική ασφάλεια, τα ευρωπαϊκά κράτη για να την εξασφαλίσουν μετέρχονται ως ορθολογικοί δρώντες κάθε μέσο, από τη θεσμική συνεργασία και τις νομικές ρυθμίσεις μέχρι και την υπαναχώρηση από αυτές και την παραβίασή τους, όταν αισθάνονται ότι αυτή διακυβεύεται.⁸⁰

---

⁷⁶ Βέργος Κ., Γεωπολιτική των Εθνών και της Παγκοσμιοποίησης-Για μία Ιστορία της Γεωγραφίας και μία Γεωγραφία της Ιστορίας, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2004, http://costasvergos.blogspot.gr/2009/11/blog-post_8987.html

⁷⁷ ibid

⁷⁸ όπως αναφέρεται στο Α. Αλιγιζάκη, Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς σχέσεις, σ542, τόμος Ενέργεια, Δίκτυα & Υποδομές (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

⁷⁹ βλ. παραπάνω, Βέργος Κ., Γεωπολιτική των Εθνών και της Παγκοσμιοποίησης

⁸⁰ Α. Αλιγιζάκη, Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς σχέσεις, σ542, τόμος Ενέργεια, Δίκτυα & Υποδομές (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

Οι ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι ο κόσμος είναι ένα άναρχο ανταγωνιστικό σύστημα όπου τα έθνη κράτη ενδιαφέρονται για τον εαυτό τους και επιδιώκουν την οικονομική και στρατιωτική ισχύ με σκοπό να διασφαλίσουν την επιβίωσή τους.⁸¹ Τα κράτη τείνουν να αντιμετωπίζουν με επιφυλακτικότητα τη συνομολόγηση μιας συμφωνίας που τα αφήνει σε μια χειρότερη θέση σε σχέση με άλλα.⁸² Η συνεργασία είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί και να διατηρηθεί ανάμεσα στα κράτη εξαιτίας της έλλειψης εμπιστοσύνης και του συναγωνισμού για την απόκτηση σχετικών κερδών.⁸³

Στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα η διατήρηση της ισορροπίας δυνάμεων αποτελεί μέριμνα των κρατών που στο πλαίσιο της αυτοβοήθειας οφείλουν να μεριμνήσουν για την ασφάλεια και εξισορρόπηση των αντιπάλων τους, η οποία μπορεί να είναι εσωτερική (ενίσχυση των ίδιων μέσων, όπως της αμυντικής-στρατιωτικής προστασίας, για την οποία οι ενεργειακοί πόροι είναι απαραίτητοι) και εξωτερική (συμμαχίες, εξισορροπητικοί ελιγμοί).⁸⁴

Τόσο η οικονομική αλληλεξάρτηση όσο και η παγκοσμιοποίηση που καταργεί τις αποστάσεις μεταξύ των κρατών θέτουν ζήτημα ως προς τον ακριβή χαρακτήρα των διεθνών οικονομικών και πολιτικών σχέσεων: είτε υπάρχει μια συνεργασία που υποκρύπτει σύγκρουση, είτε μια συνεργασία που υποκρύπτει σχέσεις επικυριαρχίας και υποτέλειας αλλά και σύγκρουση που εξελίσσεται εντός ενός ιστορικού συμπεφωνημένου πλαισίου.⁸⁵

---

⁸¹ όπως αναφέρεται στο Α. Αλιγιζάκη, Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς σχέσεις, σ543, τόμος Ενέργεια, Δίκτυα & Υποδομές (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

⁸² *ibid*

⁸³ *ibid*

⁸⁴ *ibid*, σ541-542

⁸⁵ βλ. παραπάνω, Βέργος Κ., Γεωπολιτική των Εθνών και της Παγκοσμιοποίησης-Για μία Ιστορία της Γεωγραφίας και μία Γεωγραφία της Ιστορίας, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2004

3.7 Το αέριο της Μεσογείου εναλλακτική στη ρωσική εξάρτηση

Μία σειρά γεγονότων όπως η πετρελαϊκή κρίση του Σουέζ το 1956, τα πετρελαϊκά εμπάρκο που προκάλεσε ο πόλεμος των έξι ημερών το 1967 και του Γιομ Κιπούρ το 1973, καθώς και η Ιρανική κρίση λειτούργησαν ως οιωνοί στα ευρωπαϊκά κράτη για τους κινδύνους που εγκυμονεί η εξάρτησή τους από τις εισαγωγές ενέργειας.⁸⁶

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Επιτροπής, τα επίπεδα των εισαγωγών θα φτάσουν πάνω από το 70% των συνολικών αναγκών ενέργειας της ΕΕ έως το 2030. Τρεις μόνο χώρες Ρωσία, Νορβηγία, Αλγερία καλύπτουν το 85% των εισαγωγών φυσικού αερίου και το 50% περίπου των εισαγωγών αργού πετρελαίου, γεγονός που επιδεινώνει αυτή την εξάρτηση. Αντιθέτως, οι χώρες του ΟΠΕΚ καλύπτουν μόνο το 36% των εισαγωγών αργού πετρελαίου.⁸⁷

Παρά τη σημερινή οικονομική επιβράδυνση και τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, το φυσικό αέριο θα εξακολουθήσει να κυριαρχεί στην αγορά, δεδομένου ότι είναι το καθαρότερο και το πιο φθηνό ορυκτό καύσιμο, θέτοντας τις βάσεις για τη σταδιακή μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλής κατανάλωσης άνθρακα, σε μια προσπάθεια μείωσης της εξάρτησης από την εισαγωγή πετρελαίου και μετριασμού του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής.⁸⁸ Επιπλέον, ο ρόλος του φυσικού αερίου αναμένεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικός τόσο στο ενεργειακό μίγμα της ΕΕ όσο και στη σημασία που αυτό έχει ως εφεδρικό καύσιμο στην παραγωγή ηλεκτρισμού από ΑΠΕ.⁸⁹

---

⁸⁶ Ε. Λοβέρδου-Τυπάλδου, Εξωτερική Ενεργειακή Πολιτική ΕΕ και Κρατών Μελών, στον τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σ364

⁸⁷ όπως αναφέρεται στο Ε. Λοβέρδου-Τυπάλδου, σ365

⁸⁸ Ε. Λοβέρδου-Τυπάλδου, Εξωτερική Ενεργειακή Πολιτική ΕΕ και Κρατών Μελών, στον τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σ366

⁸⁹ όπως αναφέρεται στο Ε. Λοβέρδου-Τυπάλδου, σ366

Το υγροποιημένο φυσικό αέριο κερδίζει συνεχώς θέση στην αγορά ενέργειας, αφού η υγροποίησή του επιτρέπει τη μεταφορά του σε μεγάλες αποστάσεις και ποσότητες, καθιστώντας το σημαντική εναλλακτική πηγή ενέργειας.⁹⁰ Οι κύριοι παραγωγοί και εξαγωγείς φυσικού αερίου σε LNG είναι παραδοσιακά η Ινδονησία, Μαλαισία, Κατάρ, Αλγερία, ενώ χώρες όπως το Ιράν και η Σαουδική Αραβία έχουν τη δυνατότητα λόγω των κοιτασμάτων τους και της τεχνολογίας να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο ως εξαγωγείς.⁹¹

Ως γνωστόν, «οι περισσότερες χώρες της ΝΑ Ευρώπης διατηρούν μακροχρόνιους ιστορικούς ενεργειακούς δεσμούς με τη Ρωσία από την εποχή της Σοβιετικής Ένωσης. Οι δεσμοί αυτοί δε βασίζονται μόνο σε εμπορικές συμφωνίες προμήθειας αερίου με τη ρωσική GAZPROM αλλά κυρίως σε ενεργειακά δίκτυα και υποδομές που δημιουργήθηκαν χάριν της σύσφιξης αυτών των σχέσεων».⁹² Στην πραγματικότητα, ΕΕ και Ρωσία αλληλοεξαρτώνται, αφού η Ρωσία ναι μεν αποτελεί το σημαντικότερο ενεργειακό εταίρο αλλά και η Ευρώπη αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη αγορά των ρωσικών ενεργειακών της προϊόντων στο εξωτερικό.⁹³

Η αξιοπιστία της Ρωσίας ως βασικού ενεργειακού προμηθευτή αερίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης τίθεται εν αμφιβόλω. Στο παρελθόν, η επέλαση του πολικού ψύχους που έπληξε όλη την Ευρώπη κατά τη διάρκεια του χειμώνα το 2012 δημιούργησε προβλήματα στην ομαλή τροφοδοσία. Ο κρύος καιρός οδήγησε σε αύξηση της εγχώριας κατανάλωσης στη Ρωσία, οδηγώντας σε μείωση των εξαγωγικών δυνατοτήτων της.⁹⁴ Ανάλογα προβλήματα παρουσιάστηκαν το 2005 και το 2009 με τις Ρωσο-Ουκρανικές κρίσεις, οι οποίες ανέδειξαν το έλλειμμα της ΕΕ σε επαρκείς εναλλακτικές υποδομές μεταφοράς φυσικού αερίου.

---

⁹⁰ Α. Νικηφοράκη, Η γεωπολιτική των δικτύων και υποδομών Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου, τόμος Ενέργεια, Δίκτυα και Υποδομές (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σ553

⁹¹ *ibid*

⁹² Ν. Φαραντούρης, "Μας επηρεάζει ενεργειακά η κρίση στην Ουκρανία;", *real.gr*, 18/4/2014

⁹³ Ε. Λοβέρδου-Τυπάλδου, Εξωτερική Ενεργειακή Πολιτική ΕΕ και Κρατών Μελών, στον τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σ367

⁹⁴ όπως αναφέρεται στο Α. Αλιγιάκη, Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς σχέσεις, σ502, τόμος Ενέργεια, Δίκτυα & Υποδομές (επιμ. Ν. Φαραντούρης), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

Πέρα όμως από τη ζήτηση, υπάρχει πρόβλημα και στην προσφορά φυσικού αερίου, καθότι η παραγωγή του ρωσικού αερίου βρίσκεται στα χέρια της GAZPROM, του ρωσικού κρατικού κολοσσού.⁹⁵ Η GAZPROM ελέγχει το 93% της ρωσικής παραγωγής αερίου και το 10% του ρωσικού ΑΕΠ.⁹⁶ Με αφορμή την πρόσφατη κρίση στην Κριμαία (2014), η GAZPROM ανακοίνωσε ότι τυχόν επέκταση των δυτικών κυρώσεων κατά της Μόσχας για την ανάμειξή της στην κρίση στην Ουκρανία είναι πιθανόν να οδηγήσει στη διακοπή του εξαγόμενου φυσικού αερίου προς την Ευρώπη μέσω των αγωγών που διασχίζουν την Ουκρανία. Επίσης, η μη αποπληρωμή των χρεών της Ουκρανίας στη GAZPROM συνεπάγεται αυτόματη διακοπή της τροφοδοσίας της Ευρώπης με φυσικό αέριο.

Ειδικότερα, ο κίνδυνος για την Ευρώπη από την προμήθεια ρωσικού φυσικού αερίου σχετίζεται τόσο με την ενδεχόμενη αδυναμία της Ρωσίας να παράσχει τις απαιτούμενες ποσότητες όσο και με έναν ενδεχόμενο οικονομικό ή πολιτικό εκβιασμό της Μόσχας.⁹⁷ Με άλλα λόγια, η Ρωσία δε θέλει τόσο για οικονομικούς λόγους προκειμένου να εκμεταλλευτεί τη μονοπωλιακή της θέση και να πετύχει υψηλότερες τιμές για το προϊόν της όσο και για πολιτικούς λόγους προκειμένου να επιβάλλει τη βούλησή της στην Ευρώπη και ενδεχομένως να την παρασύρει μακριά από τις ΗΠΑ.⁹⁸

Για τη Ρωσία, η βασική πρόκληση είναι να εκμηδενίσει τη σημασία του Κιέβου στο ενεργειακό παίγνιο. Στα πλαίσια αυτά, η Ρωσία επιδιώκει την κατασκευή δύο γιγαντιαίων αγωγών φυσικού αερίου: τον Nord Stream και τον South Stream. Ο πρώτος θα μεταφέρει το αέριο υποθαλάσσια, μέσω της Βαλτικής θάλασσας στη Γερμανία και ο δεύτερος, επίσης, υποθαλάσσια, μέσω της Μαύρης θάλασσας στη Βουλγαρία.⁹⁹

---

⁹⁵ Δ.Καιρίδης, Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο, σ4

⁹⁶ όπως αναφέρεται στο Δ.Καιρίδης, Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο, σ4

⁹⁷ ibid, σ3

⁹⁸ Δ.Καιρίδης, Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο, σ3

⁹⁹ όπως αναφέρεται στο Δ.Καιρίδης, Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο, σ5

Πέρα όμως από τους αγωγούς αυτούς , η Ρωσία επιχειρεί άνοιγμα στην Κίνα και την ευρύτερη αγορά της Ασίας , προλειαίνοντας παράλληλα το έδαφος για συνεργασία και με το Ιράν,την ώρα που οι Ευρωπαίοι πελάτες προσπαθούν να περιορίσουν την εξάρτησή τους από το ρωσικό φυσικό αέριο μεσούσης της κρίσης στην Ουκρανία.

Από την πλευρά της η ΕΕ επιδίδεται σε έναν αγώνα διαφοροποίησης πηγών και οδεύσεων,προωθώντας δίκτυα και υποδομές με αναφορά στις πηγές της Κασπίας(Nabucco, ITGI,TAP) χωρίς την παρεμβολή του ρωσικού δικτύου.¹⁰⁰ Επίσης,ανοικτό παραμένει το ενδεχόμενο της κατασκευής ενός αγωγού στη Σαχάρα(Trans -Saharan),ο οποίος θα μεταφέρει το Αλγερινό αέριο μέσω της Μεσογείου στην Ισπανία και από κει στην υπόλοιπη Ευρώπη.¹⁰¹

Η Ελλάδα δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από τις εξελίξεις,δεδομένου ότι το σύνολο σχεδόν των υδρογονανθράκων που καταναλώνονται στη χώρα είναι εισαγόμενοι. Εξάλλου,οι πρόσφατες ανακαλύψεις μεγάλων αποθεμάτων φυσικού αερίου στη ΝΑ Μεσόγειο μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ αλλά και οι προσδοκίες για την Ελλάδα οδηγούν στη χάραξη ενός ευδιάκριτου θαλάσσιου ενεργειακού διαδρόμου που καταλήγει στην Ελλάδα,κρίσιμου για την ασφάλεια εφοδιασμού της διψασμένης ενεργειακά Ευρώπης.¹⁰²

Συνελόντι ειπείν,τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου μπορούν να αποτελέσουν μία από τις πιο αξιόπιστες εναλλακτικές στο ρωσικό αέριο, ενώ “επανάσταση” στα ενεργειακά δρώμενα αναμένεται να φέρουν η εξαγωγή φυσικού αερίου από τις ΗΠΑ,η εκμετάλλευση του σχιστολιθικού αερίου που εντοπίστηκε στο υπέδαφος της Ευρώπης και το φυσικό αέριο από νέες πηγές, όπως είναι το Αζερμπαϊτζάν,το Ιράν και το Τουρκμενιστάν.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Ν. Φαραντούρης,“Μας επηρεάζει ενεργειακά η κρίση στην Ουκρανία;”,real.gr, 18/4/2014

¹⁰¹ Δ. Καιρίδης,Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο,σ6

¹⁰² Ν. Φαραντούρης, “Μας επηρεάζει ενεργειακά η κρίση στην Ουκρανία;”,real.gr, 18/4/2014

¹⁰³ energypress.gr,“ Η Ε.Ε. έχει τώρα ανάγκη τα κοιτάσματα της Μεσογείου”

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η περίπτωση της Ανατολικής Μεσογείου

4.1 Πλαίσιο

Η ύπαρξη ενεργειακών αποθεμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο, «στο σταυροδρόμι του κόσμου», που δοκιμάζεται συνεχώς από συγκρούσεις, άλλαξε ριζικά το γεωπολιτικό σκηνικό.

Η Μεσόγειος θα μπορούσε να συνεισφέρει στον ασφαλή ενεργειακό εφοδιασμό της Ευρώπης, λειτουργώντας ως εναλλακτική πηγή τροφοδοσίας στο ρωσικό μονοπώλιο. Άλλωστε, οι οικονομικές και πολιτικές προοπτικές που διανοίγονται με την ένταξη της εν λόγω περιοχής στον ενεργειακό χάρτη θα μπορούσαν να επιδράσουν καταλυτικά στην άρση των διαφορών και στο συμβιβασμό των συμφερόντων των κρατών μελών. Μένει λοιπόν να εξετάσουμε στην πράξη, εάν ο ανακαλυφθείς ενεργειακός πλούτος θα αποτελέσει ισχυρό δέλεαρ για επίτευξη ευρείας συνεργασίας.

4.1.1 Συρία

Η Δαμασκός,σήμερα,παράγει κυρίως πετρέλαιο, παρόλα αυτά,λόγω μιας διαφαινόμενης εξάντλησης των αποθεμάτων της,φαίνεται να προσανατολίζεται στην παραγωγή φυσικού αερίου.¹⁰⁴ Το 2009, η συνολική παραγωγή της Συρίας άγγιξε τα 219 bcf φυσικού αερίου, καταναλώνοντας 251 bcf και εισάγοντας 32 bcf για να καλύψει τις εγχώριες ανάγκες της.¹⁰⁵ Το Μάρτιο του 2010 προκηρύχθηκε διαγωνισμός για την εξόρυξη των επί του εδάφους της κοιτασμάτων, με τις εταιρείες Total και Petro-Canada να εκδηλώνουν πρώτες ενδιαφέρον για να λάβουν άδειες εξερεύνησης.¹⁰⁶ Σύμφωνα με την Oil & Gas Journal ,τα αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου της Συρίας ανέρχονταν σε 8,5 tcf φυσικού αερίου στο τέλος του 2012,με ένα ποσοστό αυτών να είναι της μορφής «Associated Petroleum Gas»¹⁰⁷ (APG). Στόχος της Συρίας είναι η πλήρης λειτουργία του σταθμού παραγωγής φυσικού αερίου στο Χαγιάν,ο οποίος είναι σε θέση να αποδίδει περί τα 32 εκατ.κυβ.πόδια ημερησίως.¹⁰⁸

Αναφορικά με τους αγωγούς φυσικού αερίου, η Συρία σχεδίαζε να αναδειχθεί σε εξαγωγέα φυσικού αερίου και σε αυτό το πλαίσιο, ολοκλήρωσε τον πρώτο αγωγό εξαγωγής στο Λίβανο το 2003, χωρίς ωστόσο να υπάρξει ποσότητα ικανή για παράδοση-μεταφορά μέχρι το 2009, με αποτέλεσμα η Συρία να μετατραπεί σε εισαγωγέα φυσικού αερίου, εισάγοντας για πρώτη φορά 5 bcf από την Αίγυπτο,μέσω του αραβικού αγωγού φυσικού αερίου AGP(Arab Gas Pipeline) .¹⁰⁹ Το 2009 υπεγράφη ένα μνημόνιο συνεργασίας με την Τουρκία,σύμφωνα με το οποίο η Άγκυρα θα κατασκευάσει έναν αγωγό 56 μιλίων από την πλευρά των συνόρων της, ο οποίος θα διασταυρώνεται με μια επέκταση του AGP που η Συρία εγκαθιστά από Χαλέπι προς Kilisr, προκειμένου να προμηθεύεται ετησίως 17,5-35bcf φυσικού αερίου για μία πενταετία.¹¹⁰

¹⁰⁴ όπως αναφέρεται στο Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Τομέας Ρωσίας, Ευρασίας και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Αθήνα, Οκτώβριος 2012,σ31

¹⁰⁵ "Ο ενεργειακός πλούτος της Συρίας", Foreign Affairs, The Hellenic Edition

¹⁰⁶ όπως αναφέρεται στο άρθρο "Ο ενεργειακός πλούτος της Συρίας"

¹⁰⁷ "Ο ενεργειακός πλούτος της Συρίας", Foreign Affairs, The Hellenic Edition

¹⁰⁸ όπως αναφ.στο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης",σ31

¹⁰⁹ "Ο ενεργειακός πλούτος της Συρίας", Foreign Affairs, The Hellenic Edition

¹¹⁰ ibid

Ακολουθώντας, τον Ιούνιο του 2010 η Συρία και το Αζερμπαϊτζάν υπέγραψαν πρωτόκολλο, με το οποίο το δεύτερο θα μπορούσε να προμηθεύει τη Δαμασκό με φυσικό αέριο μέσω Τουρκίας, όπως επίσης και με το Ιράν και το Ιράκ στις αρχές του 2011, για την κατασκευή του Islamic Gas Pipeline (IGP), του οποίου η χωρητικότητα είναι αυξημένη κατά 30% συγκριτικά με εκείνη του αγωγού Nabucco, παρέχοντας μια εναλλακτική δίοδο για το ιρανικό φυσικό αέριο προς τις ευρωπαϊκές αγορές, επιλογή που θίγει τα ενεργειακά συμφέροντα των αραβικών χωρών του Κόλπου, της Τουρκίας αλλά και της Ρωσίας.¹¹¹

Γενικότερα, «η κρίση στη Συρία υπερβαίνει κατά πολύ το επίπεδο μίας τοπικής σύγκρουσης. Το διακύβευμα της εμπλοκής στη Συρία, αλλά και της γενικής αστάθειας στην περιοχή είναι ο γεωπολιτικός έλεγχος της Μ. Ανατολής, η οποία αποτελεί κλειδί για τον ευρύτερο έλεγχο της Ευρασίας, καθώς και πεδίο άσκησης επιρροής για φιλόδοξες περιφερειακές δυνάμεις της περιοχής».¹¹² Τέλος, η ενεργειακή αναβάθμιση της Συρίας οδηγεί σε γενικότερη συνεργατική τροχιά το τρίγωνο Δαμασκός-Κύπρος-Βηρυτός, σε μία στρατηγική αμοιβαίων οφελών διευθέτησης των ΑΟΖ και εκμετάλλευσης των υφισταμένων υδρογονανθράκων.¹¹³

4.1.2 Λίβανος

Ο Λίβανος συγκαταλέγεται στην κατηγορία αυτών των χωρών που δε δραστηριοποιούνται ούτε στην παραγωγή πετρελαίου, ούτε φυσικού αερίου, οπότε για την κάλυψη των εγχώριων πετρελαϊκών κυρίως αναγκών του καταφεύγει σε εισαγωγές.¹¹⁴ Από το 2009 προμηθεύεται μικρές ποσότητες φυσικού αερίου χάρη στη διασύνδεσή του με τον Arab Gas Pipeline, ενώ δρομολογείται η συμμετοχή του και στο project του Islamic Gas Pipeline.¹¹⁵ Η ανακάλυψη του Λεβιάθαν από το Ισραήλ προκάλεσε μια νέα γεωπολιτική σύγκρουση, καθώς ο Λίβανος διεκδικεί μέρος του κοιτάσματος φυσικού αερίου, το οποίο βρίσκεται στα χωρικά ύδατα της δικής του ΑΟΖ.¹¹⁶

¹¹¹ ibid

¹¹² <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=528992>

¹¹³ όπως αναφέρεται στο άρθρο, "Ο ενεργειακός πλούτος της Συρίας"

¹¹⁴ βλ. παραπάνω, "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ33

¹¹⁵ ibid

¹¹⁶ http://www.geopolitics.com.gr/2012/05/1_31.html

Σύμφωνα με τον υπουργό Ενέργειας Γ. Μποσίλ, πενήντα δύο εταιρείες παροχής ενέργειας, μεταξύ των οποίων οι κολοσσοί Exxon Mobil, China National Offshore Oil Co και Royal Dutch Shell, διεκδικούν συμβόλαιο για την εκμετάλλευση των παράκτιων αποθεμάτων φυσικού αερίου του Λιβάνου, ενώ οι έρευνες που διεξήχθησαν προσδιορίζουν αποθέματα αερίου σε 10 οικοπέδα έρευνας μιας θαλάσσιας έκτασης 1.500 έως 2.500 τ.χλμ., καθένα εκ των οποίων πιστεύεται ότι περικλείει 12 έως 16 tcm φυσικού αερίου.¹¹⁷

Εκτιμήσεις αναφέρουν, επίσης, πως τα κοιτάσματα του Λιβάνου πιθανόν να ξεπεράσουν σε αποθέματα τα αντίστοιχα της Κύπρου, κάτι που καταδεικνύει τη σημασία της Βηρυτού στη μελλοντική παραγωγή της Ανατολικής Μεσογείου.¹¹⁸ Τέλος, πρέπει να σημειωθεί πως δε φαίνεται να αποκλείεται και η πιθανότητα, κατόπιν βεβαίως διαπραγματεύσεων, συνομολόγησης μιας συμφωνίας μεταξύ Κύπρου και Λιβάνου αναφορικά με τη συνεκμετάλλευση των οικοπέδων 3 και 13, νοτίως της Κύπρου.¹¹⁹

4.1.3 Αίγυπτος

Η Αίγυπτος είναι η μοναδική χώρα της Ανατολικής Μεσογείου, η οποία αποδεδειγμένα διαθέτει σημαντικά και πλήρως εκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα φυσικού αερίου, καθώς και ένα άρτια οργανωμένο σύστημα εισαγωγής και εξαγωγής φυσικού αερίου.¹²⁰ Σήμερα, εκτιμάται ότι η εν λόγω χώρα διαθέτει περίπου 77 tcf, γεγονός που την τοποθετεί στην τρίτη θέση, κατά σειρά αποθεμάτων φυσικού αερίου, μεταξύ των χωρών της Αφρικής, πίσω από τη Νιγηρία και την Αλγερία.¹²¹

---

¹¹⁷ Συνωστισμός για το φυσικό αέριο του Λιβάνου - κόσμος - Το Βήμα Online

¹¹⁸ όπως αναφέρεται στο Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ33

¹¹⁹ ibid

¹²⁰ Ι.Γατσιδάς, Θ.Νικολετοπούλου "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013, σ7

¹²¹ όπως αναφέρεται στο Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ28

Σύμφωνα με έκθεση που δημοσιεύτηκε πρόσφατα από το Information and Decision Support Centre(IDSC),η παραγωγή φυσικού αερίου της Αιγύπτου, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας προορίζεται για εγχώρια κατανάλωση με σκοπό την ηλεκτροπαραγωγή, σημείωσε πτώση 10% τον Ιανουάριο του 2013 σε ετήσια βάση, ενώ η εγχώρια κατανάλωση την ίδια περίοδο μειώθηκε κατά 1,6% και τα κρατικά έσοδα από τις εξαγωγές αερίου υποχώρησαν κατά 64%.¹²² Ωστόσο,ο διαχειριστής της κρατικής εταιρείας αερίου(EGAS)K.Badie δήλωσε ότι «η χώρα προσπαθεί να αυξήσει τις εισαγωγές,ώστε να την καλύψουν ως τα τέλη του 2014».¹²³

Το 70% της παραγωγής φυσικού αερίου της Αιγύπτου απορρέει από τα κοιτάσματα του Κωνικού Πεδίου στα ανοιχτά του Δέλτα του Νείλου.¹²⁴ Πηγές του United States Geological Survey αναφέρουν ότι ενδέχεται να υπάρχουν ποσότητες φυσικού αερίου που να φθάνουν τα 106 tcf.¹²⁵

Το Κάιρο διαθέτει 3 μεγάλες εγκαταστάσεις υγροποίησης φυσικού αερίου,την Segas Train LNG 1 και τις Egypt LNG Train 1 και 2 που εκτιμάται ότι μπορεί να παράγουν ποσότητα LNG της τάξεως των 600 bcf ετησίως.¹²⁶ Το προς εξαγωγή φυσικό αέριο κατευθύνεται προς τρίτα κράτη κατά 30% μέσω αγωγών,όπως ο Arab Gas Pipeline,ο οποίος μεταφέρει φυσικό αέριο προς Λίβανο,Ιορδανία,Συρία και Ισραήλ και κατά 70% σε μορφή LNG με κύριους αποδέκτες χώρες, όπως ΗΠΑ,Ισπανία και Γαλλία.¹²⁷

---

¹²² energia.gr, "Μειωμένη η εγχώρια παραγωγή αερίου της Αιγύπτου"

¹²³ energypresscyprus, "Επενδύσεις 1,5 δις. δολ. στην Αίγυπτο το 2014 από τη BP"

¹²⁴ Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης",σ29

¹²⁵ όπως αναφέρεται στο Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης",σ29

¹²⁶ ibid

¹²⁷ Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης",σ29

Επιπροσθέτως, η Αίγυπτος θα μπορούσε μέσω κατάλληλης διμερούς συμφωνίας, να προχωρήσει από κοινού με την Κύπρο στην εκμετάλλευση των οικοπέδων 4,5,10 και 11, τα οποία εντοπίζονται και εντός της Κυπριακής ΑΟΖ.¹²⁸ Για την εκμετάλλευση, παραγωγή και εξαγωγή φυσικού αερίου αρμόδιες είναι οι κρατικές εταιρείες Egyptian General Petroleum Corporation και Egyptian Natural Gas Holding Company.¹²⁹

Στο πλαίσιο των διπλωματικών επαφών της Αιγύπτου με τις γειτονικές χώρες επισημαίνουμε τα εξής: Οι διμερείς σχέσεις Αιγύπτου - Τουρκίας διανύουν φάση έντασης και εφεξής υποβαθμίζονται με αμοιβαίες απελάσεις πρεσβευτών, καθότι ο Ρ.Τ. Ερντογάν αρνείται να σεβαστεί όσους ανήλθαν στην εξουσία πραξικοπηματικά, ενώ η κυβέρνηση της Αιγύπτου κάνει λόγο για απαράδεκτη τουρκική ανάμιξη στις αιγυπτιακές εσωτερικές υποθέσεις, εστιάζοντας στις αιχμηρές δηλώσεις του Τούρκου πρωθυπουργού για τη συμπεριφορά των αιγυπτίων κυβερνώντων έναντι των ισλαμιστών, με άμεσο επακόλουθο την ανατροπή του αιγυπτίου ισλαμιστή Μόρσι.¹³⁰ Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι τόσο η Τουρκία όσο και η Αίγυπτος πρωτοστάτησαν στον αγώνα κατά του Άσαντ. Μάλιστα, «η Τουρκία έσπευσε να προσεταιρισθεί τους Αδελφούς Μουσουλμάνους της Αιγύπτου, όταν αντιλήφθηκε ότι ο Μουμπάρακ συνιστούσε παρελθόν».¹³¹

Από την άλλη, Αίγυπτος και Ισραήλ τήρησαν τη συμφωνία ειρήνης, η οποία θα μπορούσε να επισφραγιστεί και με μια ενεργειακή συμφωνία. Όμως, ανάχωμα στη συμφωνία κοινοπραξίας που εκμεταλλεύεται τα αποθέματα του κοιτάσματος Ταμάρ στην ισραηλινή ΑΟΖ και της Union Fenosa Gas που διατηρεί τερματικό υγροποίησης στην Αίγυπτο αποτελεί το Κάιρο, το οποίο θέτει προϋπόθεση την τακτοποίηση της διεθνούς διαιτησίας που υφίσταται με την ισπανική εταιρεία για τη διαχείριση του LNG.¹³²

---

¹²⁸ όπως αναφέρεται στο άρθρο, "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ29

¹²⁹ ibid

¹³⁰ Κρίση στις σχέσεις Αιγύπτου - Τουρκίας με αμοιβαίες απελάσεις πρεσβευτών - κόσμος - Το Βήμα Online

¹³¹ βλ. παραπάνω, "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ30

¹³² http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2014/05/blog-post_8015.html#.U-KVSON_tJA

Σύμφωνα με το Interfax Natural Gas Daily, η Αίγυπτος βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις με τη νορβηγική Hoegh LNG AS για μίσθωση πλωτής μονάδας αποθήκευσης φυσικού αερίου (EFSRU), με απώτερο στόχο την εισαγωγή αλγερινού αερίου σε μια προσπάθεια απεξάρτησης από το ισραηλινό αέριο.¹³³ Ωστόσο, η μεταβατική αιγυπτιακή κυβέρνηση είναι πρόθυμη να μείνει πιστή στην “ειδική σχέση” με τις ΗΠΑ, προωθώντας παράλληλα σχέσεις με άλλες χώρες, όπως Ρωσία, Κίνα, Ινδία, Ν. Κορέα και Ιαπωνία.¹³⁴

Μετά την επιβεβαιωτική γεώτρηση στην «Αφροδίτη», παρόλο που η Αίγυπτος διαθέτει αξιόλογα αποθέματα, με τη διακοπή των εξαγωγών της σε LNG, έχει μετατραπεί από εξαγωγική σε εισαγωγική χώρα φυσικού αερίου και ως εκ τούτου, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν πολύτιμο εμπορικό εταίρο για την Κύπρο, δεδομένων των διαχρονικά καλών σχέσεων των δύο χωρών, απορροφώντας σημαντικές ποσότητες κυπριακού φυσικού αερίου.¹³⁵ Τέλος, όσον αφορά τη σφαγή στη Γάζα, η Αίγυπτος διαδραματίζει μεσολαβητικό ρόλο στις συγκρούσεις ανάμεσα στο Ισραήλ και τη Χαμάς που ελέγχει τη Λωρίδα της Γάζας.

4.1.4 Παλαιστινιακή Αρχή - Λωρίδα της Γάζας

Το φυσικό αέριο στα νερά της Γάζας ανακαλύφθηκε το 2000, εννέα χρόνια πριν από την ανακάλυψη του Ταμάρ και δέκα χρόνια πριν από το κοίτασμα Λεβιάθαν.¹³⁶ Οι Παλαιστίνιοι κατηγορούν ευθέως το Ισραήλ για την αρπαγή ενός τόσο σημαντικού πλουτοπαραγωγικού πόρου, επιδίωξη η οποία διευκολύνεται από την άρνηση του ΟΗΕ να αναγνωρίσει την Παλαιστίνη ως κράτος-μέλος, αλλά και από το γεγονός ότι όλες οι προσπάθειες συμφιλίωσης Φάταχ και Χαμάς έπεσαν στο κενό.¹³⁷

---

¹³³ ibid

¹³⁴ βλ. παραπάνω, "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ30

¹³⁵ energypress.gr, "Νέες πραγματικότητες εν όψει των γεωτρήσεων στην ΑΟΖ"

¹³⁶ Το «ξεχασμένο» αέριο της Γάζας - ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ

¹³⁷ ibid

Σύμφωνα με τα δημοσιοποιηθέντα στοιχεία της βρετανικής εταιρείας British Gas(BG Group) που προέβη στην ανακάλυψή του το 2000, ύστερα από δύο γεωτρήσεις, τις οποίες ονόμασε Gaza Marine -1 και Gaza Marine -2,τα αποθέματα φυσικού αερίου στα συγκεκριμένα μόνο σημεία ανέρχονται σε 1,4 tcf, την αξία των οποίων έχει υπολογίσει σε πάνω από 4 δις δολάρια,ενώ το κοίτασμα έχει υπολογιζόμενη διάρκεια ζωής τουλάχιστον μία 15ετία.¹³⁸

Πρόσφατα, οι εταίροι του ισραηλινού κοιτάσματος Λεβιάθαν(Noble Energy,Delek Group,Ratio Oil Exploration) υπέγραψαν την πρώτη τους συμφωνία εξαγωγής φυσικού αερίου με την εταιρεία Ηλεκτρισμού της Παλαιστίνης, βάσει της οποίας η Παλαιστίνη επρόκειτο να καταστεί ο πρώτος πελάτης του Ισραήλ για το φυσικό αέριο που θα αντλήσει από το κοίτασμα Λεβιάθαν.¹³⁹

Αυτή η οικονομική συνεργασία θα μπορούσε να φέρει τις χώρες πιο κοντά,θέτοντας τις βάσεις για την ειρήνη,αλλά η νέα γεωπολιτική πραγματικότητα,όπως αυτή διαμορφώθηκε στη μετά Αραβική Άνοιξη εποχή,ανέτρεψε άρδην το σκηνικό.Η Χαμάς,ένα ακραίο ισλαμιστικό κίνημα,σε μια προσπάθεια πολιτικής της επιβίωσης εξαπέλυσε επίθεση κατά του Ισραήλ, με αποτέλεσμα ένα πρωτοφανές λουτρό αίματος να λαμβάνει χώρα στην περιοχή με το μέλλον να προδιαγράφεται αβέβαιο.

4.1.5 Ισραήλ

Η ενεργειακή αυτάρκεια ήταν αδιανόητη για το κράτος του Ισραήλ συγκριτικά με τους Άραβες γείτονές του που είναι πλούσιοι σε ενεργειακές πηγές,μέχρι το 2009 που η Noble Energy,συνεταίρος του Ισραήλ για την εξερεύνηση,ανακάλυψε στη Λεκάνη της Λεβαντίνης το κοίτασμα του Ταμάρ,μεγέθους περίπου 238 bcf φυσικού αερίου.¹⁴⁰ Πράγματι, το Ταμάρ ήταν το μεγαλύτερο ανακαλυφθέν κοίτασμα φυσικού αερίου το 2009.¹⁴¹

---

¹³⁸ ibid

¹³⁹ OnAlert.gr ,” Οι Παλαιστίνιοι πρώτοι πελάτες του ισραηλινού φυσικού αερίου”

¹⁴⁰ http://www.geopolitics.com.gr/2012/05/1_31.html

¹⁴¹ ibid

Όμως, τον Οκτώβριο του 2010, το Ισραήλ έκανε τη μεγάλη ανατροπή ανακαλύπτοντας ένα τεράστιο κοίτασμα φυσικού αερίου στη Λεκάνη της Λεβαντίνης που το ίδιο θεωρεί ότι είναι εντός της ΑΟΖ του.¹⁴² Τρεις ισραηλινές εταιρείες σε συνεργασία με την αμερικανική Noble Energy ανακοίνωσαν τις πρώτες εκτιμήσεις στο μέγεθος των 450 bcf, καθιστώντας το ως τη μεγαλύτερη ανακάλυψη φυσικού αερίου σε βαθιά νερά την τελευταία δεκαετία.¹⁴³ Το κοίτασμα φυσικού αερίου του Λεβιάθαν αποτελεί επαρκή αποθέματα για να προμηθεύσει το Ισραήλ με φυσικό αέριο για έναν αιώνα.¹⁴⁴

Τα εγχώρια αποθέματα του Ισραήλ ανέρχονται σε 1,5-1,7 tcf και απορρέουν κατά βάση από τα δύο μεγαλύτερα κοιτάσματα της χώρας: το Mari και το Noa.¹⁴⁵ Η παραγωγή που θα προκύψει μόνο από το κοίτασμα Ταμάρ εκτιμάται πως είναι δυνατόν να καλύψει την εγχώρια ζήτηση του Ισραήλ για τα επόμενα 25 με 30 χρόνια.¹⁴⁶

Επίσης, σημαντική είναι και η ανακάλυψη του κοιτάσματος Dalit, το οποίο βρίσκεται νοτιοδυτικά του Ταμάρ και εκτιμάται πως διαθέτει περί τα 15 bcm φυσικού αερίου.¹⁴⁷ Αξιοσημείωτο είναι και το έντονο ενδιαφέρον της Energean Oil & Gas για τα δύο ισραηλινά πεδία Mira & Sara.¹⁴⁸

---

¹⁴² ibid

¹⁴³ ibid

¹⁴⁴ όπως αναφέρεται στο http://www.geopolitics.com.gr/2012/05/1_31.html

¹⁴⁵ βλ. παραπάνω, "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ25

¹⁴⁶ όπως αναφέρεται στο άρθρο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ26

¹⁴⁷ ibid

¹⁴⁸ energy news, "Energean: Παράταση άδειας για ισραηλινά πεδία"

Στο παρελθόν, προτεραιότητα για την εθνική ασφάλεια του Ισραήλ ήταν να αντεπεξέλθει στην ενεργειακή κρίση που προκλήθηκε λόγω της δραματικής μείωσης της εγχώριας παραγωγής φυσικού αερίου, εξασφαλίζοντας προμήθειες στο εξωτερικό.¹⁴⁹ Σε αυτή την κρίση προστέθηκαν οι εκδηλώσεις της λεγόμενης «Αραβικής Άνοιξης» που συγκλόνισαν την Αίγυπτο και τη Λιβύη στις αρχές του 2011, οδηγώντας στην ανατροπή του Μουμπάρακ, το καθεστώς του οποίου προμήθευε το 40% του ισραηλινού φυσικού αερίου.¹⁵⁰ Αυτό σε συνδυασμό με την άρση απαγόρευσης των ισλαμικών κομμάτων στην Αίγυπτο, συμπεριλαμβανομένης της μουσουλμανικής αδελφότητας και του σαλαφιστικού ριζοσπαστικού κόμματος Αλ-Νουρ, και το γεγονός ότι ο αγωγός παροχής φυσικού αερίου από την Αίγυπτο στο Ισραήλ ήταν στόχος επαναλαμβανόμενων σαμποτάζ και διαταραχών προκάλεσαν στο Ισραήλ νευρική κατάσταση για την ενεργειακή του ασφάλεια.¹⁵¹

Νέα, ωστόσο, δεδομένα στις γεωπολιτικές ισορροπίες στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, με σαφή επίδραση στον ενεργειακό και γεωπολιτικό σχεδιασμό Αθήνας και Λευκωσίας, ενδέχεται να προκύψουν στο μέλλον από την απόφαση των ισραηλινών εταιρειών εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων φυσικού αερίου να διερευνήσουν τη δυνατότητα αξιοποίησης της τεχνολογίας CNG, ανταγωνιστική της LNG αλλά πολύ πιο οικονομική, καθότι το Ισραήλ έχει καταστήσει σαφές ότι προτιμά μια λύση αξιοποίησης κοιτασμάτων που θα του επιτρέψει αυτονομία, δεδομένων των καθυστερήσεων της Λευκωσίας αναφορικά με την κατασκευή σταθμού υγροποίησης στο Βασιλικό.¹⁵² Σύμφωνα με τον Χ. Έλληνα «τα σημερινά αποδεδειγμένα αποθέματα της Κύπρου είναι ανεπαρκή για ένα χερσαίο σταθμό LNG, καθώς απαιτούνται τουλάχιστον 5,5 tcf, ώστε να καταστεί βιώσιμη μια τέτοια εγκατάσταση».¹⁵³

---

¹⁴⁹ http://www.geopolitics.com.gr/2012/05/1_31.html

¹⁵⁰ ibid

¹⁵¹ όπως αναφέρεται στο http://www.geopolitics.com.gr/2012/05/1_31.html

¹⁵² energypress.gr, "Νέο σενάριο για το αέριο του Ισραήλ"

¹⁵³ energypress.gr, "Χ. Έλληνας: Η Κύπρος ίσως αναγκαστεί να εγκαταλείψει τον σταθμό LNG και να στραφεί στο FLNG"

Ήδη, οι Noble Energy και Delek φέρεται να έχουν ξεκινήσει συζητήσεις με τουρκικές εταιρείες για την κατασκευή υποθαλασσίου αγωγού που θα πρέπει να περνά από την κυπριακή ΑΟΖ, το κόστος κατασκευής του οποίου θεωρείται πολύ χαμηλότερο από έναν αγωγό προς την Ελλάδα αλλά και από αυτό ενός τερματικού LNG, χωρίς, ωστόσο, το Ισραήλ να επιθυμεί επανασύσφιξη των σχέσεών του με την Τουρκία.¹⁵⁴

Έπειτα, υπό το φως των ραγδαίων γεωπολιτικών εξελίξεων στις οποίες σημειώνεται διάχυση της κρίσης από τη φιλορωσική Συρία του Άσαντ και στο γειτονικό φιλοαμερικανικό Ιράκ με την ανεξέλεγκτη πλέον δράση των Τζιχαντιστών, παρατηρούνται αλλαγές στους υπολογισμούς των περιφερειακών δυνάμεων, όπως το Ισραήλ, και στο ενεργειακό επίπεδο και εφόσον στην Αίγυπτο παγιώνεται το αντι-ισλαμιστικό και κοσμικό στρατιωτικό καθεστώς, το Ισραήλ θεωρεί επιτακτική την ανάγκη ενίσχυσής του, προχωρώντας, όπως όλα δείχνουν, σε μια άμεση συνεργασία με τα 2 ημιανεργά τερματικά που διαθέτει η χώρα του Νείλου.¹⁵⁵ Επιπλέον, το ανελέητο σφυροκόπημα του Ισραήλ στη Λωρίδα της Γάζας ως απάντηση στην πρόκληση της Χαμάς, η οποία παλεύει για την πολιτική της επιβίωση σε έναν αλλαγμένο γεωπολιτικό χάρτη μετά Αραβική Άνοιξη, βάζει εκ νέου φωτιά στο ήδη φλεγόμενο σκηνικό της Μ. Ανατολής.

Τέλος, αν και το Ισραήλ εμπλέκεται σε μια αδιέξοδη σύγκρουση με τη Χαμάς, στην πραγματικότητα θεωρείται πρωτοπόρο σε θέματα έρευνας και τεχνολογίας, καθώς κατατάσσεται διεθνώς στην υψηλότερη βαθμίδα στην έρευνα και την ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης υδάτινων πόρων αλλά και ΑΠΕ (το σημερινό 25% που παράγει από ΑΠΕ, φιλοδοξεί να το αυξήσει στο 30% μέχρι και το 2023, εξοικονομώντας το 20% της παραγόμενης ενέργειας).¹⁵⁶

---

¹⁵⁴ energypress.gr, "Αμμόχωστος, φυσικό αέριο, τα κλειδιά για το Κυπριακό"

¹⁵⁵ Newsit.gr, "Εξελίξεις με Κύπρο, Ελλάδα, Ισραήλ και ΗΠΑ στα ενεργειακά"

¹⁵⁶ <http://defencenews.gr/index.php/diethneis-sxeseis/anat-mesogeios/247-ta-symferonta-ton-4-stin-anatoliki-mesogeio>

4.1.6 Κύπρος

Μέχρι το 2010, όπου πρωτοεμφανίστηκαν τα αποτελέσματα των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν στην Κύπρο για την ανακάλυψη φυσικού αερίου, η Κύπρος υποστήριζε μηδενική παραγωγή και κατανάλωση φυσικού αερίου, όντας εξαρτημένη αποκλειστικά από το πετρέλαιο.¹⁵⁷ Μετά την κήρυξη της κυπριακής ΑΟΖ η Κύπρος οριοθέτησε ΑΟΖ με τρίτα κράτη της περιοχής, όπως η Αίγυπτος, ο Λίβανος και το Ισραήλ.

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον συγκέντρωσε η περιοχή που εκτείνεται από το πεδίο του Levantine μέχρι τα όρια της περιοχής του πεδίου του Ηροδότου, αποτελούμενη από 13 θαλάσσια οικόπεδα, εκ των οποίων το μόνο που έχει εκτιμηθεί μέχρι στιγμής είναι το οικόπεδο 12, το οποίο ονομάζεται «Αφροδίτη» και βρίσκεται ακριβώς πάνω στη γραμμή οριοθέτησης της ΑΟΖ της Κύπρου και του Ισραήλ.¹⁵⁸

Η αμερικανική εταιρεία Noble έλαβε την παραχώρηση για τη διερεύνηση στο οικόπεδο 12 τον Οκτώβριο του 2008, αλλά η πρώτη γεώτρηση έγινε το Σεπτέμβριο του 2011, εντοπίζοντας μεγάλη ποσότητα φυσικού αερίου.¹⁵⁹ Όμως, οι εταιρείες Delek και Anver που διατηρούν από 15% των μετοχών στο συνολικό έργο της εξόρυξης υπό την Noble Energy, με δήλωσή τους προς το χρηματιστήριο του Τελ Αβίβ, αναθεώρησαν την προηγούμενη εκτίμηση, με την οποία το περιεχόμενο του κοιτάσματος είχε προσδιοριστεί στα 5,2 tcf, στοιχείο που ανατρέπει τα δεδομένα στην απόφαση δημιουργίας ή μη τερματικού υδροποίησης στην Κύπρο, ενώ γίνεται λόγος και για ύπαρξη σημαντικών ποσοτήτων υδρογονανθράκων που εκτιμάται ότι θα φτάσουν τα 8,1 εκατ. βαρέλια.¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ Ι.Γατσίδας, Θ.Νικολετοπούλου, "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013, σ8

¹⁵⁸ "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ21

¹⁵⁹ Βικιπαίδεια – οικόπεδο 12

¹⁶⁰ www.defence-point.gr/news/?p=90516

Η εικόνα της σημαντικής παρουσίας πετρελαίου φέρνει και ουσιαστική αλλαγή σκηνικού, αφού η εκμετάλλευσή του δεν απαιτεί ούτε ιδιαίτερα χρονοβόρες διαδικασίες, ούτε και μεγάλες επενδύσεις δισεκατομμυρίων όπως το φυσικό αέριο, γεγονός που αποδεικνύει το λόγο που οι Τούρκοι ζητούν επιτάχυνση των διαδικασιών για επίλυση του Κυπριακού με βάση «ένα σχέδιο Ανάν» υπό την απειλή των δύο κρατών σε περίπτωση που δεν υπάρξει συνεκμετάλλευση υδρογονανθράκων κυπριακής ΑΟΖ με τους Τουρκοκυπρίους.¹⁶¹ Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Αμερικανικής Γεωλογικής Υπηρεσίας, στη Λεκάνη της Λεβαντίνης στην Α.Μεσόγειο είναι δυνατόν να υπάρχουν περίπου 122tcf φυσικού αερίου και 1,7 δις βαρέλια πετρελαίου, ποσό αρκετά μεγάλο για να καλυφθούν οι εξαγωγές στην Ευρώπη και πόσω μάλλον οι ελληνικές ανάγκες για τα επόμενα 200 χρόνια.¹⁶²

Τώρα πια η Κύπρος δεν προσανατολίζεται μόνο στο οικόπεδο 12 αλλά και στα υπόλοιπα. Ο νυν σύμβουλος του πρωθυπουργού σε θέματα ενεργειακής πολιτικής, Σ.Κασίνης, δήλωσε ότι «στο τεμάχιο 9 ενδεχομένως να υπάρχουν διπλάσιες ποσότητες από το οικόπεδο 12. Τα τεμάχια 2 και 3 είναι πιο κοντά στην Κύπρο από ό,τι το 12, η θάλασσα είναι πιο ξέβαθη και οι ποσότητες που πιθανόν να ανακαλυφθούν, θα φτάσουν πιο γρήγορα στη χώρα».¹⁶³

Σύμφωνα με τον Υπουργό Ενέργειας Γ. Λακκοτρύπη «η Λευκωσία στο πλαίσιο του δεύτερου γύρου παραχωρήσεων προσπαθεί να επισπεύσει τις διαδικασίες έρευνας και εξόρυξης στην κυπριακή ΑΟΖ, αναμένοντας θετικά αποτελέσματα. Εντός του 2014 οι εταιρείες ENI-KOGAS και NOBLE θα ξεκινήσουν ερευνητικές γεωτρήσεις στα τεμάχια που έχουν αδειοδοτηθεί, ενώ μέσα στο 2015 θα ακολουθήσει και η TOTAL. Για τη Noble θα γίνει μια ερευνητική γεώτρηση για άλλο δυνητικό κοιτάσμα πέραν του κοιτάσματος της Αφροδίτης στο οικόπεδο 12 της ΑΟΖ».¹⁶⁴

---

¹⁶¹ www.defencenet.gr, "Φλέβα" πετρελαίου χτύπησε η Noble στην Κυπριακή ΑΟΖ - Άμεσα αξιοποιήσιμο

¹⁶² <http://www.sigmalive.com/simerini/analiseis/85314> & <http://defencenews.gr/index.php/diethneis-sxeseis/anat-mesogeios/247-ta-symferonta-ton-4-stin-anatoliki-mesogeio>

¹⁶³ Σ.Κασίνης, συνέδριο με θέμα: «Η Ανατολική Μεσόγειος σήμερα-Ασφάλεια, Πολιτικές και Οικονομικές Δυναμικές»

¹⁶⁴ www.protothema.gr, "Κύπρος : Νέες γεωτρήσεις για το φυσικό αέριο εντός του έτους"

Ο Ν. Λυγερός σε άρθρο του αναφέρει: «Η κοινοπραξία αποτελείται από τη γαλλική Total, τις ρωσικές Novatec και GP Global Resources, την ιταλική ENI και την κορεατική Kogas. Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι αυτή η νέα επιτυχία της κυπριακής ΑΟΖ έχει και γεωπολιτικές επιπτώσεις. Δύο από τις εταιρείες αυτές είναι ευρωπαϊκές με μεγάλη παράδοση στον τομέα των υδρογονανθράκων, δύο ρωσικές και μία ασιατική. Η Κύπρος κατάφερε με αυτό τον τρόπο να συγκεντρώσει ξένες χώρες στην ΑΟΖ της, πράγμα το οποίο την ενισχύει ουσιαστικά».¹⁶⁵ Ήδη, καταγράφεται ενδιαφέρον από πολλές ξένες εταιρείες, μεταξύ των οποίων και η γνωστή Halliburton για την παροχή υπηρεσιών στα πλαίσια εκμετάλλευσης της ΑΟΖ.¹⁶⁶ Εκ των ανωτέρω, φαίνεται ότι η Λευκωσία εστιάζει στην αναζήτηση τρόπου εδραίωσης ενός συστηματικού τομέα παραγωγής αλλά και εξαγωγής φυσικού αερίου, αξιοποιώντας στο έπακρο τον ορυκτό πλούτο που διαθέτει στις θαλάσσιες ζώνες κυριαρχίας της.¹⁶⁷

Παρόλ' αυτά, σημειώνονται σημαντικές εξελίξεις. Καταρχάς, η είδηση ότι η Κύπρος θα κληθεί να πληρώσει 2,5 φορές ακριβότερα το ισραηλινό αέριο, σύμφωνα με την προσφορά που υποβλήθηκε από τους εταίρους στο Λεβιάθαν (Noble Energy Inc, Delek Group, Ratio Oil Exploration) στο διαγωνισμό που προκήρυξε η Κυπριακή ΔΕΣΦΑ για την ενδιάμεση λύση που αφορά την προμήθεια 0,7 έως 0,95 bscm φυσικού αερίου για τα έτη 2017-28.¹⁶⁸ Έπειτα, η επικείμενη συνεργασία του Ισραήλ με την Αίγυπτο με αφορμή τα νέα γεωπολιτικά δεδομένα σε Συρία και Ιράκ, μπορεί αρχικά να πυροδότησε «πανικό» σε κάποιους κύκλους στην Κύπρο, ωστόσο σε μια δεύτερη ανάγνωση ενδεχομένως η τόσο πολυπόθητη περιφερειακή συνεργασία με το Ισραήλ, να περνά εν τέλει και μέσω Αιγύπτου, δεδομένου ότι η τήρηση των υποχρεώσεων της Κύπρου έναντι του μνημονίου καθιστούν απαγορευτική την κατασκευή τερματικού στο Βασιλικό.¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Ν. Λυγερός, "Νέα επιτυχία της κυπριακής ΑΟΖ"

¹⁶⁶ <http://24h.com.cy/economy/item/57135-apo-to-2011-endiageretai-gia-tin-kypro-i-halliburton.html>

¹⁶⁷ βλ. παραπάνω, Ι. Γατσιδάς, Θ. Νικολετοπούλου, "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013, σ8

¹⁶⁸ energypress, "Globes: Η Κύπρος θα πληρώσει 2,5 φορές ακριβότερα το ισραηλινό φυσικό αέριο"

¹⁶⁹ Newsit.gr, " Εξελίξεις με Κύπρο, Ελλάδα, Ισραήλ και ΗΠΑ στα ενεργειακά "

Τέλος, το πρόσφατο ενδιαφέρον της Deutsche Bank και της κινεζικής CNOOC για το τερματικό υγροποίησης αφήνουν ένα «παράθυρο ανοικτό» για την υλοποίηση των υποδομών και την εξεύρεση αγοραστών.¹⁷⁰

4.1.7 Τουρκία

Η Τουρκία εκμεταλλευόμενη την προνομιακή γεωγραφική της θέση θα μπορούσε να αποκομίσει όσο το δυνατόν περισσότερα οφέλη.¹⁷¹ Στόχος της είναι να μετατραπεί σε ενεργειακό κόμβο και μία από τις μεγαλύτερες περιφερειακές δυνάμεις της περιοχής, μια γέφυρα που θα ενώνει την Ανατολή με τη Δύση και το Βορρά με το Νότο.¹⁷² Ήδη, η Τουρκία έχει μετεξελιχθεί σε χώρα-κλειδί για τη διαμετακόμιση υδρογονανθράκων μεταξύ των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, της Μέσης Ανατολής, αλλά και της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας.¹⁷³

Στην Τουρκία λειτουργούν δύο σημαντικοί αγωγοί πετρελαίου, ο αγωγός Μπακού -Τυφλίδα -Τσεϋχάν(BTC) και ο Κιρκούκ-Γιουμουρταλίκ που διακινούν αζέρικο και ιρακινό πετρέλαιο αντίστοιχα στα τουρκικά παράλια της Α.Μεσογείου, με τελικό προορισμό τις ευρωπαϊκές αγορές.¹⁷⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 2005 μέχρι σήμερα, ο αγωγός BTC έχει αποφέρει κέρδη ύψους περίπου 12 δισ. δολαρίων στο τουρκικό κράτος, ενώ η συνολική ποσότητα πετρελαίου που μεταφέρεται μέσω αυτών των αγωγών υπολογίζεται στο 3% του παγκόσμιου εμπορίου πετρελαίου.¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ energypress.gr, "Νέες πραγματικότητες εν όψει των γεωτρήσεων στην ΑΟΖ"

¹⁷¹ Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε. ,«TAP: Οικοδομώντας τον Νότιο Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Διάδρομο. Γεωπολιτικές Παράμετροι και Δυνητικά Οφέλη για την Ελλάδα»,Μελέτη ΙΔΙΣ, 2013 ,σ16

¹⁷² όπως αναφέρεται στη μελέτη «TAP: Οικοδομώντας τον Νότιο Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Διάδρομο. Γεωπολιτικές Παράμετροι και Δυνητικά Οφέλη για την Ελλάδα»,σ16

¹⁷³ OnAlert.gr, "Τουρκία - Ισραήλ: Οι αγωγοί θα αναθερμάνουν τις σχέσεις τους"

¹⁷⁴ ibid

¹⁷⁵ όπως αναφέρεται στο άρθρο «Τουρκία - Ισραήλ: Οι αγωγοί θα αναθερμάνουν τις σχέσεις τους»

Για τον τουρκικό τομέα του φυσικού αερίου αρμόδια είναι η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (EMRA),όμως ο κλάδος κυριαρχείται από την κρατική Petroleum Pipeline Corporation(BOTAS), μολονότι το μεγαλύτερο μέρος της αγοράς είναι ανοικτό στον ανταγωνισμό.¹⁷⁶ Αρχικά,η BOTAS είχε μονοπωλιακά δικαιώματα για το φυσικό αέριο που καταργήθηκαν σταδιακά από το 1990 και έπαυσαν το 2007,με τη διεθνική Shell να γίνεται διανομέας ορισμένων εισαγωγών από τη Ρωσία.¹⁷⁷

Υπάρχουν 14 περιοχές φυσικού αερίου στην Τουρκία, η μεγαλύτερη εκ των οποίων είναι η Marmara Kuzey, ενώ η παραγωγή του φυσικού αερίου πραγματοποιείται κυρίως από τις εταιρείες TPAO,BP και SHELL με τη συμμετοχή της Toredor,εταιρεία εξόρυξης με έδρα τις ΗΠΑ.¹⁷⁸

Σύμφωνα με την έκδοση «Oil and Gas Journal», τα τουρκικά αποθέματα φυσικού αερίου ανέρχονταν σε 218 bcf στις αρχές του 2011,με την Τουρκία να παράγει 25 bcf φυσικού αερίου το 2009, στηριζόμενη σχεδόν αποκλειστικά στις εισαγωγές για να καλύψει την εγχώρια ζήτηση.¹⁷⁹ Οι πρώτες εισαγωγές φυσικού αερίου στην Τουρκία πραγματοποιήθηκαν,όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας, μέσω του «διαβαλκανικού» σοβιετικού αγωγού φυσικού αερίου(Trans-Balkan pipeline) μέσω Ουκρανίας,Μολδαβίας,Ρουμανίας και Βουλγαρίας,ο οποίος διέθετε δυνατότητα αποστολής 14 εκατ.κυβικών μέτρων φυσικού αερίου ετησίως.¹⁸⁰

Στην πλειοψηφία τους οι εισαγωγές προέρχονται από τη Ρωσία, με τη Gazprom να διακινεί φυσικό αέριο προς τη βορειοδυτική Τουρκία μέσω των Βαλκανίων, και την Κεντρική Τουρκία μέσω του αγωγού Bluestream που συνδέει τη Ρωσία με την Τουρκία διασχίζοντας τη Μαύρη Θάλασσα,αλλά και μέσω αγωγού από το Ιράν και το Αζερμπαϊτζάν (Σαχ Ντενίζ), καθώς και LNG στο πλαίσιο συμβάσεων με την Αλγερία και τη Νιγηρία.¹⁸¹

---

¹⁷⁶ “Ο ενεργειακός κλάδος στην Τουρκία – Γαιάνθρακες αλλά όχι υδρογονάνθρακες ο θησαυρός”,Μέρος Β’, Ι.Βιδάκης,Γ.Μπάλτος,Δ.Γεωργαντάς,περ.Ελληνική Άμυνα και Τεχνολογία,Φεβρουάριος 2012,σ94-95

¹⁷⁷ όπως αναφέρεται στο παραπάνω άρθρο,σ95

¹⁷⁸ “ Ο ενεργειακός κλάδος στην Τουρκία – Γαιάνθρακες αλλά όχι υδρογονάνθρακες ο θησαυρός”,σ93-94

¹⁷⁹ ibid,σ93

¹⁸⁰ όπως αναφέρεται στο παραπάνω άρθρο,σ93

¹⁸¹ “Ο ενεργειακός κλάδος στην Τουρκία – Γαιάνθρακες αλλά όχι υδρογονάνθρακες ο θησαυρός”,σ94

Με τις εξαγωγές φυσικού αερίου του Αζερμπαϊτζάν προς την Ευρώπη μέσω του αγωγού διασύνδεσης Ελλάδας-Τουρκίας-Ιταλίας(ITGI), η Τουρκία έχει αρχίσει να πετυχαίνει το στόχο της να καταστεί «ενεργειακή γέφυρα» μεταξύ της Κασπίας και της Ευρώπης.¹⁸² Πρόθεση της τουρκικής διπλωματίας είναι να απεμπλακεί από το ρωσικό και ιρανικό φυσικό αέριο(το 2011 προμηθεύτηκε 890 bcf ρωσικού και 290 bcf ιρανικού φυσικού αερίου).¹⁸³

Για να εισάγει από το Τουρκμενιστάν,είναι αναγκασμένη να χρησιμοποιήσει τον ιρανο-τουρκικό αγωγό ελλείψει αγωγού στην Κασπία(ο επονομαζόμενος αγωγός Trans –Caspian Gas Pipeline(TCP),ο οποίος τυγχάνει αμερικανικής υποστήριξης στο μεγάλο γεωενεργειακό ανταγωνισμό στην Ευρασία, αναμένεται να μεταφέρει αέριο από το Καζακστάν και το Τουρκμενιστάν στο Αζερμπαϊτζάν, παρακάμπτοντας τη Ρωσία και το Ιράν).¹⁸⁴ Επιπλέον, ο μοναδικός αγωγός που δεν εμπλέκεται σε ρωσικά ή ιρανικά συμφέροντα,ο Αγωγός του Νοτίου Καυκάσου(BTE) που εξάγει αζέρικο φυσικό αέριο, κρίνεται ανεπαρκής για να καλύψει τις εγχώριες ανάγκες της Τουρκίας.¹⁸⁵

Η αναζωπύρωση της συζήτησης περί της οικοδόμησης ενός νοτίου ευρωπαϊκού διαδρόμου προς τα κοιτάσματα της Κασπίας έχει δύο βασικούς πρωταγωνιστές: TAP και Nabucco επιδιώκουν να πάρουν το χρίσμα κατασκευής ενός αγωγού στην περιοχή των Βαλκανίων, ο οποίος θα ενώνει τον TANAP(Trans-Anatolian Gas Pipeline) με την ευρωπαϊκή ενεργειακή αγορά.¹⁸⁶ Ενδεχόμενη,επίσης,συμμετοχή της Τουρκίας στον υποθαλάσσιο αγωγό που προωθεί το Ισραήλ μέσω της ΑΟΖ της Κύπρου θα υποβαθμίσει τις σχέσεις του Ισραήλ με την Ελλάδα και την Κύπρο,αν και κάτι τέτοιο,προς το παρόν φαντάζει απίθανο,εν όψει της νέας σοβαρής κρίσης στις σχέσεις των δύο χωρών.

---

¹⁸² ibid,σ95-96

¹⁸³ όπως αναφέρεται στο άρθρο «Τουρκία - Ισραήλ: Οι αγωγοί θα αναθερμάνουν τις σχέσεις τους»

¹⁸⁴ "Ο ενεργειακός κλάδος στην Τουρκία – Γαιάνθρακες αλλά όχι υδρογονάνθρακες ο θησαυρός",σ99

¹⁸⁵ ibid

¹⁸⁶ Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε. ,«TAP: Οικοδομώντας τον Νότιο Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Διάδρομο. Γεωπολιτικές Παράμετροι και Δυνητικά Οφέλη για την Ελλάδα»,Μελέτη ΙΔΙΣ, 2013 ,σ23

Είναι ολοφάνερο ότι η ουκρανική κρίση ευνοεί τα σχέδια της Άγκυρας να καταστεί περαιτέρω σημαντικός διαμετακομιστής υδρογονανθράκων από Κ.Ασία,τη Μ.Ανατολή και τώρα από την Α.Μεσόγειο προς την ΕΕ,συμβάλλοντας καταλυτικά στη γεωστρατηγική αναβάθμιση της χώρας.¹⁸⁷ Άλλωστε,η ανάδειξη μιας χώρας σε διαμετακομιστικό κέντρο φυσικών πόρων μεταφράζεται σε οικονομικά και πολιτικά οφέλη για την εκάστοτε χώρα σε διεθνές επίπεδο, αλλά και αύξηση της στρατηγικής της σημασίας και ενίσχυση της ισχύος της στις διεθνείς σχέσεις.¹⁸⁸

Αναφορικά με τις ΑΠΕ, η Τουρκία ευελπιστεί να μετατραπεί σε εργοστάσιο ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ μέσα στην επόμενη δεκαετία,καθώς ειδικά στην περίπτωση των αιολικών και φωτοβολταϊκών αναμένεται μαζική εγκατάσταση νέων συστημάτων.¹⁸⁹ Σημειώνουμε ότι η χώρα παράγει διπλάσιο ποσοστό ενέργειας του αντιστοίχου της ΕΕ.¹⁹⁰

Στον ευρύτερο γεωπολιτικό χάρτη σημειώνονται αλλαγές με την Τουρκία να βρίσκεται σε ιδιαίτερα ευάλωτη θέση έναντι των διεθνών πιέσεων(κυρίως Αμερικανοϊσραηλινών) για δημιουργία ενός αυτόνομου Κουρδιστάν.¹⁹¹ Επιπλέον,Τούρκοι ακτιβιστές δηλώνουν ότι θα σπάσουν τον αποκλεισμό της Γάζας από το Ισραήλ,προαναγγέλλοντας ένα νέο «Μαβί Μαρμαρά». Μένει,λοιπόν,να δούμε σε τί ενέργειες θα προβεί ο Πρόεδρος Δημοκρατίας της Τουρκίας, Ερντογάν,στο πλαίσιο υλοποίησης του οράματος για μία «πρωτοπόρο νέα Τουρκία».

---

¹⁸⁷ "Τουρκία - Ισραήλ: Οι αγωγοί θα αναθερμάνουν τις σχέσεις τους", OnAlert.gr

¹⁸⁸ Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε. ,«ΤΑΡ: Οικοδομώντας τον Νότιο Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Διάδρομο. Γεωπολιτικές Παράμετροι και Δυνητικά Οφέλη για την Ελλάδα»,Μελέτη ΙΔΙΣ, 2013 ,σ24

¹⁸⁹ energypress.gr, "Ιδιαίτερα φιλόδοξη για τις ΑΠΕ η Τουρκία"

¹⁹⁰ <http://defencenews.gr/index.php/diethneis-sxeseis/247-ta-symferonta-ton-4-stin-anatoliki-mesogeio>

¹⁹¹ newsit.gr, " Πράσινο φως ΗΠΑ για εμπλοκή της Αθήνας στα ενεργειακά - Η επίσκεψη του Ισραηλινού ΥΠΕΞ καταλύτης εξελίξεων στο Φ.Α."

4.1.8 Ελλάδα

Η Ελλάδα βασιζόταν αποκλειστικά στο πετρέλαιο για την κάλυψη των εγχωρίων αναγκών της μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80, που η τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ με στόχο την ενεργειακή επάρκεια επέλεξε να εισάγει στη χώρα το φυσικό αέριο ως φθηνότερο και καθαρότερο καύσιμο.¹⁹² Έτσι, το 1988 συστάθηκε η ΔΕΠΑ που κυριαρχεί στον τομέα των αγωγών, τόσο σε ότι αφορά την κατασκευή και διαχείριση του ελληνικού εσωτερικού δικτύου, όσο και τη συμμετοχή σε διεθνή project, όπως συνέβη με τον TGI, το διασυνδεδημένο αγωγό φυσικού αερίου με τη Βουλγαρία κτλ.¹⁹³

Το φυσικό αέριο εμφανίστηκε στην ελληνική αγορά στα μέσα της δεκαετίας του '90 και έκτοτε η χρήση του αυξάνεται ραγδαία, κυρίως λόγω της επιλογής του ως βασικού καυσίμου για την παραγωγή της πρόσθετης ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ ακολουθούν ο βιομηχανικός και ο οικιακός τομέας.¹⁹⁴ Μάλιστα, οι εισαγωγές της χώρας κατά το 2010 άγγιξαν τα 135bcf.¹⁹⁵ Κύριοι προμηθευτές φυσικού αερίου της Ελλάδας είναι η Ρωσία (μέσω αγωγών που φθάνουν στη χώρα διαμέσου άλλων βαλκανικών χωρών), το Αζερμπαϊτζάν (αγωγός TGI) αλλά και η Αλγερία (LNG).¹⁹⁶

Σε ότι αφορά τον τομέα του φυσικού αερίου και τις προοπτικές που δημιουργούνται, όλα τα βλέμματα είναι στραμμένα στην Κρήτη, η οποία προστίθεται στην παγκόσμια ενεργειακή «σκακιέρα».¹⁹⁷ Ο καθηγητής του Πολυτεχνείου Κρήτης Α. Φώσκολος υποστηρίζει: «Η Κρήτη κρύβει μια δεύτερη Αλάσκα σε ενεργειακά αποθέματα. Ειδικότερα, νοτίως της κρήτης υπάρχουν 3 με 4 υπεράκτιες περιοχές που αξίζουν να γίνουν αντικείμενο έρευνας υδρογονανθράκων λόγω μεγάλων ποσοτήτων: νοτιοδυτικά της Γαύδου, νομός Ρεθύμνου (Φραγκοκάστελο-Πλακιάς), κόλπος Μεσσαράς, νοτιοανατολικά της Ιεράπετρας - λεκάνη του Ηροδότου».¹⁹⁸

¹⁹² "Δ.Καιρίδης, Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο", σ6

¹⁹³ όπως αναφ. στο άρθρο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ39

¹⁹⁴ Δ.Καιρίδης, "Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο", σ6-7

¹⁹⁵ όπως αναφ. στο άρθρο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ37

¹⁹⁶ ibid

¹⁹⁷ Νέα Κρήτη - Παγκρήτια εφημερίδα - Πλούσια κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Κρήτη

¹⁹⁸ ibid

Σύμφωνα με μελέτη που εκπονήθηκε από τους Κονοφάγος, Φώσκολος και Bruneton¹⁹⁹ στη θαλάσσια περιοχή νότια της Κρήτης φέρονται να υπάρχουν ανεκμετάλλευτα 3,5 tcm φυσικού αερίου που μπορούν να αποφέρουν σε βάθος 25ετίας 302 δις. ευρώ στην Ελλάδα. Η συγκεκριμένη μελέτη υποστηρίζει ότι οι εν λόγω περιοχές εξαιτίας της ιδιαίτερης γεωφυσικής τους θέσης και ταυτότητας ομοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με περιοχές που έχει αποδειχθεί ότι είναι πλούσιες σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο, όπως είναι ο Περσικός Κόλπος, ο Κόλπος του Μεξικού και η Κασπία Θάλασσα.

Ομοίως, το United States Geological Survey²⁰⁰ εκτιμά ότι υπάρχουν σημαντικές ποσότητες φυσικού αερίου 70χλμ. νοτίως του Κόλπου της Μεσσαράς στην Κρήτη, ενώ υποστηρίζει ότι μόνο ένα οικόπεδο μεταξύ των περιοχών Πλακιά και Φραγκοκάστελο περιλαμβάνει 1,5 tcm φυσικού αερίου.

Όπως προκύπτει από τα κατατεθέντα στοιχεία των ειδικών εμπειρογνομόνων του γαλλικού οργανισμού Beicip-Franlab, συμβούλων του ΥΠΕΚΑ, το ελληνικό τμήμα της λεκάνης του Ηροδότου, υπολογίζεται ότι μπορεί να έχει έως και 2,5 tcm φυσικού αερίου, βάσει προσομοίωσής της με αυτή της Λεβαντίνης του Ισραήλ, στην οποία βρέθηκαν περίπου 750 bcm, ενώ η Αμερικανική Γεωλογική Επιθεώρηση κάνει εκτίμηση, με πιθανότητα 50%, για ύπαρξη επιπλέον 3 tcm φυσικού αερίου.²⁰¹

Σε €427 δις ανέρχεται η αποτίμηση των υποθαλασσίων κοιτασμάτων φυσικού αερίου νοτίως της Κρήτης, σύμφωνα με υπολογισμούς της Deutsche Bank, με το καθαρό όφελος για το Ελληνικό δημόσιο να ανέρχεται σε €214 δις, ποσό που αντιστοιχεί στο 107% του σημερινού ΑΕΠ της χώρας.²⁰²

---

¹⁹⁹ όπως αναφέρεται στο Ι.Γατσιδάς, Θ.Νικολετοπούλου "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013, σ2

²⁰⁰ ibid

²⁰¹ Ι.Γατσιδάς, Θ.Νικολετοπούλου "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013, σ2-3

²⁰² ibid, σ2

Βασική προϋπόθεση όμως για την εξόρυξη των κοιτασμάτων είναι η οριοθέτηση ΑΟΖ από την Ελλάδα, ακολουθώντας το παράδειγμα του Ισραήλ και της Κύπρου. Ο Θ.Τσακίρης υποστηρίζει ότι « η Ελλάδα είναι αναγκαίο να αποτελέσει με βάση την Κρήτη, τη συνέχεια του αγωγού φυσικού αερίου που θα ξεκινά από τη Χάιφα του Ισραήλ ή την Κύπρο με προορισμό την καρδιά της Ευρώπης.Ωστόσο, το σενάριο αυτό δε φαίνεται πιθανό, εξαιτίας των τεχνικοοικονομικών δυσκολιών κατασκευής ενός αγωγού αλλά και των δεσμεύσεων που δημιουργεί ένας τέτοιος αγωγός για τα συμφέροντα του Ισραήλ».²⁰³

Αναφορικά με τα ενεργειακά αποθέματα πετρελαίου της Ελλάδας, το επίκεντρο του ενδιαφέροντος μετατοπίζεται στην περιοχή του Ιονίου και για πρώτη φορά μετά τις σεισμικές έρευνες της PGS διατυπώνεται επισήμως εκτίμηση για το μέγεθος του συνολικού πετρελαϊκού δυναμικού της Δυτικής Ελλάδας από τον επικεφαλής της εταιρείας Kanergy, Ν.Νικολάου, εστιάζοντας σε μια περιοχή που περιλαμβάνει τόσο τα χερσαία και θαλάσσια μπλοκ που έχουν παραχωρηθεί ή τελούν υπό παραχώρηση(Ιωάννινα, Αιτωλοακαρνανία, Πατραϊκός) όσο και το πιθανό δυναμικό των περιοχών που θα παραχωρηθούν για έρευνα και εκμετάλλευση στο νέο γύρο παραχωρήσεων που αναμένεται να ξεκινήσει με το χωρισμό των οικοπέδων.²⁰⁴

«Το συνολικό πιθανό πετρελαϊκό δυναμικό υπολογίζεται στα 40 δις ισοδύναμα βαρέλια πετρελαίου, εκ των οποίων περίπου το 10% ή αλλιώς 4 δις βαρέλια πετρελαίου βρίσκονται σε εμπορικά απολήψιμες συγκεντρώσεις. Για την εκμετάλλευση όμως των κοιτασμάτων τα προαπαιτούμενα είναι πολλά ,καθώς θα απαιτηθούν 15 με 20 ερευνητικές άδειες αλλά και γιγαντιαίες επενδύσεις υψηλού ρίσκου, γιατί πρόκειται για πολύ δύσκολες περιοχές ως προς τη γεωλογία και το ανάγλυφο»,²⁰⁵ αναφέρει ο Ν.Νικολάου.

---

²⁰³ Θ.Τσακίρης, Συνέδριο με θέμα: «Η ενεργειακή ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου», 6/2/2014

²⁰⁴ energypress.gr , “4 δις. βαρέλια εμπορικά εκμεταλλεύσιμα αποθέματα πετρελαίου στη Δυτική Ελλάδα”

²⁰⁵ *ibid*

Ήδη, η αμερικανική εταιρεία Cub Energy κατέθεσε στο ΥΠΕΚΑ αίτημα για παραχώρηση προς έρευνα δύο περιοχών στη Θράκη, η μία στην Αλεξανδρούπολη και η άλλη στην Ορεστιάδα, καθώς επίσης και η ιταλική ENEL που πήρε το πράσινο φως για εξερεύνηση 3 περιοχών της Δυτ. Ελλάδας.²⁰⁶ Ενδιαφέρον καταγράφεται και από τους ελληνικούς ομίλους που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υδρογονανθράκων, μετά και την αγορά των σεισμικών δεδομένων της PGS, καθώς και της μελέτης του Beicip από υψηλόβαθμη αντιπροσωπεία των ΕΛΠΕ, τα οποία έχουν ήδη, μέσω κοινοπραξίας, αναλάβει την έρευνα και εκμετάλλευση της περιοχής του Πατραϊκού, ενώ η Energean, με διαφορετικούς partners σε κάθε περιοχή, θα διεξάγει έρευνες σε Ιωάννινα και Κατάκολο.²⁰⁷ Ειδικά, το κοίτασμα των Ιωαννίνων εκτιμάται αρχικά σε 100 εκατ. βαρέλια πετρελαίου ή σε 2 tcm φυσικού αερίου, σύμφωνα με τις επίσημες ανακοινώσεις από την κοινοπραξία της ελληνικής Energean Oil & Gas, η οποία παράγει πετρέλαιο στον Πρίνο Καβάλας και της канаδέζικης Petra Petroleum.²⁰⁸

Σύμφωνα με άρθρο της εφημερίδας «ημερησία», η εικόνα για την Κρήτη είναι αρκετά πιο ασαφής, όπως απορρέει από τις έρευνες που διεξήγαγε η PGS σε μία αχαρτογράφητη ως τότε περιοχή, με αποτέλεσμα η έκταση των προς παραχώρηση μπλοκ να είναι κατά πολύ μεγαλύτερη εν αντιθέσει με τα οικόπεδα του Ιονίου, όπου τα ερευνητικά δεδομένα είναι πυκνά και υπάρχουν γεωλογικές αναλογίες με γειτονικά κοιτάσματα της Ιταλίας και της Αλβανίας.²⁰⁹

---

²⁰⁶ energypress.gr, "Αίτημα από την αμερικανική Cub Energy για έρευνες πετρελαίου στη Θράκη" & imerisia.gr, "Ο κολοσσός ENEL ενδιαφέρεται για πετρέλαιο σε 3 περιοχές της δυτικής Ελλάδας"

²⁰⁷ energypress.gr, "Ενδιαφέρον και από τους «Έλληνες» για τα 20 οικόπεδα υδρογονανθράκων"

²⁰⁸ "Πετρέλαιο και φυσικό αέριο στα Ιωάννινα;", NewsIt.gr

²⁰⁹ imerisia.gr, "Διεθνές επενδυτικό ενδιαφέρον για τα πετρέλαια σε Ιόνιο και Κρήτη"

Η κατανάλωση πετρελαίου της Ελλάδας αγγίζει τα 120 εκατ. βαρέλια ετησίως, επομένως ένα ικανό μέρος της ζήτησης μπορεί να καλυφθεί από εγχώριες πηγές,αφού σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΥΠΕΚΑ η περιοχή του Ιονίου και νοτίως της Κρήτης μπορούν να αποδώσουν 20-25 εκατ.βαρέλια το χρόνο για διάστημα 25-30 χρόνων.²¹⁰

4.1.8.1 Αγωγός Φυσικού Αερίου South-Stream

Όσον αφορά την προσπάθεια της Ελλάδας να καταστεί ενεργειακός κόμβος, η Ελλάδα έχει επιλέξει να παίξει σε διπλό ταμπλό, συμμετέχοντας τόσο στους Ρωσικούς όσο και στους Δυτικούς σχεδιασμούς.²¹¹ Ο South Stream,το αντίπαλο δέος του Nabucco, που θα κατασκευαστεί από την Gazprom και τον ιταλικό ενεργειακό όμιλο ENI ,θα συνδέει τη Ρωσία με τη Βουλγαρία μέσω της Μαύρης Θάλασσας,παρακάμπτοντας την Ουκρανία,κύρια χώρα διέλευσης του ρωσικού αερίου,προτού συνεχίσει προς την Ελλάδα,Ιταλία,Σερβία,Ουγγαρία,Σλοβενία και Αυστρία.²¹²

Σύμφωνα με ανταπόκριση του Reuters, η Ρωσική Gazprom προσανατολίζεται να ματαιώσει οριστικά το νότιο σκέλος του αγωγού φυσικού αερίου South Stream,το οποίο θα περνούσε και από την Ελλάδα,ώστε να περιορίσει το συνολικό κόστος του έργου.²¹³ Μετά την ακύρωση του πετρελαιοαγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη,η Ελλάδα δέχεται και δεύτερο σοβαρό πλήγμα, καθώς κινδυνεύει να μετατραπεί από ενεργειακός κόμβος προς τη Δυτική Ευρώπη σε «παράδρομο».²¹⁴ Η πλήρης αδράνεια της Ελλάδας στο θέμα αυτό υπαγορεύεται από την ευρωπαϊκή κατοχή,καθώς οι Ευρωπαίοι πολεμούν τον αγωγό αυτό για να εκδικηθούν τη Ρωσία μετά την ένωση της Κριμαίας με τη Ρωσική Ομοσπονδία.²¹⁵

---

²¹⁰ Ι.Γατσιδάς, Θ.Νικολετοπούλου "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013 ,σ3

²¹¹ Δ.Καιρίδης,"Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο",σ7

²¹² energypress.gr , "Ρωσία: Ο South Stream θα κατασκευαστεί ανεξαρτήτως Ε.Ε"

²¹³ energypress.gr , " Reuters: Εγκαταλείπει το νότιο σκέλος του South Stream η Gazprom"

²¹⁴ econews.gr , "South Stream: αλλάζουν ρότα οι Ρώσοι – Εκτός συμφώνος η Ελλάδα"

²¹⁵ Ν. Χειλαδάκης , "Η Τουρκία μας ανοίγει «ΠΟΛΕΜΟ» και για τον SOUTHSTREAM!"

Η Άγκυρα φοβούμενη μήπως μείνει εκτός σχεδιασμού για τον South Stream μετά την ένταξη της Κριμαίας στη Ρωσία, ζήτησε ο υποθαλάσσιος αγωγός να περνάει μέσα από την Τουρκία.²¹⁶ Κι ενώ φαινόταν ότι η Ελλάδα θα ξανάμπαινε στον ενεργειακό χάρτη σε μία κίνηση αντάλλαγμα με κύριους αξόνες την απόκτηση της ΔΕΠΑ και την ανανέωση της μακρόχρονης σύμβασης προμήθειας φυσικού αερίου που λήγει το 2016, τα σχέδια ναυάγησαν.²¹⁷

Πάντως, ανεξάρτητα από τον αποκλεισμό της Ελλάδας από το νότιο σκέλος του αγωγού, ο ρωσικός γίγαντας Gazprom θέλει να επενδύσει στην Ελλάδα, βάζοντας φυσικό αέριο στα μέσα μεταφοράς και κατασκευάζοντας μεγάλα έργα σε πόλεις, όπως η Καβάλα και η Αλεξανδρούπολη, ενώ στα άμεσα σχέδιά του είναι και η εγκατάσταση σταθμών ηλεκτροπαραγωγής στα νησιά με τον εφοδιασμό να γίνεται με υγροποιημένο φυσικό αέριο.²¹⁸

4.1.8.2 Αγωγός Φυσικού αερίου Ισραήλ-Κύπρου-Ελλάδας

Μετά την υπογραφή συμφωνίας για την κατασκευή του Euroasia Interconnector, δηλαδή της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ισραήλ-Κύπρου-Ελλάδας μέσω υποθαλάσσιου καλωδίου, είναι πολύ πιθανό να ακολουθήσει και η κατασκευή του αγωγού Eastmed (Eastern Mediterranean Pipeline) που θα αξιοποιεί το ισραηλινό φυσικό αέριο, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη γεωπολιτική αναβάθμιση αλλά και την οικονομική ανάκαμψη Ελλάδας-Κύπρου, υπό την προϋπόθεση όμως ότι θα έχει προηγηθεί η άμεση ανακήρυξη και οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ που θα εφάπτεται με την κυπριακή, πράγμα που θα ενεργοποιήσει εκ νέου το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα (ΕΑΔ).²¹⁹

---

²¹⁶ defencenet. gr, “Η Τουρκία θέλει να πάρει τη θέση της Ελλάδας στον South Stream - Πώς η ένωση Ρωσίας-Κριμαίας άλλαξε το σκηνικό”

²¹⁷ energypress.gr, “Ξανά η Ελλάδα στο χάρτη του «South Stream» ;”

²¹⁸ “Ο ρωσικός γίγαντας Gazprom θέλει να επενδύσει στην Ελλάδα και να βάλει φυσικό αέριο παντού - Έως και 50% η μείωση του κόστους μεταφορών”, newsit.gr

²¹⁹ Econews (10/3/14), «Ο αγωγός Eastmed θα μεταφέρει κυπριακό αέριο στη Δυτ. Ελλάδα»

Ο υπό εξέταση αγωγός «Eastmed», που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από τα κοιτάσματα Κύπρου και Ισραήλ μέσω Κρήτης και ηπειρωτικής Ελλάδας προς την Ευρώπη, αποτελεί βασική προτεραιότητα του ΥΠΕΚΑ στα πλαίσια του μακροχρόνιου σχεδιασμού της ασφάλειας εφοδιασμού της χώρας, προωθούμενος από τη ΔΕΠΑ, η οποία θα προχωρήσει άμεσα στην προκήρυξη μελέτης σκοπιμότητας για τον αγωγό σε συνεργασία με το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού της Δημοκρατίας της Κύπρου, δεδομένου ότι έχει χαρακτηριστεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως έργο κοινού ενδιαφέροντος.²²⁰

Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, αφετηρία του αγωγού με μεταφορική ικανότητα ύψους 8 bcm ετησίως, αποτελούν τα κοιτάσματα της Λεβαντίνης, ενώ ο τελικός προορισμός του τοποθετείται στις ακτές της Θεσπρωτίας με δυνατότητα διασύνδεσης με τον αγωγό IGB-Poseidon (Διασυνδετήριος Αγωγός Ελλάδος- Βουλγαρίας) που υλοποιείται εξίσου από τη ΔΕΠΑ και τους εταίρους της, διευκολύνοντας τη ροή φυσικού αερίου από την Κασπία και άλλες πηγές, καθώς και LNG προς τη ΝΑ και Κ. Ευρώπη.²²¹

Ο Έλληνας Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Γ. Μανιάτης δήλωσε ότι «ο αγωγός Eastmed αποτελεί μια αξιόπιστη εναλλακτική λύση για την εξαγωγή φυσικού αερίου της ΝΑ Μεσογείου προς τις ευρωπαϊκές χώρες».²²² Τέλος, αν επιβεβαιωθεί ο ισχυρισμός ότι «το τρίγωνο Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της Ευρώπης για ενέργεια σε ποσοστό 50% για διάρκεια 30 ετών», τότε θα έχουμε μία πανίσχυρη συμμαχία, ικανή να λειτουργήσει ως πολιτικό αντίβαρο στην Τουρκία, αφού είναι προφανές ότι υπάρχει ανάγκη για ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή²²³, μεσούσης της ρωσοουκρανικής κρίσης.

---

²²⁰ Σημερινή (11/3/14), «Μελέτη για τον αγωγό που θα μεταφέρει το κυπριακό αέριο»

²²¹ Econews (10/3/14), «Ο αγωγός Eastmed θα μεταφέρει κυπριακό αέριο στη Δυτ. Ελλάδα» & Ν. Φαραντούρης, «Μας επηρεάζει ενεργειακά η κρίση στην Ουκρανία;»

²²² ibid

²²³ «Ελλάδα - Κύπρος - Ισραήλ μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες της Ευρώπης για ενέργεια σε ποσοστό 50% και για διάρκεια 30 ετών» & Ι. Γατσίδας, Θ. Νικολετοπούλου «Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο», τεύχος 3, 2013, σ4

4.1.8.3 Αγωγός φυσικού αερίου TAP(Trans-Adriatic Pipeline)

Σύμφωνα με τον Ν. Φαραντούρη,καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς και νομικό σύμβουλο της ΔΕΠΑ, «Ο Αδριατικός αγωγός είναι ένα έργο που φιλοδοξεί να φέρει τις πηγές της Κασπίας στην Ευρώπη μέσω της Ελλάδας. Είναι εξαιρετικά σημαντικό ότι επελέγη έναντι του ανταγωνιστικού αγωγού Nabucco,ο οποίος παρακάμπτοντας τη χώρα μας θα όδευε προς την Κ.Ευρώπη μέσω Βουλγαρίας».²²⁴ Ο υπό σχεδιασμό αγωγός μήκους 870 χλμ. θα ακολουθήσει τη διαδρομή από την Τουρκία προς την Ελλάδα,την Αλβανία και την Αδριατική Θάλασσα με προορισμό τις ακτές της Ν.Ιταλίας.²²⁵

Η διασύνδεση του αγωγού,με μεταφορική ικανότητα 10 bcm ετησίως και δυνατότητα επέκτασης έως τα 20 bcm το χρόνο εάν χρειαστεί, με τα υφιστάμενα δίκτυα,τα οποία θα αναβαθμιστούν,αποτελεί την πιο άμεση και οικονομική διαδρομή σύνδεσης του κοιτάσματος Σαχ Ντενίζ στο Αζερμπαϊτζάν με τις ευρωπαϊκές αγορές, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι είναι το μοναδικό έργο που δεν απαιτεί χρηματοδοτήσεις και επιχορηγήσεις από την ΕΕ.²²⁶

Η Ελληνική πλευρά δεν είχε κρύψει τη στήριξή της στον αγωγό διασύνδεσης ITGI(ΔΕΠΑ,Edison)μεταξύ των προτεινόμενων αγωγών του Νοτίου Διαδρόμου,αλλά η απόφαση στις αρχές του 2013 να τεθεί εκτός κούρσας ο ITGI από το Σαχ Ντενίζ,ανέτρεψε όλο το σκηνικό.²²⁷ Ωστόσο, με την ευκαιρία της επαναλειτουργίας της διασύνδεσης Ελλάδας - Ιταλίας που είχε διακοπεί λόγω τεχνικών προβλημάτων, ο υφυπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Μ.Παπαγεωργίου ανακοίνωσε ότι εξετάζεται η πρόταση που υποβλήθηκε από την ιταλική πλευρά για κατασκευή και δεύτερης διασύνδεσης μεταξύ των δύο χωρών.²²⁸

---

²²⁴ Ν. Φαραντούρης, "Μας επηρεάζει ενεργειακά η κρίση στην Ουκρανία;",real.gr, 18/4/2014

²²⁵ <http://www.naftemporiki.gr/cmsutils/downloadpdf.aspx?id=610878>

²²⁶ ibid

²²⁷ Ι.Γατσίδα, Θ.Νικολετοπούλου "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013 ,σ5

²²⁸ energypress.gr, " Παπαγεωργίου: Εξετάζεται και δεύτερη ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας – Ιταλίας"

Διαπιστώνεται ότι ο αγωγός TAP ήταν η αφορμή για να πάρει η ελληνική κυβέρνηση το πράσινο φως για την ανακήρυξη ΑΟΖ με Αλβανία και πιθανόν με Ιταλία, δίνοντας λύση στο χρόνιο πρόβλημα της μη οριοθέτησης ΑΟΖ με τις δύο χώρες.²²⁹ Συνεπώς, «η Ελλάδα βρίσκεται σε πλεονεκτική γεωγραφική θέση για την ενεργειακή διασύνδεση της Ευρώπης με την Κασπία και πληροί όλες τις προϋποθέσεις για να αποτελέσει έναν αξιόπιστο διαμετακομιστή. Ο νότιος διάδρομος συνιστά μια βιώσιμη, οικονομική και ασφαλή εναλλακτική οδό διέλευσης του αζέριου φυσικού αερίου. Με τη διάνοιξη αυτής της οδού επιτυγχάνεται η διαφοροποίηση των ενεργειακών προμηθευτών της Ευρώπης, σπάει το ρωσικό μονοπώλιο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα μειωθεί η σημασία ή ο όγκος των εισαγωγών ρωσικού αερίου».²³⁰

Κατά τη φάση κατασκευής, ο TAP θα δημιουργήσει πολλές θέσεις εργασίας, αποφέροντας λειτουργικά έσοδα μέσω των τελών μεταφοράς και συμβάλλοντας παράλληλα στη μείωση των εκπομπών άνθρακα, ενώ με το άνοιγμα της αγοράς φυσικού αερίου η χώρα θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της και θα μπορέσει να ανακτήσει μέρος της χαμένης της αξιοπιστίας σε διεθνές επίπεδο, προάγοντας τις άμεσες ξένες επενδύσεις και ιδιαίτερα τη συνεργασία με τις τοπικές επιχειρήσεις.²³¹

---

²²⁹ Ι.Γατσίδας, Θ.Νικολετοπούλου "Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο", τεύχος 3, 2013 ,σ6

²³⁰ Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε. ,«TAP: Οικοδομώντας τον Νότιο Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Διάδρομο. Γεωπολιτικές Παράμετροι και Δυνητικά Οφέλη για την Ελλάδα»,Μελέτη ΙΔΙΣ, 2013 ,σ18

²³¹ <http://www.naftemporiki.gr/cmsutils/downloadpdf.aspx?id=610878>

Το πιο προσοδοφόρο πεδίο επιχειρηματικών ευκαιριών που διανοίγει η ελληνο-αζέρικη συνεργασία αφορά ακριβώς τον ταχέως αναπτυσσόμενο τομέα των LNG carriers και τη μεταφορά υγροποιημένου αζέρικου αερίου σε πελάτες εκτός ΕΕ, καθώς επίσης και το ξεκλείδωμα της εξαγοράς του ΔΕΣΦΑ από τη Socar.²³² Εν ολίγοις, η κατασκευή του TAP ενδέχεται να λειτουργήσει ως «Δούρειος Ίππος» στην πραγματοποίηση του μεγαλεπήβολου ελληνικού σχεδίου για τον East Med, καθιστώντας τον ως οικονομικά ασύμφορη και μη ρεαλιστική επιλογή.²³³

Αίσθηση, ωστόσο, προκαλεί η ξαφνική απόφαση των εταιρειών Total και E.ON να αποχωρήσουν από τον TAP. Σύμφωνα με το Reuters²³⁴, «η συνεχιζόμενη μείωση της ζήτησης φυσικού αερίου στην ιταλική αγορά όπου και θα καταλήγει από το 2020 και μετά το αζέρικο αέριο μέσω του TAP, βρίσκεται πίσω από την αποχώρηση της γαλλικής Total(10%) και της γερμανικής E.ON(9%) από την κοινοπραξία του αγωγού. Η “απελευθέρωση” ποσοστού στον TAP θα μπορούσε να αναθερμάνει τα σενάρια εισόδου της ΔΕΠΑ στο μετοχικό κεφάλαιο του αγωγού, θέμα για το οποίο γίνονται ζυμώσεις χωρίς κάτι συγκεκριμένο. Παρότι οι δύο παίκτες κατέχουν μειοψηφικό ποσοστό στον TAP(19% αθροιστικά) απέναντι στο 60% των τριών ισχυρότερων ενεργειακών ομίλων BP, Socar και Statoil, η Total φαίνεται διατεθειμένη να πουλήσει στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίου ΤΡΑΟ το μερίδιό της στο κοίτασμα Σαχ Ντενίζ II του Αζερμπαϊτζάν».

---

²³² energypress.gr, “Τα ενεργειακά deals εφοπλιστών, κατασκευαστικών και μεταλλουργικών με τον Αλίγιεφ”

²³³ όπως αναφέρεται στο άρθρο «Τουρκία - Ισραήλ: Οι αγωγοί θα αναθερμάνουν τις σχέσεις τους», OnAlert.gr

²³⁴ energypress.gr, “Γιατί Total και E.ON έφυγαν από τον TAP, τα σενάρια για ΔΕΠΑ και ο ρόλος της Τουρκίας”

Περαιτέρω ώθηση στην ελληνική αγορά φυσικού αερίου θα δώσει το πλωτό τερματικό LNG που σχεδιάζει η Gas Trade στην Αλεξανδρούπολη, περιοχή υψίστης στρατηγικής σημασίας, καθώς παρέχεται δυνατότητα εξαγωγής του αερίου στις γειτονικές χώρες, διευκολύνοντας την απεξάρτησή τους από τη Ρωσία και τη σύνδεση με τον TAP, ένα απολύτως ορθολογικό σχέδιο δεδομένων των ενεργειακών εξελίξεων στο Ισραήλ, ανάλογο με την κυπριακή προσπάθεια για κατασκευή τερματικού στο Βασιλικό.²³⁵

Ο Ν. Φαραντούρης σε πρόσφατο άρθρο του γράφει: «Σε συνδυασμό με τις υφιστάμενες υποδομές της χώρας (τερματικός σταθμός LNG στη Ρεβυθούσα) αλλά και τα σχεδιαζόμενα έργα ευρύτερου ενδιαφέροντος στη Β. Ελλάδα διαμορφώνεται το τοπίο ενός αναβαθμισμένου πλέγματος υποδομών και ενεργειακών οδεύσεων με άξονα την Ελλάδα. Δημιουργούνται έτσι για πρώτη φορά οι προϋποθέσεις να διέρχονται από τη χώρα μας εξαιρετικά σημαντικές ποσότητες αερίου από τη Ρωσία, Κασπία, Β. Αφρική, Τουρκία, Ιταλία, Κύπρος-Ισραήλ κλπ. Αυτό είναι πρωτίστως σημαντικό για την Ελλάδα: όσο περισσότεροι προμηθευτές, τόσο μεγαλύτερη ασφάλεια, τόσο καλύτερες τιμές».²³⁶

Έπειτα, εξαιρώντας τη σημασία του TAP οι Φίλης, Κωνσταντακόπουλος και Μαλανδράκη σημειώνουν: «Εκτός των οικονομικών απολαβών, η Ελλάδα θα μπορέσει να αυξήσει και τη διαπραγματευτική της ισχύ εντός της ένωσης, κάτι ιδιαίτερος χρήσιμο τη δύσκολη αυτή περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύει. Όσον αφορά τις ικανότητές της να αποτελέσει έναν αξιόπιστο διαμετακομιστή, είναι χαρακτηριστικό ότι αποτελεί ένα παλιό μέλος της ευρωπαϊκής οικογένειας, συνιστά *status quo* δύναμη, είναι μια δημοκρατική χώρα με σταθερή πολιτική ζωή, φιλειρηνική και συνεργατική συμπεριφορά στην περιφέρειά της και όραμα να διαδραματίσει σταθεροποιητικό ρόλο στα Βαλκάνια. Συνάμα, διαθέτει μια αναπτυγμένη, ανοιχτή και ανταγωνιστική ενεργειακή αγορά, διαφοροποιημένη ως προς τις εισαγωγές».²³⁷

²³⁵ energypress.gr, «Ενεργειακός κόμβος η Ελλάδα μέσω του πλωτού τερματικού LNG στην Αλεξανδρούπολη»

²³⁶ Ν.Φαραντούρης, " Νέο τοπίο για την Ευρώπη και τη χώρα", ethnos.gr, 22/4/2014

²³⁷ «TAP: Οικοδομώντας τον Νότιο Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Διάδρομο. Γεωπολιτικές Παράμετροι και Δυνητικά Οφέλη για την Ελλάδα», Μελέτη ΙΔΙΣ, 2013, σ18-19

Τέλος, δε θα μπορούσαμε να παραλείψουμε και τη συνεργασία - σταθμό της Ελλάδας με τους Κινέζους που αφορά μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ της ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή και του κινεζικού κολοσσού Sinohydro για επενδύσεις στη χώρα μας σε έργα του ευρύτερου τομέα των ΑΠΕ, μια συμφωνία που έχει τις βάσεις της στο ήδη υπογραφέν μνημόνιο συνεργασίας με την China Development Bank, η οποία «φέρνει» μαζί της την China Energy Conservation and Environmental Protection (CECEP), που είναι ο πιο ισχυρός επενδυτικός όμιλος της Κίνας στον τομέα της εξοικονόμησης ενέργειας και περιβαλλοντικής προστασίας.²³⁸

4.2 Οριοθέτηση ΑΟΖ στην Α. Μεσόγειο - η ελληνική ευκαιρία

Η Μεσόγειος θάλασσα σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη διάταξη 122 της Σύμβασης του 1982 (UNCLOS III), ανήκει στην κατηγορία των μεσογείων ημίκλειστων θαλασσών.²³⁹

Η ανακάλυψη σημαντικών αποθεμάτων υδρογονανθράκων στην υποθαλάσσια περιοχή της νοτιο-ανατολικής μεσογειακής λεκάνης δικαιολογεί την εναγώνια προσπάθεια των ενδιαφερομένων στην περιοχή κρατών για άμεση οριοθέτηση των ζωνών εθνικής δικαιοδοσίας τους και προσδιορισμό των κυριαρχικών κατά το διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων τους επί των φυσικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους της θαλάσσιας αυτής περιοχής, με στόχο πάντα τον άμεσο εντοπισμό των σχετικών κοιτασμάτων αλλά και την ταχύτερη δυνατή εκμετάλλευσή τους.²⁴⁰

---

²³⁸ energypress.gr, " Ποια είναι τα ενεργειακά deals που θα υπογραφούν με τους Κινέζους"

²³⁹ όπως αναφέρεται στο άρθρο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ42

²⁴⁰ όπως αναφέρεται στο άρθρο Γ. Τσάλτας « Η παγίδα των ΑΟΖ », Foreign Affairs - Hellenic Edition

Προτού όμως προχωρήσουμε στην εξέταση των ανωτέρω ζητημάτων, θα πρέπει να σημειώσουμε, πως από τους κανόνες της UNCLOS III δεσμεύονται η Ελλάδα, η Κύπρος, η Αίγυπτος και ο Λίβανος, καθώς έχουν υπογράψει και επικυρώσει τη Σύμβαση, ενώ το Ισραήλ, η Συρία και η Τουρκία δεν έχουν καν υπογράψει την UNCLOS III.²⁴¹ Πιο αναλυτικά, η Κύπρος ακολουθώντας την οδό της ήσυχης και συντεταγμένης διπλωματίας σύναψε διμερείς συμφωνίες για την αμοιβαία αναγνώριση ΑΟΖ με τρίτα κράτη της περιοχής(το 2003 με το Κάιρο και το 2007 με το Λίβανο).²⁴² Το ζήτημα που ενδέχεται να προκύψει αφορά τα Οικόπεδα 4,5,10 και 11 σε ότι αφορά το Λίβανο και 3 και 13 σε ότι αφορά την Αίγυπτο.²⁴³ Η ιδανικότερη λύση στο εν λόγω ζήτημα θα ήταν η δημιουργία καθεστώτων συνεκμετάλλευσης επί των εν λόγω Οικοπέδων.²⁴⁴

Το 2011 υπήρξε η συνομολόγηση Κύπρου-Ισραήλ και επιστέγασμα αυτής ήταν οι από κοινού έρευνες για φυσικό αέριο στο οικόπεδο 12.²⁴⁵ Οι κοινές έρευνες διεξάγονται στο πλαίσιο μιας εχέμυθης και αθόρυβης διπλωματίας μεταξύ των δύο κρατών.²⁴⁶ Η Τουρκία εμφανίστηκε ιδιαίτερα ενοχλημένη με την ισραηλινο-κυπριακή συμφωνία για την ΑΟΖ, δηλώνοντας προκλητικά ότι δεν έχει η ίδια βλέψεις στα κοιτάσματα αυτά, αλλά οι δύο χώρες ενήργησαν χωρίς να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα της κατεχόμενης βόρειας Κύπρου.²⁴⁷ Μάλιστα, για να πάει κόντρα στο διεθνές δίκαιο, σύναψε διμερή συμφωνία με το «ψευδοκράτος» ΤΔΒΚ με σκοπό την εκμετάλλευση της θαλάσσιας περιοχής μεταξύ Μερσίνας, Αλεξανδρέττας, Καρπασίας και Κερύνειας.²⁴⁸ Η Κύπρος από τη μεριά της μπορεί να αντιδράσει είτε προσφεύγοντας στο ΔΔΧ για επίλυση της διαφοράς, είτε προβαίνοντας σε ενίσχυση του ενιαίου αμυντικού δόγματος(ΕΑΔ).

---

²⁴¹ όπως αναφέρεται στο άρθρο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ45

²⁴² "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ45

²⁴³ όπως αναφέρεται στο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ45

²⁴⁴ "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ45

²⁴⁵ ibid, σ46

²⁴⁶ όπως αναφέρεται στο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ46

²⁴⁷ Λίβανος - Ισραήλ: "Στην κόψη του ξυραφιού με αιχμή τις ΑΟΖ"

²⁴⁸ όπως αναφέρεται στο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ36

Στις αντικείμενες ακτές Ισραήλ και Αιγύπτου, οι οποίες βρίσκονται σε μια ευθεία, η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών γίνεται εύκολα με τη χάραξη μιας κάθετης οριοθετικής γραμμής, που σχηματίζει γωνία 90° με τις ακτές.²⁴⁹ Δεν μπορεί όμως να ειπωθεί το ίδιο και για τις σχέσεις Ισραήλ-Λιβάνου που βρίσκονται στην κόψη του ξυραφιού.

Λίβανος και Ισραήλ παραμένουν σε εμπόλεμη κατάσταση, αναβάλλοντας τυχόν προσπάθειες για την οριοθέτηση των θαλασσιών συνόρων που θεωρείται ούτως ή άλλως πολύπλοκη λόγω της κυρτότητας της ακτής.²⁵⁰ Η Βηρυτός επανήλθε με προειδοποιήσεις προς τον ΟΗΕ, καλώντας τον οργανισμό «να λάβει μέτρα προκειμένου να αποφευχθεί μια ενδεχόμενη σύγκρουση στην περιοχή», καταγγέλλοντας ότι η συμφωνία Ισραήλ-Κύπρου αναφορικά με τη συνεκμετάλλευση του Οικοπέδου 12 αποτελεί «απειλή, γιατί παραβιάζει τη λιβανική κυριαρχία, βλάπτει τα οικονομικά συμφέροντα του Λιβάνου και υποσκάπτει την ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή».²⁵¹ Εάν δεν επέλθει συμβιβασμός και των δύο πλευρών με την Κύπρο να αναλαμβάνει ρόλο μεσάζοντα, όντας φιλικά διακείμενη στη Βηρυτό, τότε θα πρέπει να ακολουθηθεί η νομική οδός, προκειμένου να επιλυθεί η μεταξύ τους διαμάχη.²⁵²

---

²⁴⁹ όπως αναφέρεται στο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ48

²⁵⁰ Λίβανος - Ισραήλ: "Στην κόψη του ξυραφιού με αιχμή τις ΑΟΖ" & "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ48

²⁵¹ όπως αναφέρεται στο άρθρο Λίβανος - Ισραήλ: "Στην κόψη του ξυραφιού με αιχμή τις ΑΟΖ"

²⁵² "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ49

Στο μέτωπο Ισραήλ-Παλαιστίνης, η παγκόσμια κοινότητα κλυδωνίζεται από την ανελέητη επίθεση του Ισραήλ στη Λωρίδα της Γάζας με ανυπολόγιστο αριθμό θυμάτων που δείχνει να μην έχει τελειωμό. Όσον αφορά την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, ένα τμήμα των κοιτασμάτων που το Ισραήλ θεωρεί δικαιωματικά δικά του βρίσκονται σε θαλάσσιο χώρο που ουσιαστικά ανήκει στα παλαιστινιακά εδάφη, αφού συνορεύει με τα χωρικά ύδατα της Λωρίδας της Γάζας και ως εκ τούτου, μια αλλαγή του status quo με τερματισμό της κατοχής δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα της ισραηλινής ηγεσίας, καθώς η παλαιστινιακή πλευρά δικαιούται να θέσει και αυτή διεκδικήσεις.²⁵³ Επομένως, η Παλαιστίνη ως μη αναγνωρισμένο κράτος, δεν μπορεί να συνομολογεί διεθνώς δεσμευτικές συμφωνίες.²⁵⁴

Αναφορικά με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, οι διαφορές της Ελλάδας με τη γείτονα χώρα, που αποτελεί ανάχωμα στην προσπάθεια έρευνας και εκμετάλλευσης των ενεργειακών αποθεμάτων, παρουσιάζοντας επεκτατικές τάσεις, επικεντρώνονται σε θέματα όπως η υφαλοκρηπίδα, η ανακήρυξη ΑΟΖ, η διεύρυνση της αιγιαλίτιδας ζώνης, με μια ελληνική κυβέρνηση να κωλυσιεργεί στη διαχείριση των ανωτέρω ζητημάτων αλλά και στην αξιοποίηση των όποιων ευκαιριών προκύψουν από την εξόρυξη ή διαμετακόμιση φυσικού αερίου.²⁵⁵

---

²⁵³ Λίβανος - Ισραήλ: "Στην κόψη του ξυραφιού με αιχμή τις ΑΟΖ"

²⁵⁴ όπως αναφέρεται στο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ49

²⁵⁵ Γ.Κουλούρης, "Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας ως εξωτερική πολιτική στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου", 19/3/2014, Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, <http://www.keam.gr/main/?p=853>

Μία από τις βασικές αμφισβητήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο είναι το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας, η οποία περιλαμβάνει τους θαλάσσιους βυθούς και το υπέδαφός τους, παρέχοντας δικαίωμα εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου, με την ελληνική πλευρά να επικαλείται την αρχή της μέσης γραμμής ως την καλύτερη λύση για τη διευθέτηση του εν λόγω ζητήματος, καθώς επίσης και η διεύρυνση της αιγιαλίτιδας ζώνης από 6 σε 12 ν.μ. που συνιστά κόκκινη γραμμή (casus belli), αφού σε περίπτωση που η Ελλάδα προχωρήσει σε διεύρυνση της αιγιαλίτιδας ζώνης της μέχρι σημείου που δεν υπερβαίνει τα 12 ν.μ. βάσει της Σύμβασης 1982 του ΔΘ(άρθρο 3), όπως ακριβώς άλλωστε έπραξε και η Τουρκία στη Μαύρη Θάλασσα, αποκτά μεγάλο μέρος του Αιγαίου, συρρικνώνοντας την παρουσία της Τουρκίας.²⁵⁶

Τέλος, η ανακήρυξη ΑΟΖ, ευρύτερη της υφαλοκρηπίδας έννοια, καθώς το κράτος ασκεί μεταξύ άλλων “κυριαρχικά δικαιώματα” για την έρευνα και εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών στο βυθό, στο υπέδαφος και στα υπερκείμενα ύδατα, αποτελεί το τρίτο κατά σειρά σημείο αντιπαράθεσης με τη γείτονα χώρα, εφόσον η Ελλάδα μπορεί μέσω της ΑΟΖ να διευρύνει τα δικαιώματά της σε τομείς όπως αλιεία, προστασία περιβάλλοντος και δημιουργία τεχνητών νησιών που θα χρησιμοποιηθούν για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών με στόχο την παραγωγή ηλιακής ενέργειας.²⁵⁷

---

²⁵⁶ *ibid*

²⁵⁷ *ibid*

Σύμφωνα με τον Γ. Κουλούρη, «η ανακήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ αποτελεί κομβικό σημείο για τις ενεργειακές εξελίξεις. Γι' αυτό το λόγο η ΕΕ πρέπει να σταθεί σύμμαχος της Ελλάδας στις διαπραγματεύσεις με την Τουρκία. Η ΕΕ μπορεί να πιέσει την επίλυση των διαφορών με την Τουρκία, καθώς δε συνάδουν με την καλή γειτονία που είναι προαπαιτούμενο για την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας. Οι εξεγέρσεις στην Πλατεία Ταξίμ, οι καταγγελίες για διαφθορά πολιτικών αλλά και το αυταρχικό καθεστώς που φαίνεται να υπάρχει στο εσωτερικό έχουν πλήξει την εικόνα της χώρας. Από το δόγμα Νταβούτογλου για το στρατηγικό βάθος και την περιφερειακή ηγεμονία, η Τουρκία έχει περάσει σε ένα στάδιο πολιτικής ύφεσης. Εκμεταλλεζόμενη αυτή την αστάθεια, η ελληνική εξωτερική πολιτική μπορεί να επιλύσει τα σοβαρά ζητήματα που υπάρχουν με την Τουρκία. Τα οφέλη από την εκμετάλλευση των πόρων είναι πολλαπλά και αφορούν τόσο την Ελλάδα όσο και την ΕΕ».²⁵⁸

Με βάση τη νέα Σύμβαση για το ΔΘ 1982 (άρθρο 121), όλα τα νησιά διαθέτουν ΑΟΖ, η οποία καθορίζεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που καθορίζεται και για τις ηπειρωτικές περιοχές.²⁵⁹ Παρόλ' αυτά, ενώ η Τουρκία στην ημίκλειστη Μαύρη Θάλασσα οριοθέτησε ΑΟΖ με Βουλγαρία και Ρουμανία και όχι υφαλοκρηπίδα, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της μέσης γραμμής, αρνείται επίμονα να κάνει το ίδιο στο Αιγαίο και τη ΝΑ Μεσόγειο, διαπράττοντας μεγάλο σφάλμα, το οποίο θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί η ελληνική πλευρά.²⁶⁰

---

²⁵⁸ ibid

²⁵⁹ "Ελλάδα, Τουρκία και ΑΟΖ. Επικίνδυνες είναι πλέον οι καθυστερήσεις", <http://www.elzoni.gr/html/ent/016/ent.6016.asp>

²⁶⁰ ibid

Το Καστελόριζο είναι ένα κατοικήσιμο νησί, το οποίο αναμφισβήτητα βάσει της νέας σύμβασης δικαιούται να διαθέτει ΑΟΖ, αν και η θέση του δημιουργεί πρόβλημα στους Τούρκους, γιατί έχοντας δική του ΑΟΖ αποτελεί σημείο οριοθέτησης της ΑΟΖ της Ελλάδας με την Αίγυπτο και την Κύπρο, με αποτέλεσμα η Τουρκία να απαιτεί από την Αίγυπτο να παρακάμψει το νησί, προκειμένου να αποσπάσει μεγαλύτερο μερίδιο στον υποθαλάσσιο πλούτο της περιοχής (λεκάνη Ηροδότου).²⁶¹ Η Κύπρος μάλιστα από το 2003 είχε προσεγγίσει την ελληνική κυβέρνηση με σκοπό να προχωρήσουν στην οριοθέτηση ΑΟΖ, αλλά δυστυχώς η Ελλάδα δεν άδραξε την τόσο μεγάλη ευκαιρία υπό το φόβο της τουρκικής απειλής.²⁶²

Χαρακτηριστικά είναι και τα όσα αναφέρει ο Γ. Τσάλτας για την ολιγωρία της Ελλάδας στην οριοθέτηση ΑΟΖ: *«η μη ανακήρυξη ΑΟΖ από πλευράς Ελλάδας δεν περιορίζει ούτε στο ελάχιστο τα πλήρη κυριαρχικά της δικαιώματα στον υποθαλάσσιο χώρο, τα οποία κατοχυρώνονται πλήρως από το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας. Με δεδομένο ότι η ΑΟΖ αποτελεί σε περίπτωση που το παράκτιο κράτος το επιθυμεί, την ενδεχόμενη επέκταση των κυριαρχικών του δικαιωμάτων και στην υπερκείμενη του βυθού κολλώνα νερού, με στόχο τον πλήρη έλεγχο κυρίως της αλιείας αλλά και της παραγωγής ενέργειας, τα κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας υφίστανται για το παράκτιο κράτος εξ' αρχής (ab initio) και αυτοδίκαια (ipso facto) ανεξάρτητα από την όποια ρητή διακήρυξη ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να επεκταθούν και πέραν των 200 ν.μ. της ΑΟΖ. Δηλαδή, όλα τα παράκτια κράτη διαθέτουν υφαλοκρηπίδα τόσο για τα ηπειρωτικά και νησιωτικά εδάφη, ενώ ΑΟΖ μόνο εκείνα που το επιθυμούν (Λιβύη-Μάλτα). Συμπερασματικά, η Ελλάδα ανεξάρτητα από την ανακήρυξη ΑΟΖ, καλύπτεται από το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας».*²⁶³

---

²⁶¹ ibid

²⁶² ibid

²⁶³ Γ. Τσάλτας, "Η παγίδα των ΑΟΖ", Foreign Affairs - Hellenic Edition

Η Τουρκία θα πρέπει να αποδεχτεί τη γεωγραφική της θέση σε σχέση με την ύπαρξη άλλων γειτονικών κρατών, εγκαταλείποντας όποιες παρωχημένες και αναχρονιστικές αντιλήψεις και βοηθώντας στην οικοδόμηση μιας ευρύτερης περιφερειακής συνεργασίας που θα αποσκοπεί στη διατήρηση της ειρήνης σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που αφορούν την από κοινού ανάδειξη και εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων φυσικών πόρων της νοτιο-ανατολικής Μεσογείου.²⁶⁴

Τέλος, ανεξάρτητα από το αν θα ευοδωθεί η συνεργασία ανάμεσα σε Κύπρο και Ισραήλ, πρέπει να επισημάνουμε πως τις εν λόγω προοπτικές αλλά και προσπάθειες ευνοεί η χρήση όλων των διαθέσιμων εργαλείων άσκησης κατάλληλης επιρροής προς αυτή την κατεύθυνση, όπως η ανάμιξη ΕΕ αλλά και χωρών με ειδικό ενδιαφέρον στην περιοχή, όπως οι ΗΠΑ και η Ρωσία, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία στην Α. Μεσόγειο ενός κοινού έργου ευημερίας, το οποίο θα συμπεριλαμβάνει την εκμετάλλευση αλλά και διαμετακόμιση ποσοτήτων ενέργειας από όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες της περιοχής.²⁶⁵

---

²⁶⁴ *ibid*

²⁶⁵ όπως αναφέρεται στο "Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης", σ56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ενεργειακές προοπτικές και προκλήσεις στην Ελλάδα της κρίσης

Η ελληνική εξωτερική πολιτική τα τελευταία χρόνια, και λόγω της κρίσης, εμφορείται από μία πολιτική κουλτούρα παθητικότητας και «ακινησίας».²⁶⁶ Πάνια θέματα που άπτονται της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής έχουν μείνει στάσιμα (Μακεδονικό, ΑΟΖ, Κυπριακό, Ελληνοτουρκικά), οπότε πρέπει να δομηθεί μία στοχευμένη και δραστική εξωτερική πολιτική για τη μεγιστοποίηση της ελληνικής ισχύος σε περιφερειακό και κατ'επέκταση σε διεθνές επίπεδο.²⁶⁷

Αναφορικά με τον ενεργειακό τομέα, «η Ελλάδα θα πρέπει να αναζητήσει το στίγμα της δικής της ενεργειακής πολιτικής, εκμεταλλευόμενη τα σημαντικά συγκριτικά της πλεονεκτήματα και, ιδιαίτερα, το φυσικό της πλούτο και την κομβική γεωγραφική της θέση».²⁶⁸ Για παράδειγμα, «το πλούσιο δυναμικό της χώρας σε ΑΠΕ, κυρίως ηλιακής και αιολικής, την καθιστούν προνομιακό τόπο για τη συστηματική τους αξιοποίηση και πόλο έλξης για εγχώρια και διεθνή επιχειρηματικά κεφάλαια που κινητοποιούνται στον τομέα».²⁶⁹

Η χώρα μας με την άνθιση του φωτοβολταϊκού τομέα, έφτασε στην κορύφωση το 2013, όσον αφορά τη συμβολή των φωτοβολταϊκών στη συνολική κατανάλωση ενέργειας και στην πέμπτη, όσον αφορά την κατά κεφαλήν εγκατεστημένη ισχύ φωτοβολταϊκών, γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία των επενδυτικών πρωτοβουλιών από τον ιδιωτικό τομέα για την οικονομική ανάπτυξη ιδιαίτερα φέτος.²⁷⁰ Επιπλέον, «η γεωγραφική διαμόρφωση της χώρας ευνοεί την αποκέντρωση της παραγωγής αλλά και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων με σημαντικό αναπτυξιακό αποτύπωμα, όπως είναι η επέκταση των δικτύων και η κατασκευή διασυνδέσεων των νησιωτικών με το ηπειρωτικό σύστημα της χώρας».²⁷¹

---

²⁶⁶ όπως αναφ. στο <http://www.keam.gr/main/?p=853>

²⁶⁷ ibid

²⁶⁸ Δ. Διακουλάκη, "Ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα της κρίσης: προκλήσεις και προοπτικές", σ291

²⁶⁹ ibid, σ295

²⁷⁰ energypress.gr, Το «New Deal» για τις ΑΠΕ και οι επενδύσεις στην Ελλάδα

²⁷¹ βλ. παραπάνω, Δ. Διακουλάκη, σ295

Μία άλλη σημαντική παράμετρος είναι η εξοικονόμηση ενέργειας στη χώρα. Ιδιαίτερα υψηλό είναι το δυναμικό εξοικονόμησης στα κτίρια και στις μεταφορές που αντιπροσωπεύουν το 80% της τελικής ενεργειακής κατανάλωσης που την προηγούμενη δεκαετία μέχρι την έναρξη της κρίσης εκτινάχθηκε λόγω της υιοθέτησης ενός υπερκαταναλωτικού μοντέλου ανάπτυξης και μιας ανορθολογικής ενεργειακής συμπεριφοράς.²⁷²

Όπως προαναφέραμε και στην εξέταση της Ανατολικής Μεσογείου, η Ελλάδα θα πρέπει να αξιοποιήσει το συντομότερο δυνατό τον ενεργειακό πλούτο της, εάν θέλει να επανακτήσει την εθνική της κυριαρχία, ειδικά σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από την αποσταθεροποίηση στην Α. Μεσόγειο λόγω της Αραβικής Άνοιξης, την αστάθεια που διαφαίνεται στην Τουρκία αλλά και τις εξελίξεις στην Ουκρανία, ενώ κρίσιμο ρόλο αναμένεται να διαδραματίσει και ο TAP που θα αναβαθμίσει τη στρατηγική θέση της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου φυσικού αερίου στην περιοχή των Βαλκανίων αλλά και της υπόλοιπης Ευρώπης.²⁷³

Αναμφισβήτητα, στην παρούσα φάση η έλλειψη ρευστότητας και η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε συνδυασμό με τις αναστολές των ξένων επενδυτών λόγω υψηλού ρίσκου της χώρας συνιστούν την πιο άμεση τροχοπέδη για την υλοποίηση των αναγκαίων ενεργειακών επενδύσεων.²⁷⁴ Όμως, οι αιτίες για τις μεγάλες καθυστερήσεις στην αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της χώρας θα πρέπει να αναζητηθούν στις μακροχρόνιες παθογένειες της ενεργειακής αγοράς και της δημόσιας διοίκησης που δημιουργήθηκαν και συντηρήθηκαν στις εποχές της ευημερίας.²⁷⁵

---

²⁷² ibid

²⁷³ Γ.Κουλούρης, " Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας ως εξωτερική πολιτική στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου", 19/3/2014, Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών & Διακουλάκη, σ296

²⁷⁴ βλ. παραπάνω, Δ. Διακουλάκη, σ298

²⁷⁵ ibid & όπως αναφέρεται στο Δ. Διακουλάκη, σ300

Ακόμη κι αν υπάρξει ανάκαμψη της οικονομίας, η αξιοποίηση των ευκαιριών θα είναι ανέφικτη χωρίς την υπέρβαση των διαχρονικών προβλημάτων.²⁷⁶ Ειδικότερα, ένας βασικός ανασταλτικός παράγοντας είναι η έλλειψη μακροπρόθεσμης προοπτικής, σφαιρικής θεώρησης και συστηματικής ανάλυσης των παραμέτρων που επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων.²⁷⁷ Παράλληλα, η γραφειοκρατία και οι αγκυλώσεις της δημόσιας διοίκησης συνιστούν ανάχωμα στην ανάπτυξη των ΑΠΕ, τεχνολογίες πολλαπλά ωφέλιμες για το περιβάλλον, την απασχόληση και την ανάκαμψη της οικονομίας μας.²⁷⁸

Δυστυχώς, η ασυνεπής πολιτική της χώρας στον τομέα των ΑΠΕ και ειδικά όσον αφορά τα φωτοβολταϊκά, σταμάτησε πρόσφατα τις επενδύσεις και δημιούργησε μείζον πρόβλημα στους υφιστάμενους επενδυτές σε συνδυασμό με μια αδικαιολόγητη ολιγοπρία για την πλήρη επίλυση των προβλημάτων που συνδέονται με τα ελλείμματα του ΛΑΓΗΕ, ο οποίος βρίσκεται στα πρόθυρα της κατάρρευσης.²⁷⁹

Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται πως «*μία φιλική στις επενδύσεις κυβέρνηση πρέπει να σηματοδοτεί έμπρακτα ότι οι πρακτικές του παρελθόντος που συχνά παρεμπόδιζαν ή σταματούσαν τις ιδιωτικές επενδύσεις καταδεικνύοντας ασυνέχεια, ασυνέπεια και αναξιопιστία, δε θα υπάρχουν πια στη νέα, υγιή Ελλάδα με τη μακροπρόθεσμη στρατηγική που θα εξασφαλίζει τουλάχιστον σε ορίζοντα δεκαετίας το φιλικό προς τους επενδυτές πλαίσιο και το σταθερό και ξεκάθαρο οικονομικό περιβάλλον*».²⁸⁰

---

²⁷⁶ βλ. παραπάνω, Δ. Διακουλάκη, σ298

²⁷⁷ βλ. παραπάνω, Δ. Διακουλάκη, σ295

²⁷⁸ βλ. παραπάνω, Δ. Διακουλάκη, σ299-300

²⁷⁹ energy.press.gr, Το «New Deal» για τις ΑΠΕ και οι επενδύσεις στην Ελλάδα

²⁸⁰ *ibid*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το νέο γεωπολιτικό και γεωστρατηγικό περιβάλλον που διαμορφώνεται στην Ανατολική Μεσόγειο με την ύπαρξη των κοιτασμάτων, οι προοπτικές συνεργασίας που αναδύονται αλλά και τα συμφέροντα των εμπλεκόμενων χωρών αποτέλεσαν αντικείμενο εξέτασης στην παρούσα μελέτη. Η αξιοποίηση της μεθόδου της περιπτωσιολογικής ανάλυσης μάς βοήθησε να μελετήσουμε κάθε χώρα αυτόνομα αλλά και σε συσχέτισμό με τις υπόλοιπες χώρες, ούτως ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Η Ελλάδα, η οποία αποτελεί σημείο αναφοράς λόγω της οικονομικής κρίσης, καλείται να επαναξιολογήσει τη στρατηγική της τόσο σε θέματα χαμηλής όσο και υψηλής πολιτικής.

Οδεύοντας προς το τέλος της έρευνας, καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα:

Καταρχάς, καθίσταται σαφές ότι η διαφοροποίηση των πηγών και των οδών εφοδιασμού φυσικού αερίου χάρην ενίσχυσης της ενεργειακής ασφάλειας συνιστά προτεραιότητα για την ΕΕ.

Οι συγκρούσεις στην Ουκρανία αλλά και οι συνεχιζόμενες κρίσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, με τις χώρες να βρίσκονται εγκλωβισμένες ανάμεσα στα διασταυρούμενα πυρά του ισλαμικού φονταμενταλισμού και ένα φαύλο κύκλο βίας και αίματος, αναδεικνύουν την ανάγκη να βρεθούν σύντομα εναλλακτικές πηγές τροφοδοσίας φυσικού αερίου για την Ευρώπη.

Στο επίκεντρο της έρευνας βρίσκεται η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, η οποία χαρακτηρίζεται από ένα γεωπολιτικό παίγνιο, όπου αναπτύσσονται θρησκευτικές και ανταγωνιστικές τάσεις, αφού εκτός από τους κρατικούς δρώντες της περιοχής, ενεργή εμπλοκή στα ενεργειακά τεκταινόμενα και στη διεκδίκηση των φυσικών πόρων έχουν οι δύο υπερδυνάμεις του πλανήτη, ΗΠΑ και Ρωσία. Επίσης, η παρουσία νέων ισχυρών παικτών, όπως Κίνα και Ινδία, στη

διεθνή αγορά αναμένεται να προκαλέσει έντονες αναταράξεις στο σύστημα και αλλαγές στους συσχετισμούς ισχύος.

Ειδικότερα, η Κύπρος είναι μία ανερχόμενη και πολλά υποσχόμενη περιφερειακή δύναμη. Άλλωστε, η πλήρης εναρμόνιση της εξωτερικής πολιτικής της μεγαλονήσου με την ευρωπαϊκή πολιτική σε συνδυασμό με το ότι είναι μέλος αρκετών διεθνών οργανισμών την καθιστούν ένα σοβαρό και υπολογίσιμο αντίπαλο στην περιοχή. Αναμφίβολα, πρωταρχικός στόχος της Κύπρου παραμένει η δημιουργία του τερματικού υγροποίησης φυσικού αερίου στο Βασιλικό, προκειμένου να συμβάλει τα μέγιστα στην ανάκαμψη της κυπριακής οικονομίας. Όμως, μετά την απόφαση του Ισραήλ να κατευθυνθούν οι εξαγωγίμες ποσότητες του στην Αίγυπτο, η Κύπρος προσανατολίζεται πλέον στην κατασκευή ενός πλωτού σταθμού υγροποίησης φυσικού αερίου. Εκκρεμώσεις της επίλυσης του Κυπριακού, η Κύπρος δε θα πρέπει ποτέ να εγκρίνει την κατασκευή αγωγού για τη διοχέτευση των υδρογονανθράκων προς τις ευρωπαϊκές αγορές μέσω του τουρκικού δικτύου.

Απεναντίας, η Τουρκία εξακολουθεί να δίνει ρεσιτάλ αδιαλλαξίας, επιθετικότητας και προκλητικότητας, αρνούμενη να διευθετήσει τις διαφορές της με την Ελλάδα στο Αιγαίο αλλά και να συνεργαστεί για μια δίκαιη, βιώσιμη και λειτουργική λύση του Κυπριακού. Φοβούμενη την απομόνωση, θα προσπαθήσει να προκαλέσει ρήγμα στη μελλοντική συνεργασία του τριγώνου Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ. Βέβαια, το σενάριο επαναπροσέγγισης με το Ισραήλ αποδυναμώνεται λόγω της επικριτικής στάσης της Τουρκίας απέναντι στην ισραηλινή εκστρατεία εναντίον της Χαμάς. Έπειτα, με την κρίση στη γειτονική Συρία είναι ορατός ο εφιάλτης του Κουρδικού Ζητήματος, καθότι η απόδοση κρατικής υπόστασης στο κουρδικό στοιχείο απειλεί το τουρκικό κράτος με διαμελισμό. Είναι σίγουρο ότι η εκλογή του Ερντογάν ως προέδρου της δημοκρατίας θα σηματοδοτήσει τη γέννηση μιας νέας Τουρκίας, της οποίας ο ρόλος έχει αναβαθμιστεί μετά το ξέσπασμα της ουκρανικής κρίσης, αφού λόγω της θέσης της λειτουργεί ως διαμετακομιστικός κόμβος.

Η Ελλάδα χάρη στην υλοποίηση του TAP εντάσσεται στον ενεργειακό χάρτη ως γέφυρα διαμετακόμισης,ισχυροποιώντας τη θέση της στην ΕΕ και αποδεικνύοντας στα υπόλοιπα κράτη ότι είναι ένας αξιόπιστος παίκτης που μπορεί να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες και να αξιοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει. Η μεγαλύτερη πρόκληση για την ελληνική εξωτερική πολιτική είναι η διαφύλαξη του εθνικού πλούτου της χώρας απέναντι σε μια «λαίμαργη»Τουρκία που συνεχώς караδοκεί.

Το Ισραήλ είναι η μόνη μέχρι στιγμής χώρα που διαθέτει ευρήματα ικανά να το μετατρέψουν σε κυρίαρχο κράτος. Οι επιλογές του σχετικά με την εξαγωγή του μεγαλύτερου μέρους των ενεργειακών του αποθεμάτων θα επηρεάσουν σημαντικά την τριμερή συνεργασία, διαδραματίζοντας έναν ολοένα και αυξανόμενο ρόλο στις γεωπολιτικές ισορροπίες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Το δίπολο Ελλάδας-Κύπρου αποτελεί «πυλώνα σταθερότητας», σε μια ολοένα και πιο ασταθή περιοχή, γεγονός που ευνοεί τη συνεργασία με το Ισραήλ. Κατά βάθος, το Ισραήλ είναι αντίθετο στο ενδεχόμενο συνεργασίας με την Τουρκία μετά το επεισόδιο με το πλοίο «Μαβί Μαρμαρά».Με τα μέχρι τώρα δεδομένα,οι εξαγωγίμες ποσότητες αερίου του Ισραήλ θα τροφοδοτήσουν μονάδα υγροποίησης της Αιγύπτου.

Σύμφωνα με όσα έχουν καταγραφεί παραπάνω,καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι προσπάθειες για συγκρότηση ισχυρών συμμαχιών στην Α.Μεσόγειο επί τη βάσει κοινών πολιτικοοικονομικών συμφερόντων έχουν αποβεί μέχρι στιγμής άκαρπες, δεδομένου ότι διανύουμε μια ιδιαίτερα φορτισμένη περίοδο. Εν κατακλείδι, κρίνεται αναγκαία η υπερίσχυση ενός πνεύματος συνεργασίας και ενότητας έναντι μιας απειλής,αφού ο άμαχος πληθυσμός πάντοτε πληρώνει το τίμημα της σύγκρουσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

- Κ.Φίλης, «Ενέργεια:Εργαλείο Σύγκλισης ή προϊόν ανταγωνισμού;Η περίπτωση της Α. Μεσογείου», τόμος Ενέργεια, Δίκαιο,Οικονομία & Πολιτική(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2012,Αθήνα
- Ν.Φαραντούρης, «Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας», τόμος Ενέργεια, Δίκαιο,Οικονομία & Πολιτική (επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2012,Αθήνα
- Μ. Χαροκόπος, «Ενεργειακός εφοδιασμός της ΕΕ: Απελευθερώνοντας τον δέσμο Γκιούλιβερ»,τόμος Ενέργεια, Δίκαιο,Οικονομία & Πολιτική(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2012,Αθήνα
- Α.Αλιγιζάκη, «Ενεργειακά Δίκτυα και Διεθνείς σχέσεις», τόμος Ενέργεια,Δίκτυα & Υποδομές(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη, 2014 ,Αθήνα
- Α.Νικηφοράκη, «Η γεωπολιτική των δικτύων και υποδομών Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου», τόμος Ενέργεια,Δίκτυα & Υποδομές(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2014,Αθήνα
- Ε. Λοβέρδου-Τυπάλδου, «Εξωτερική Ενεργειακή Πολιτική ΕΕ και Κρατών Μελών», τόμος Ενέργεια, Δίκαιο,Οικονομία & Πολιτική(επιμ.Ν.Φαραντούρης),Νομική Βιβλιοθήκη,2012,Αθήνα

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- «Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ», http://defencenews.gr/images/pdf/energy_european_union.pdf
- «Η Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ», <http://euractiv.gr/thematikoi-fakeloi/i-energeiaki-politiki-tis-ee>
- EUROPA – Σύνοψη της νομοθεσίας, «Μια ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη», <http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/l27067.htm>
- EUROPA – Energy Efficiency, http://ec.europa.eu/energy/demand/index_en.htm
- Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη {SEC(2007) 12}, http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=el&type doc=COMfinal&an doc=2007&nu doc=1
- http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.7.2.html
- http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%8E%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%82_%CF%80%CE%B7%CE%B3%CE%AD%CF%82_%CE%B5%CE%BD%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82
- Μ. Μπλέτσα, «Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ», http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1349:2011-06-14-14-20-32&catid=177:previous&Itemid=279
- Λ. Γούτα, «Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική», http://www.lianagouta.gr/website/pdf_articles/%CE%AE%20%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%95%CE%95_%CE%9F%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1_%CE%9A%CE%95%CE%94%CE%9A%CE%95.doc

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., «Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης», Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Τομέας Ρωσίας, Ευρασίας και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Αθήνα, Οκτώβριος 2012, <http://ceregreece.org/wp-content/uploads/2012/11/%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%9C%CE%95%CE%A3%CE%9F%CE%93%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A3-%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F6.pdf>
- Φίλης Κ., Κωνσταντακόπουλος Ι., Μαλανδράκη Ε., «ΤΑΡ: Οικοδομώντας τον Νότιο Ευρωπαϊκό Ενεργειακό Διάδρομο. Γεωπολιτικές Παράμετροι και Δυνητικά Οφέλη για την Ελλάδα», Μελέτη ΙΔΙΣ, 2013, <http://www.idis.gr/wp-content/uploads/%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B7-%CE%99%CE%94%CE%99%CE%A3.pdf>
- Ν.Τζιφάκης, «Η κατασκευή της ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις», *Αγορά Χωρίς Σύνορα*, τόμος 10, τεύχος 1, 2004, σ91-104, <http://www.idec.gr/ier/new/tomos10/TZIFAKIS.pdf>
- Ι.Βιδάκης, Γ.Μπάλτος, Φ.Χωματά, «Εισαγωγή στην ενεργειακή ασφάλεια», Μέρος Β', *περ.Ελληνική Άμυνα και Τεχνολογία*, τεύχος 28, Μάιος 2012, σ106-115, <http://www.stt.aegean.gr/geopolab/private/GDT%20May%202012%20-%20Vidakis%20Baltos%20Chomata.pdf>
- Ι.Βιδάκης, Γ.Μπάλτος, Δ.Γεωργαντάς, «Ο ενεργειακός κλάδος στην Τουρκία – Γαιάνθρακες αλλά όχι υδρογονάνθρακες ο θησαυρός», Μέρος Β', *περ.Ελληνική Άμυνα και Τεχνολογία*, τεύχος 25, Φεβρουάριος 2012, σ92-101, <http://www.stt.aegean.gr/geopolab/private/GDT%20Feb%202012%20-%20Vidakis%20Baltos%20Georgantas.pdf>

- Βέργος Κ., «Γεωπολιτική των Εθνών και της Παγκοσμιοποίησης-Για μία Ιστορία της Γεωγραφίας και μία Γεωγραφία της Ιστορίας», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2004, http://costasvergos.blogspot.gr/2009/11/blog-post_8987.html
- Ι. Παρίσης, «Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα», εκδ. Ινφογνώμων, Δεκέμβριος 2011, http://parisis.files.wordpress.com/2009/10/cf80ceb1cf81ceacceb3cebfccebdcf84ceb5cf82_ceb9cf83cf87cf8dcebfcf82-ceb4ceb5ceb9ceb3ceb0ceb1.pdf
- Γ. Καρκαζής, Ι. Βιδάκης, Γ. Μπάλτος, «Ο ενεργειακός πλούτος της Συρίας», *Foreign Affairs*, The Hellenic Edition, 17/2/2014, <http://foreignaffairs.gr/articles/69688/giannis-karkazis-ibidakis-kai-gmpaltos/o-energeiakos-ploytos-tis-syrias?page=show>
- Γ. Τσάλτας, « Η παγίδα των ΑΟΖ », *Foreign Affairs*, The Hellenic Edition, 13/4/2012, <http://foreignaffairs.gr/articles/68746/grigoris-i-tsaltas/i-pagida-ton-aoz?page=show>
- Γ. Κουλούρης, « Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας ως εξωτερική πολιτική στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου », Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, 19/3/2014, <http://www.keam.gr/main/?p=853>
- Ι. Γατσίδας, Θ. Νικολετοπούλου, « Ενέργεια, Ενεργειακά αποθέματα στην Ελλάδα και στην Ανατολική Μεσόγειο », τεύχος 3, 2013, http://www.indepanalysis.gr/sites/default/files/meletes/ellada_os_diakomistiko_kentro.pdf
- Δ. Διακουλάκη, « Ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα της κρίσης: προκλήσεις και προοπτικές », http://www.liee-ntua.gr/wp-content/uploads/2014/04/EET-2014_291-304-Diakoulaki.pdf
- Δ. Καιρίδης, « Εξάρτηση ή Αλληλεξάρτηση: Η Ευρώπη, η Ελλάδα και το Ρωσικό Αέριο », <http://users.uom.gr/~keridis/files/article/article15.doc>
- « Η Ε.Ε. έχει τώρα ανάγκη τα κοιτάσματα της Μεσογείου », 8/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/H-E.E.-ehi-twra-anagh-ta-koitasmata-ths-Mesogeioy>
- Κ. Χατζηστάσου, « Νέες πραγματικότητες εν όψει των γεωτρήσεων στην ΑΟΖ », 29/7/2014, <http://www.energypress.gr/news/fysiko-aerio/Nees-pragmatikothtes-enopsei-twn-gewthrhsewn-sthn-AOZ>

- Δ. Αντωνίου, «Νέο σενάριο για το αέριο του Ισραήλ», *εφημερίδα Καθημερινή*, 13/2/2014, <http://energypress.gr/news/greece/Neo-senario-gia-to-aerio-toy-Israhil>
- « Χ. Έλληνας: Η Κύπρος ίσως αναγκαστεί να εγκαταλείψει τον σταθμό LNG και να στραφεί στο FLNG» , 16/4/2014, <http://www.energypress.gr/news/newsitem/H.-Ellhnas:-H-Kypros-isws-anagkastei-na-egkatalaipsei-ton-stathmo-LNG-kai-na-strafei-sto-FLNG>
- «Ιδιαίτερα φιλόδοξη για τις ΑΠΕ η Τουρκία», 16/1/2014, <http://www.energypress.gr/news/Idiaitera-filodoxh-gia-tis-APE-h-Toyrkia>
- « Έως 4 δισ. βαρέλια εμπορικά εκμεταλλεύσιμα αποθέματα πετρελαίου στη Δυτική Ελλάδα», 12/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/4-dis.-barelia-emporika-ekmetalleysima-apothemata-petrelaiou-sth-Dytikh-Ellada>
- « Αίτημα από την αμερικανική Cub Energy για έρευνες πετρελαίου στη Θράκη», 6/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/Aithma-apo-thn-amerikanikh-Cub-Energy-gia-ereynes-petrelaiou-sth-THrakh>
- «Ενδιαφέρον και από τους «Έλληνες» για τα 20 οικόπεδα υδρογονανθράκων», 4/7/2014, <http://www.energypress.gr/news/Endiaferon-kai-apo-toys-Ellhnes-gia-ta-20-oikopeda-ydrogonanthrakwn2>
- «Ρωσία: Ο South Stream θα κατασκευαστεί ανεξαρτήτως Ε.Ε.», 21/4/2014, <http://www.energypress.gr/news/agwgoi/Rwsia:-O-South-Stream-tha-kataskeyastei-anexarthtw-s-E.E.>
- «Reuters: Εγκαταλείπει το νότιο σκέλος του South Stream η Gazprom» , 5/5/2014, <http://www.energypress.gr/news/Reuters:-Egkatalaippei-to-notio-skelos-toy-South-Stream-h-Gazprom>
- «Ξανά η Ελλάδα στο χάρτη του “South Stream”»;» , 13/3/2013, http://www.energypress.gr/news/south_stream/Xana-h-Ellada-sto-harth-toy-South-Stream
- «Παπαγεωργίου: Εξετάζεται και δεύτερη ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας – Ιταλίας», 25/7/2014, <http://www.energypress.gr/news/Papagewrgioy:-Exetazetai-kai-deyterh-diasyndesh-Elladas-Italias>

- «Τα ενεργειακά deals εφοπλιστών, κατασκευαστικών και μεταλλουργικών με τον Αλίγιεφ», 17/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/TAP/Ta-energeiaka-deals-efoplistwn-kataskeyastikwn-kai-metalloyrgikwn-me-ton-Aligief>
- «Γιατί Total και E.ON έφυγαν από τον TAP, τα σενάρια για ΔΕΠΑ και ο ρόλος της Τουρκίας», 4/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/Giati-Total-kai-E.ON-efygan-apo-ton-TAP-agkathia-h-meiwmenh-zhthsh-se-Italia-kai-oi-hamhles-times>
- «Ενεργειακός κόμβος η Ελλάδα μέσω του πλωτού τερματικού LNG στην Αλεξανδρούπολη», 18/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/lng/Energeiakos-kombos-h-Ellada-mesw-toy-plwtou-termatikoy-LNG-sthn-Alexandroypolh>
- «Ποια είναι τα ενεργειακά deals που θα υπογραφούν με τους Κινέζους», 19/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/Poia-einai-ta-energeiaka-deals-poy-tha-yprografoyn-me-toys-Kinezous>
- Κ. Αραβώσης, «Το «New Deal» για τις ΑΠΕ και οι επενδύσεις στην Ελλάδα», 22/6/2014, <http://www.energypress.gr/news/To-New-Deal-gia-tis-APE-kai-oi-ependyseis-sthn-Ellada>
- «Επενδύσεις 1,5 δισ. δολ. στην Αίγυπτο το 2014 από τη BP» , 12/5/2014, <http://www.energypress.com.cy/news/bp/Ependyseis-1-5-dis.-dol.-sthn-Aigypto-to-2014-apo-th-BP>
- Κ. Χλιάρα, «Τα συμφέροντα των 4 στην Ανατολική Μεσόγειο», 4/3/2014, <http://defencenews.gr/index.php/diethneis-sxeseis/anat-mesogeios/247-ta-symferonta-ton-4-stin-anatoliki-mesogeio>
- «"Φλέβα" πετρελαίου χτύπησε η Noble στην Κυπριακή ΑΟΖ - Άμεσα αξιοποιήσιμο», 17/12/2013, <http://www.defencenet.gr/defence/item/%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CE%AF%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%BF%CF%85-%CF%87%CF%81%CF%85%CF%83%CE%BF%CF%8D-%CF%87%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%B7%CF%83%CE%B5-%CE%B7->

[noble-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%BF-12-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B1%CE%BF%CE%B6](#)

- Α. Στυλιανού, «Το πετρέλαιο της λεκάνης της Λεβαντίνης», *εφημερίδα Η Σημερινή*, 4/10/2014, <http://www.sigmalive.com/simerini/analiseis/85314>
- Ν. Κυπριανού, «Κύπρος: Νέες γεωτρήσεις για το φυσικό αέριο εντός του έτους», *εφημερίδα Το Πρώτο Θέμα*, 1/4/2014, <http://www.protothema.gr/economy/article/366543/kupros-nees-geotriseis-gia-to-fusiko-aerio-edos-tou-etous/>
- «Από το 2011 ενδιαφέρεται για την Κύπρο η Halliburton», *εφημερίδα "24"*, 18/5/2014, <http://24h.com.cy/economy/item/57135-apo-to-2011-endiaferetai-gia-tin-kypro-i-halliburton.html>
- «Εξελίξεις με Κύπρο, Ελλάδα, Ισραήλ και ΗΠΑ στα ενεργειακά» , 6/7/2014, http://www.newsit.gr/default.php?pname=Article&art_id=313756&catid=7
- «Ο ρωσικός γίγαντας Gazprom θέλει να επενδύσει στην Ελλάδα και να βάλει φυσικό αέριο παντού - Έως και 50% η μείωση του κόστους μεταφορών» , 29/5/2014, http://www.newsit.gr/default.php?pname=Article&art_id=292800&catid=13
- «Πετρέλαιο και φυσικό αέριο στα Ιωάννινα;» , 10/7/2014, http://www.newsit.gr/default.php?pname=Article&art_id=314644&catid=6
- Β. Γιαννακόπουλος, «Τουρκία - Ισραήλ: Οι αγωγοί θα αναθερμάνουν τις σχέσεις τους», 25/4/2014, <http://www.onalert.gr/stories/tourkia-israel-agogoi-sxeseisΤουρκία>
- «Οι Παλαιστίνιοι πρώτοι πελάτες του ισραηλινού φυσικού αερίου» , 8/1/2014, <http://www.onalert.gr/stories/oi-palaistinioi-protoi-pelates-israilinou-fysikou-aeriou>
- Ν. Λυγερός, «Νέα επιτυχία της κυπριακής ΑΟΖ», <http://www.lygeros.org/articles.php?n=10528&l=gr>

- «Η Τουρκία θέλει να πάρει τη θέση της Ελλάδας στον South Stream - Πώς η ένωση Ρωσίας-Κριμαίας άλλαξε το σκηνικό»,18/4/2014, <http://www.defencenet.gr/defence/item/%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%BA%CE%BF%CE%B9-%CE%B8%CE%AD%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-south-stream>
- «Κύπρος: Μείωση εκτίμησης για το κοιτάσμα “Αφροδίτη”» ,2/12/2013, <http://www.defence-point.gr/news/?p=90516>
- «Πράσινο φως ΗΠΑ για εμπλοκή της Αθήνας στα ενεργειακά - Η επίσκεψη του Ισραηλινού ΥΠΕΞ καταλύτης εξελίξεων στο Φ.Α.» ,6/7/2014, http://www.newsit.com.cy/default.php?pname=Article&art_id=144321&catid=31
- <http://www.naftemporiki.gr/cmsutils/downloadpdf.aspx?id=610878>
- Ν. Χειλαδάκης , «Η Τουρκία μας ανοίγει «ΠΟΛΕΜΟ» και για τον SOUTHSTREAM!» , 16/5/2014, <http://aktines.blogspot.gr/2014/05/south-stream.html>
- «Μειωμένη η εγχώρια παραγωγή αερίου της Αιγύπτου» , 8/4/2014, http://www.energia.gr/article.asp?art_id=80749
- «Το «ξεχασμένο» αέριο της Γάζας», *εφημερίδα Το Ποντίκι*, 23/4/2013, <http://www.topontiki.gr/article/52080/To-ksexasmeno-aerio-tis-Gazas>
- «Energean: Παράταση άδειας για ισραηλινά πεδία » , 23/6/2014, <http://greekinter.net/energy/?tag=%CE%B9%CF%83%CF%81%CE%B1%CE%B7%CE%BB>
- Α. Αθανασόπουλος,«Αμμόχωστος, φυσικό αέριο, τα κλειδιά για το Κυπριακό»,*εφημερίδα Το Βήμα*, 1/3/2014, <http://www.energypress.gr/news/republication/Ammohwstos-fysiko-aerio-ta-kleidia-gia-to-Kypriako>
- «Κρίση στις σχέσεις Αιγύπτου - Τουρκίας με αμοιβαίες απελάσεις πρεσβευτών» , *εφημερίδα Το Βήμα*, 23/11/2013, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=542104>

- «Συνωστισμός για το φυσικό αέριο του Λιβάνου» , εφημερίδα *Το Βήμα*, 17/4/2013, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=508315>
- Ι. Παρίσης, « Η Γεωγραφία ως παράγων ισχύος» , ηλεκτρονική εφημερίδα *Ελεύθερη Ζώνη*, <http://www.elzoni.gr/html/ent/226/ent.14226.asp>
- Η. Καλογεράκης, «Ελλάδα, Τουρκία και ΑΟΖ. Επικίνδυνες είναι πλέον οι καθυστερήσεις», ηλεκτρονική εφημερίδα *Ελεύθερη Ζώνη*, <http://www.elzoni.gr/html/ent/016/ent.6016.asp>
- «South Stream: αλλάζουν ρότα οι Ρώσοι – Εκτός νυμφώνος η Ελλάδα» ,16/12/2011, <http://www.econews.gr/2011/12/16/south-stream-gazprom-ellada/>
- «Ο αγωγός Eastmed θα μεταφέρει κυπριακό αέριο στη Δυτ. Ελλάδα», 10/3/2014, <http://www.econews.gr/2014/03/10/agogos-depa-kypros-aerio-113031/>
- «Μελέτη για τον αγωγό που θα μεταφέρει το κυπριακό αέριο» , εφημερίδα *Η Σημερινή*, 11/3/2014, <http://www.sigmalive.com/simerini/politics/107951>
- Μ. Πίου, «Διεθνές επενδυτικό ενδιαφέρον για τα πετρέλαια σε Ιόνιο και Κρήτη», εφημερίδα *Ημερησία*, <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113301007>
- «Ο κολοσσός ENEL ενδιαφέρεται για πετρέλαιο σε 3 περιοχές της δυτικής Ελλάδας», εφημερίδα *Ημερησία*, <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26523&subid=2&pubid=113259842>
- «Globes: Η Κύπρος θα πληρώσει 2,5 φορές ακριβότερα το ισραηλινό φυσικό αέριο»,12/5/2014, <http://www.energypress.gr/news/cyprus/Globes:-H-Kypros-tha-plhrwsei-2-5-fores-akribotera-to-israhlino-aerio>
- « Πλούσια κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Κρήτη», εφημερίδα *Νέα Κρήτη*, <http://www.neakriti.gr/?page=newsdetail&DocID=821752>
- «Ενστάσεις Καΐρου στη συμφωνία για Ταμάρ»,16/5/2014, http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2014/05/blog-post_8015.html#.U-KVSON_tJA

- F. William Engdahl, «Η εξόρμηση προς το φυσικό αέριο στη Μεσόγειο(Μέρος 1^ο), Η Λεκάνη Λεβαντίνη και του Ισραήλ-μια νέα γεωπολιτική κατάσταση», Geopolitics & Daily News, http://www.geopolitics.com.gr/2012/05/1_31.html
- http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%BF_12
- Β.Μαρτζούκος, «Τι κρύβουν οι εξελίξεις στη Συρία»; , εφημερίδα *Το Βήμα*, 7/9/2013, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=528992>
- Ν.Φαραντούρης(συνέντευξη στο ραδιοφωνικό σταθμό real fm), «Μας επηρεάζει ενεργειακά η κρίση στην Ουκρανία;», 18/4/2014, <http://62.1.2.171/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=315634&catID=2&mode=tab2014>
- Ν. Φαραντούρης, «Νέο τοπίο για την Ευρώπη και τη χώρα», εφημερίδα *Το Έθνος*, <http://www.ethnos.gr/entheta.asp?catid=25862&subid=2&pubid=63854083>
- Ε. Μαυρούλη, «Λίβανος - Ισραήλ: Στην κόψη του ξυραφιού με αιχμή τις ΑΟΖ», εφημερίδα *Ριζοσπάστης(Διεθνή)*, 31/7/2011, <http://www.rizospastis.gr/story.do?id=6370624>
- Θ. Μαυρίδης, «Ελλάδα - Κύπρος - Ισραήλ μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες της Ευρώπης για ενέργεια σε ποσοστό 50% και για διάρκεια 30 ετών», <http://elliniki-aoz.blogspot.gr/2013/10/Ellada-Kypros-Israhl-boroy-na-kalypsoun-anagkes-ths-Evrwphs-gia-energeia-se-pososto-50-ths-ekato-gia-diarkeia-30-etwn.html>
- Σ.Κασίνης(ομιλία σε συνέδριο με θέμα): «Η Ανατολική Μεσόγειος σήμερα-Ασφάλεια, Πολιτικές και Οικονομικές Δυναμικές», 5/10/2013, <http://www.kathimerini.com.cy/mobile.php?modid=2&artid=149607>
- Θ.Τσακίρης(ομιλία σε συνέδριο με θέμα): «Η ενεργειακή ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου», 6/2/2014 , http://idec.gr/iier/new/energy_security_press_release.pdf
- Κολοκούρης Κυριάκος, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, Πτυχιακή Εργασία, Η ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ «Η περίπτωση του φυσικού αερίου», Ιούνιος 2009,

<http://www.slideshare.net/mastercooley/energy-security-supply-of-eu-natural-gas-case>

Πανεπιστήμιο Πειραιώς